DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

DANES:

DUŠAN KRALJ:
PROIZVAJALEC NAJ PLAČA

LOJZE JAKOPIČ:
VRATAR JE OSTAL DOMA

»STROGO ZAUPNO«
— ms
USPEHI IN NAČRTI

Sobota, 13. avgusta 1960
Štev. 32, leto XVIII.

Nagrajevanje po delu in cene komunalnih storitev

Pri vsklajevanju ekonomskih in družbenih odnosov znotraj delavskega razreda — to bi lahko označili kot eno temeljnih sindikalnih družbenih funkcij — se sindikati pogosto srečujejo z raznimi oblikami nasprotij (ali vsaj navideznih nasprotij) med interesi v delavskem razredu. Zapletenost te funkcije ponazarja tudi naslednji primer

Kongres sindikata komunalnih in obrtnih delavcev je sprejel 10. maja letos resolucijo, v kateri zahteva uvedbo ekonomskih cen za komunalne proizvode in storitve povsod, kjer so možnosti za to. Delegati so pojasnjevali to stališče z nujnostjo hitrejšega razvoja komunalnega gospodarstva in storitev ter s težnjo, da bi se delovni kolektivi komunalnih podjetij glede pravic in dolžnosti izenačili s kolektivi v drugih gospodarskih organizacijah, torej da bi tudi za te kolektive veljala načela delitve po delu ter da bi tudi oni imeli sredstva za razširjeno reprodukcijo in za izboljševanje družbenega standarda svojih članov.

Istega dne so delegati na letnem občnem zboru občinskega sindikalnega sveta v enem naših največjih industrijskih središč močno ploskali govorniku, ki je grajal zvišanje cen v javnem prometu tistega mesta, zvišanje, ki je bilo uvedeno prav tiste dni. Govornik je trdil, da to zviševanje cen znižuje standard delavskega razreda.

VSKLAJEVANJE OSEBNIH DOHODKOV

Uveljavljanje načela nagrajevanja po delu je še posebej zapleteno. Vsklajevanje razmerja med osebnimi dohodki je ena stalnih, najbolj obsežnih in najvažnejših dejavnosti sindikata in delavskih organov samoupravljanja. Zdaj se v vašem gospodarstvu na širokem področju uspešno razvija eden najpomembnejših ekonomskih in družbenih procesov: po analitični metodi ocenjujejo delovna mesta in določajo

IVAN BOZICEVIĆ

objektivne kriterije za merjenje vrednosti vloženega dela in za razdeljevanje sredstev osebnih dohodkov v skladu z doseženo produktivnostjo na posameznih delovnih mestih ter z uspehom ožje ekonomske enote in poslovanja vsega kolektiva. Posledica je pogosto ponovna delitev znotraj kolektiva, delitev, pri kateri se skoraj nikoli ne znižujejo tarifne postavke, temveč se veča obseg dela za že doseženo raven osebnih prejemkov (zvišane norme, zmanjševanje nameščenskega aparata, režijskih delavcev itd.). Zaradi tega se v kolektivih pogosto razvnamejo živahne razprave, pri čemer skušajo posamezniki braniti pozicije, ki so omogočale za isto ali celo manjše delo večje osebne dohodke.

Preprečevanje takih teženj in uspešen razvoj teh pozitivnih procesov sta v mnogočem odvisna ne le od organa samoupravljanja in od strokovnih kadrov, temveč tudi od sindikalnih organizacij, katerih neposredna naloga je, pojasnjevati te procese in cilje s stališča neposrednih odnosov in interesov vsakega kolektiva ter s stališča širšega političnega interesa delavskega razreda, s stališča enega temeljnih načel socializma — vsakomur po njegovem delu.

Vsklajevanje razmerij med osebnimi dohodki je le del mnogo širše celote, katere drugi del je delitev med podjetjem in družbo. V tem drugem delu odnosi niso vsklajeni, zato so tudi problemi večji. Neupravičeno velike razlike so v količini dohodka na zaposlenega delavca, dohodka, s katerim kolektivi samostojno razpolagajo. Ta sredstva so v velikem nesorazmerju z dejansko produktivnostjo dela posameznih kolektivov in s spretnostjo pri upravljanju. Poprej te razlike, v kolikor so bile, niso bistveno vplivale na materialne in družbene odnose med kolektivi. S krepitvijo materialne osnove delavskih svetov, z razširitvijo njihovih pravic pri delitvi sredstev, s prenosom pravic in obveznosti na delovne kolektive, ki skrbijo za razširjeno reprodukcijo ter sami vsklajajo svoja razmerja med osebnimi dohodki in si izboljšujejo družbeni standard, pa so se pogoji bistveno spremenili. Tisto, kar je osebni dohodek znotraj kolektiva, mora biti v odnosih med podjetjem in skupnostjo čisti dohodek, ekvivalent za določeno količino dela in za uspešno upravljanje vsake posamezne gospodarske organizacije.

(Nadaljevanje na 3. strani)

Tudi mestni promet sodi med komunalne usluge in zato veljajo zanj enaka načela gospodarnosti kot za druga komunalna podjetja

V OKVIRU

Naš človek je v bistvu human in plemenit, vselej pripravljen pomagati v stiski. Hkrati pa ne želi, da bi se na veliko govorilo o tem. Nasprotno, skromen je in se vedno ravna po tisti znani ljudski modrosti, da »ne ve levica, kar daje desnica«. Morda pa prav zaradi tega tudi kaj kmalu pozabimo na občudovanja vredno požrtvovalnost tega ali onega našega človeka, če že izvemo zanjo. Včasih pa smo glede tega preveč pozabljivi.

Pozabljeni dolgovi

Nedavno je izvedela naša javnost za plemenito dejanje Živke Branković in Radmile Crnogorčević, ki sta prostovoljno pristali na presaditev delov svoje kože na ponesrečeno Milinko Branković, mater treh otrok. Po avtomobilski nesreči, bi ji bilo treba odrezati nogo v kolku. Zaradi nesebične pomoči, ki sta ji jo ponudila Živka in Radmila, so zdravniki zadnji trenutek rešili poškodovano nogo.

Živka Branković in Radmila Crnogorčević sta dobili splošno priznanje za nesebično pomoč ponesrečeni Milinki, tovariš Pavle Gregorić pa je njuno ravnanje označil v tisku kot plemenitost, v kateri se zrcali humanizem našega socialističnega državljana.

Ta pripravljenost naših ljudi na žrtev, kadar gre za življenje, je vsekakor vse hvale vredna, ni pa pozitivno, da takim plemenitim posameznikom, ki ne zahtevajo za svoje humano delo nobenega posebnega priznanja, ni zagotovljeno vse potrebno vsaj takrat, ko so zaradi morebitnih posledic svoje požrtvovalnosti sami potrebni nege v zdravstveni ustanovi.

Samo po sebi se razume, da je presajanje kože z zdravega na poškodovano telo zahtevna operacija in da je treba človeka, ki prostovoljno pristane na presaditev, določen čas zdraviti v ustrezni ustanovi. Tako so morali tudi Radmilo Crnogorčević po tej operaciji obdržati na prvi beograjski kirurški kliniki od 22. junija do 11. julija, torej devetnajst dni. Ko pa je dobila za avgust pokojnino, s katero vzdržuje tudi mladoletno hčer, je ugotovila, da so ji odtrgali skoraj četrtino na račun zdravljenja v bolnišnici!

V zavodu za socialno zavarovanje preprosto povedo, da zakon jasno označuje, kdaj in katere bolezni se zdravijo brezplačno ter da zakon ne upošteva takih primerov.

Zakonodajalec seveda ni mogel predvideti vseh možnosti, vendar bi bilo nujno zagotoviti ljudem, ki se nesebično žrtvujejo za rešitev drugih, brezplačno zdravljenje zaradi posledic, ki jih imajo potem. Humanosti ne bi smeli kaznovati!

Sicer pa je to dolg skupnosti takim nesebičnim ljudem. Videz je, kakor da smo doslej pozabljali na ta dolg.

Ž. Kamperelić

OB PISMU ZVEZNE INDUSTRIJSKE ZBORNICE

NE ČAKAJMO!

Pismo Zvezne industrijske zbornice, naslovljeno na strokovna združenja in podjetja (razposlano je bilo minuli teden) je tako pomembno, da bi morali o njegovi vsebini razpravljati ne samo samoupravni organi gospodarskih organizacij, temveč tudi zbori proizvajalcev, občin in okrajev. Obravnava namreč vrsto problemov, ki jih velja urediti, da bo čimbolj učinkovito finančno poslovanje v vsakem posameznem podjetju kot tudi v vsem gospodarstvu.

Zvezna industrijska zbornica ugotavlja v svojem pismu

— kakšni uspehi so doseženi glede gibanja obratnih sredstev v industriji v zadnjih dveh polletnih mesecih;

— katere slabosti lahko odpravljajo gospodarske organizacije same;

— in kakšne predpise naj bi uveljavil Zvezni izvršni svet, da bi pospešili izvršilni postopek v odločbah gospodarskih sodišč o prisilnem izterjavanju dolgov in izdajanju dodatnih predpisov za prodajo nekurantnih zalog izdelkov in materiala.

Dosedanja prizadevanja že postopoma vplivajo na takšno oblikovanje strukture obratnih sredstev, kot jih predvidevajo načela kreditne bilance. V zadnjih dveh mesecih se je struktura precej spremenila v korist skladov obratnih sredstev in posojil iz družbenih investicijskih skladov tako, da znaša skupen porast v prvem polletju 51,1 milijarde dinarjev, kar predstavlja glede na kreditni plan 51,1 % posojil. Skladi obratnih sredstev so povečani za 50,5 %, posojila iz družbenih investicijskih skladov za 40,9 %, krediti iz finančnih virov pa za 61,3 odstotka od predvidene letne rasti. Takšna struktura rasti pa je ugodnejša v primerjavi s kreditno bilanco, kakršna je bila v prvih štirih mesecih.

Toda potrebni bodo še določeni napori za ustalitev in za bolj operativno poslovanje v podjetjih. Prav sedaj je, oziroma bi moralo biti, v središču pozornosti še nekaj vprašanj, ki izvirajo predvsem iz neekonomskih razmerij industrijskih podjetij do gospodarjenja z obratnimi sredstvi. Gre pa za

— vse večje kopičenje uporabnega materiala (celo tistega, ki ga podjetja ne potrebujejo nujno), za kopičenje nedokončanih in končnih proizvodov;

— počasno plačevanje računov oziroma daljše odlaganje plačevanja (ob koncu leta lani je imela industrija za 17 milijard več terjatev, kakor je bila dolžna dobaviteljem);

— v podjetjih se kopiči neidoče blago, neuporabni material in rezervni deli, skratka zaloge tega čedalje bolj naraščajo.

Vrsto teh slabosti bi lahko odpravile gospodarske organizacije same. Žal je bila doslej praksa v večini gospodarskih organizacij, da so se z obratnimi sredstvi podjetja ukvarjali le trije: računovodja in direktor podjetja skupaj s kreditnim referentom v banki. Ti trije so se dogovarjali in urejali vprašanje obratnih sredstev, pa čeprav je šlo včasih za kredite milijonskih in milijardnih zneskov. Delavski sveti podjetij pa so o kreditni politiki razpravljali pogostokrat le takrat, ko je bil potreben njihov sklep o najetju, le malokdaj in malokje pa so posebej na svojem zasedanju razpravljali o slabostih finančnega poslovanja in organizacije dela. Takšnih primerov pravzaprav ni treba iskati z mikroskopom. Recimo samo en primer. V nekem podjetju so brez tehtnejše razprave »sprejeli na znanje« rezultate prvega polletja, niso kaj dosti razpravljali o naraščanju zalog (v zadnjih dveh letih so zaloge narasle za več kot 150 milijonov dinarjev), pri naslednji točki dnevnega reda pa so tudi brez posebne težave izglasovali sklep, naj podjetje najame nov kredit za obratna sredstva. Precej besed pa je moralo biti izgovorjenih, da je bilo sprejeto kolikor toliko konkretno priporočilo, naj pri sestavljanju novega pravilnika o nagrajevanju upoštevajo za nagrajevanje posameznikov tudi hitrost obračanja obratnih sredstev, zmanjšanje zalog, nedokončane proizvodnje, odprodaje nekurantnega blaga in podobno.

Pismo Zvezne industrijske zbornice je prišlo pravi čas, kajti prav sedaj delavski sveti razpravljajo o uspehih (in morali bi razpravljati tudi o neuspehih — med te pa sodi tudi naraščanje prej omenjenih zalog) gospodarjenja v prvem polletju in v kratkem bodo o tem razpravljali tudi zbori proizvajalcev.

Zvezna industrijska zbornica sicer v svojem pismu obvešča člane o svojih predlogih za izdajo predpisov, ki naj bi pospešili izvršilni postopek prisilnega izterjevanja dolgov in olajšali prodajo nekurantnih zalog blaga. Toda, če bodo delavski sveti o teh stvareh razpravljali že sedaj, bodo lahko vrsto stvari uredili oziroma jih pripravili, ko bodo predlogi uveljavljeni. To pa bo le njim v korist. S hitrejšim izterjevanjem dolžnikov, zmanjšanjem zalog materiala in nekurantnega blaga bodo lahko olajšali svoje finančno poslovanje, to pa bo koristilo tudi vsemu gospodarstvu.

PETER DORNIK

Račun brez krčmarja

»Ta mesec ne bo plače, pa prihodnji tudi ne...«

Delavci obrtno-gradbenega podjetja »Gradnje« v Puconcil blizu Murske Sobote so z nasmehom odrinili to šalo in stegnili roko:

»Daj tiste dinarje, saj smo jih menda zaslužili!«

Lep čas jim je pobralo zidanje nove sušilnice v murskosoboški »Opekarni«. Naročnik je bil natančen in je hotel imeti vse do milimetra po načrtu! Štiriintrideset zidarjev se je sklanjalo nad malto, prenašalo zidake, sejalo pesek in gradilo. V kratkem mesecu je zrasla nova sušilnica, da se je staro poslopje opekarne lahko skrilo pred njo! Ko so pospravili svoje orodje in odšli domov ter pri tem ugibali, kam jih bo v naslednjih dneh zaneslo delo, si je delovodja privoščil z njimi potegavščino.

Toda, potegavščina je bila grenka resnica!

Denarja za izplačilo osebnega dohodka podjetje »Gradnje« ni imelo. Pač! Imelo ga je vloženega v novi sušilnici »Opekarne«. »Opekarna«, ki je kot naročnik postala dolžnik, se je opravičevala:

»Ljudje, razumite vendar, da smo v investicijskem načrtu med prvimi, a banka nam še ni odrinila denarja. Kaj moremo, mislili smo...«

Računali so po svoji glavi! Zdaj imajo svojo sušilnico in kaj jim mar, če so delavci podjetja, ki jim je sušilnico postavilo, ostali na cedilu.

Dva in pol milijona pa le ni kar tako! 34 delavcev brez zaslužka!

Lahko je reči — ni denarja! Teže pa je prepričati družine, da zavoljo tega ne bo kruha...

Delavci obrtno gradbenega podjetja so se zresnili, ko jim je delovodja povedal, kako je z vsem tem. Prepira ni bilo, ostalo pa je razočaranje, združeno z nezaupanjem. Delavci v podjetju »Gradnje« so nekakšni nomadi. Danes delajo tu, jutri tam... Ali naj v bodoče že vnaprej barajo posameznega naročnika, ali sploh ima denar in bo pošteno poravnal račun, ko bo delo opravljeno!?

Križem bi te pogledal trgovec, če bi naročil pri njem to in ono, zbasal v cekar in mu potem pri vratih navrgel:

»Veste, denarja pa pravzaprav nimam...«

Nesolidna, malomarna, neodgovorna stranka! S takšno bi trgovec mimogrede obračunal. Podjetje s podjetjem, ki je kot naročnik na las podobno nesolidnemu kupcu, pa ostane v takšnem primeru s praznim žepom in s klavrno možnostjo, da začne s tožarjenjem.

Ta mesec in nemara tudi prihodnji delavci podjetja Gradnje« ne bodo dobili zasluženega plačila! D. K.

PO SPREJETJU INTERNEGA TARIFNEGA PRAVILNIKA V »AVTOOBNOVI« V ŠEMPETRU

ZAKAJ ZASLUŽI DELAVSKI SVET »AVTOOBNOVE« SLABO OCENO

Način ni bil niti malo nov, saj so ga uporabili že marsikje, toda vselej so z njim povzročili nezadovoljstvo in razburjenje. Tudi v podjetju za popravilo avtomobilov »Avtoobnova« v Šempetru je to povzročilo precej hude krvi. Še več! Prav zaradi tega so člani kolektiva začeli razpravljati o svojem delavskem upravljanju in mu dali — slabo oceno. Zakaj?

V tem podjetju so zaposlili novega uslužbenca, ki je imel na prejšnjem službenem mestu višjo tarifno postavko, kot bi jo glede na delo moral imeti. Zato so to postavko spremenili (njemu v prid), z njim pa avtomatično tudi ostalim vodilnim uslužbencem — spet navzgor. Pri vsem tem pa je bila zelo zameglena vloga delavskega sveta; nekateri člani celo pravijo, da delavski svet o tem sploh ni razpravljal, čeprav bi moral, kajti šlo je za korenito spremembo tarifnega pravilnika. Dejstvo je, da kolektiv s tem ni bil seznanjen.

Sprememba tarifnega pravilnika je nedvomno stvar kolektiva. Če res sodijo, da imajo uslužbenci prenizko odmerjene dohodke — glede na nenehen porast osebnih dohodkov delavcev — pač lahko to nesorazmerje popravijo, posebej še, ker v tem podjetju nimajo takšnega nagrajevanja, kjer bi bilo delo merilo dohodkov (in kjer tarifni pravilnik ni več aktualen). Toda, kako so to napravili, kaže, da odnosi v podjetju niso dobri ter da se delavski svet še zdaleč ni uveljavil.

Delavski svet je nedelaven. Tega pa ne morejo opravičiti izjave, češ da ni vredno sklicevati delavski svet — 19 ljudi — za vsako malenkost, saj je potem vse »malenkost«. Posledica tega pa je, na primer, da se je delavski svet, ki je bil izvoljen letos, sestal v dobrih dveh mesecih le enkrat, ko je izvolil upravni odbor. Zakaj je tako, pa pove predsednik delavskega sveta:

»Mora mi vendar direktor povedati, če je kaj važnega in o čem naj bi delavski svet razpravljal!«

Člane delavskega sveta pa marsikaj zanima — od rezultatov dolgih službenih potovanj posameznikov do proizvodnih vprašanj podjetja, toda o tem se ne morejo pomeniti, ker se delavski svet ne sestaja.

Vse to pa ni praksa novega delavskega sveta. Tako je bilo že prej. Že v prejšnji mandatni dobi se je delo organov delavskega upravljanja zožilo pretežno na štiri člane (vključno z direktorjem) upravnega odbora. Nedvomno pa prav to pušča kaj malo demokratičnosti in uveljavljanja teženj članov kolektiva.

Tudi sprememba tarifnih postavk je posledica takega upravljanja prejšnjih organov delavskega upravljanja. Poglejmo, kaj piše o tem v zapisnikih upravnega odbora in delavskega sveta. Le-ti so pri sekretarju podjetja, ki jih pokaže z izrecnim dovoljenjem tovariša direktorja. Že v zapisniku s seje upravnega odbora, ki je bila 19. aprila, je sklep o povišanju plač vodilnim uslužbencem, v zapisniku s seje delavskega sveta 5. maja pa lahko preberemo:

»Na predlog predsedujočega, tovariš direktor predlaga, naj bi sklenili, da bi se za čas do sprejema novega tarifnega pravilnika dovolilo za določena delovna mesta izplačevanje prejemkov nad tarifnimi postavkami po posebnem internem tarifnem pravilniku. Pripravi naj se **predlog** (podčrtalo ured.) **posebnega internega tarifnega pravilnika,** s katerim se bo za čas, dokler ne bo sprejet nov, dovolilo za določena mesta izplačevanje osebnih prejemkov nad tarifnimi postavkami.«

Tako je delavski svet tudi sklenil. V resnici pa je bil predlog že izdelan in uresničen, višje prejemke pa so že izplačevali. Predsednik takratnega delavskega sveta pa pravi, da o tem ni ničesar vedel. Dejal bi, da je temu kriva prav mlačnost delavskega sveta, zaradi česar se v podjetju dogajajo tudi druge stvari — brez vednosti delavskega sveta (da na primer direktor po telefonu odpoveduje stanovanje predsedniku občinskega sindikalnega sveta, ker mu ni bilo všeč njegovo predavanje o nalogah sindikata, ki ga je imel v »Avtoobnovi«).

Še nekaj besed o spremembi tarifnega pravilnika. Predsednik tedanjega delavskega sveta pravi, da o tem ni razpravljal delavski svet, čeprav (kot je razvidno iz zapisnika) je delavski svet sklenil, da naj se pripravi predlog internega tarifnega pravilnika, hkrati pa kar dovolil izplačevanje prejemkov nad tarifnimi postavkami (kar pa je sicer že bilo uresničeno). To ni bilo pravilno. Zakaj ni razpravljal o prejšnjem sklepu upravnega odbora, ki je že odobril višje tarifne postavke? Kaj sploh pomeni »interni« tarifni pravilnik? Vsi tarifni pravilniki so interni — veljajo le za določeno podjetje — toda zdi se, da tokrat besedica »interni« pomeni vse kaj drugega: da so v podjetju uveljavili nov tarifni pravilnik, ki bistveno spreminja prejšnjega in s tem tudi odnose v podjetju in da imajo zaradi tega dva pravilnika. Prvega, ki ga poznajo vsi organi in, ki predstavlja podjetje navzven, in drugega (v tem primeru »internega«), ki dejansko velja v podjetju. Vse to je, hote ali nehote, uzakonil delavski svet in zaradi tega ne gre pripisovati vse posledice le samovolji uprave temveč tudi delavskemu svetu.

Možnosti za takšne in podobne slabosti, ki kalijo dobre odnose v podjetju, pa bodo tudi v prihodnje, če bo tudi novoizvoljeni delavski svet prepustil upravljanje podjetja le upravnemu odboru ali celo upravnemu vodstvu. Slabo bi bilo, če bi člani kolektiva čakali, da njihove odnose uredi kdo od zunaj. Sami, s pomočjo družbeno-političnih organizacij v podjetju, bodo lahko odpravili vse nepravilnosti, vsa nesoglasja in zaživeli tako, kot v večini naših drugih kolektivov. D. D.

Poslej po enotnih merilih

Ob koncu lanskega leta je sprejel Centralni odbor sindikata tekstilnih, usnjarskih in gumarskih delavcev Jugoslavije sklep o sestavi pravilnika o higienskotehničnih zaščitnih ukrepih pri delu v tekstilni industriji. To naj bi bil prvi enotni pravilnik te vrste za to gospodarsko panogo. Dosedanji pravilniki gospodarskih organizacij so vsebovali večinoma določbe Splošne uredbe o higiensko-tehnični zaščiti. Vsako podjetje je zapisalo v svoj pravilnik tiste določbe, ki so mu ustrezale. Zaradi te raznovrstnosti so nastajali spori med inšpekcijskimi organi in podjetji.

Centralni odbor je sestavil posebno komisijo, ki naj bi opravila to nalogo. Po šestih mesecih je prva polovica dela opravljena, komisija je pripravila osnutek pravilnika, ki je rezultat temeljitega dela. Člani komisije so uporabili vse razpoložljivo gradivo, obiskali določeno število podjetij širom po deželi ter se posvetovali s predstavniki higiensko-tehnične zaščite v gospodarskih organizacijah.

Novi pravilnik vsebuje vse potrebne določbe v zvezi s higiensko-tehničnimi ukrepi v tekstilni industriji. Pri sestavljanju pravilnikov ne bo več treba uporabljati splošne ali drugih uredb o higiensko-tehnični zaščiti pri delu, temveč bodo podjetja v svojih pravilnikih le zbrala podrobnosti, ki so zanje specifične.

Centralni odbor bo v bližnji prihodnosti sklical sestanek, na katerem bodo obravnavali osnutek pravilnika. Po tej razpravi bodo člani komisije dokončno sestavili besedilo, že v začetku naslednjega meseca bodo pravilnik razmnožili in ga dali v širšo razpravo. Centralni odbor se bo že jeseni sestal na plenarnem zasedanju, na katerem bi sprejeli pravilnik, ki bi ga potem predložili Zveznemu izvršnemu svetu kot organu, ki je pristojen za dokončno odobritev.

Centralni odbor je pripravil potrebno za izdelavo podobnih pravilnikov tudi za druge dve panogi — usnjarsko in gumarsko.

ZAPISEK IZ SOLKANSKE INDUSTRIJE APNA

SAMOVOLJI NAVKLJUB

»Organi delavskega upravljanja pri nas nimajo tistega mesta, ki jim gre; prav zaradi tega se ljudje izogibajo izvolitvi v te organe,« je nedavno ugotavljal izvršni odbor sindikalne podružnice Solkanske industrije apna.

Ta mali kolektiv — šteje le 105 članov — že lep čas razjedajo neurejeni ali bolje rečeno slabi notranji odnosi. Če bi bilo tako še vnaprej, bi lahko to resno ogrozilo njihovo proizvodnjo, pa morda celo obstoj podjetja, kar pa bi povzročilo veliko gospodarsko škodo. V resnici ima kolektiv vse možnosti, da poveča proizvodnjo in da zviša svoje dohodke.

Težko je verjeti, da je bil temu kriv le en človek — direktor, ki vodi to podjetje že nekaj let. Toda njegova prizadevnost pri tem je vendarle svojstvena. Sodil je, da so le njegove odločitve najpametnejše in najbolj v korist podjetju, kaj malo pa se je oziral na mnenje delavskega sveta, ki pa niti ni bil seznanjen z vsemi problemi podjetja, niti ni imel v svojih vrstah takih ljudi, ki bi znali (ali si upali) zavrniti kakšno direktorjevo odločitev. Še danes v podjetju govorijo o tovarišu, ki je bil pred dvema letoma predsednik upravnega odbora in je to storil — zaradi tega pri prihodnjih volitvah ni več kandidiral. Zaradi tega se organi delavskega upravljanja res niso mogli uveljaviti, podjetje pa je vodil le direktor. Celo seje delavskega sveta (v minulem mandatnem obdobju) je otvarjal in vodil direktor. Podjetje pa se je kljub temu razvijalo, obnovilo in povečalo peči, v Novi Gorici pa so sodili, da je vse to le direktorjeva zasluga. Zanimiva pa je tale podrobnost: za nadzidavo peči je izdelal načrte tehnik, ki dela v podjetju. Pri prvi peči se je nekaj zataknilo in tedaj je direktor dopovedoval, da nima s tem ničesar opraviti, mnenje pa je spremenil, ko se je pokazalo, da so obnovljene peči dobre. Velja pa povedati, da je direktor posvečal vso skrb edino le osnovni dejavnosti — proizvodnji apna, in pri tem šel tako daleč, da je v kamnolomu sam »podučeval« delavce. Nikoli ni pripomb sporočal delovodjem, da bi le-ti odpravili morebitne napake. Posegal je neposredno v njihovo pristojnost. Seveda, če je pri tem šlo za obratovodjo, ki je bil pet let kurjač peči in tri leta v mojstrski šoli ter je strokovnjak svojega poklica, se le-ta ni mogel vselej strinjati z direktorjevimi strokovnimi posegi, pa je brž dobil v obraz: »Če še kaj rečeš, te bom takoj razrešil dolžnosti.« Vzporedno s tem pa je direktor pozabljal na pomožne obrate, kjer je (nujno potreben) vozni park propadal, kvalificirani delavci pa odhajali. Značilno je tudi, da podjetje nujno potrebuje deset novih delavcev — pa jih ne dobi, čeprav stanujejo v bližini, poznajo to delo, ker so že delali v tem podjetju in ga prav zaradi takih odnosov zapustili in se zaradi njih nočejo ponovno zaposliti v tem podjetju.

Prav tisto, kar je v tem kolektivu spodbudilo, pa je, da so delavci uvideli, da tako ne more iti naprej in so to tudi jasno povedali. V novi delavski svet so izvolili najbolj razgledane delavce in letos se delavski svet redno sestaja in vse bolj sam upravlja podjetje in dokazuje, da bodo prav zaradi tega gospodarski uspehi še večji. To je v tem kolektivu novost, hkrati pa pomeni prvi korak h koncu samovolje posameznika in začetek plodnega poslovanja vseh članov kolektiva, pa tudi razmejitve pristojnosti v vodenju in upravljanju podjetja. D. D.

Združenje avtomobilskih podjetij »Izletnik«

V prvem mesecu obstoja je opravila nova avtoprevozniška uslužnostna organizacija 70 izletov, 311 prevozov kot uslugo — skupaj je prepeljala 25.311 oseb. Najčešče smeri vožnje: Logarska dolina, Gorenjska, Vršič, dolina Soče in slovenska obala! Povprečna dolžina opravljene vožnje — 700 km!

Menili bi lahko, da popotovanje z avtobusi ni za nas nič novega — in prav bi imeli! Lepe ceste v Sloveniji privabljajo vsako leto na deset tisoče ljudi, ki radi zamenjajo vlak s hitrejšim in udobnejšim avtobusom. Vsekakor pa je nova misel o združitvi nekaterih naših avtobusnih podjetij — SAP turist, Avtoprevozništvo Škofja Loka, Avtobus Kranj — v svojevrstno organizacijo »Izletnik«, ki je in bo na razpolago le domačim koristnikom.

Vzrokov za združitev je bilo več ko dovolj! Eden izmed njih je v pomanjkanju vozil, ki bi jih lahko uporabljali razni delovni kolektivi ali sindikalne organizacije za izvedbo krajših izletov. Temu vzroku se je pridružila tudi statistika, ki kaže na neizenačenost avtobusnega parka pri nas. Najznačilnejši vzrok pa je skrit v dejstvu, da so naša avtobusna podjetja skrbela vse do danes zlasti za prevoz tujih turistov, za domače izletnike pa so se menila le bolj mimogrede.

»Izletnik« je zdaj na uslugo delovnim kolektivom! Ta usluga se razteza od organizacije posameznih izletov (Plitvice, Trenta, Pohorje!), pri katerih ima organizacija na skrbi udobnost potnikov, kar se tiče preskrbe s prenočišči, hrano, zabavo — pa do prevozov kolektivov na letne dopuste od praga njihovega podjetja do doma oddiha. V svoj program je Izletnik uvrstil tudi organizacijo priljubljenih »piknikov«, družbenih izletov, obiskov kulturnih prireditev, gledaliških predstav, ukvarja pa se že tudi z mislijo o cenenih popotovanjih v tujino.

Desna roka organizaciji, ki ima za sedaj le dve skromni sobici v občini Šiška, bodo poslovalnice v vseh večjih delavskih centrih, tako na Jesenicah, v Mariboru, v Kranju, Radovljici... Tesno ob njih pa bodo našla svojo pravo vlogo tudi turistična društva (v Sloveniji jih je 135!), ki bodo s pomočjo »Izletnika« lahko izvedla marsikatero uspešno izletniško akcijo, prav tako pa se bodo zdaj bolj prizadevno ukvarjala s podobo svojega kraja, skrbela bodo za točen pregled prostih ležišč, privatnih sob za morebitne goste...

Tako kot kolektivom v podjetjih, pa je »Izletnik« voljan organizirati izlete kolektivom v zadrugah in na kmetijskih posestvih, ki so v mnogih primerih zaradi slabih prometnih vezi malone odrezani od sveta.

K. D.

NESPLAČA SE

Marsikomu se je pripetilo, da ga je obrtnik — na primer, čevljar, odslovil, če je prinesel v popravilo čevlje, češ da se mu to ne izplača in da izdeluje samo nove čevlje, ker je to zanj bolje.

Res pa je tudi, da tovarne, ki izdelujejo kakšen izdelek po tekočem traku in so se specializirale zanj, ne bodo preusmerile proizvodnjo zaradi nepomembnega naročila.

So razumljive in nerazumljive reči.

Uprava za ceste LRS skrbi za vzdrževanje in za gradnjo cest (ki jih sicer grade tudi druga podjetja). Na Goriškem, točneje od Rožne doline do Šempetra, gradi Uprava za ceste LRS, Tehnična sekcija Ajdovščina, novo, moderno avtomobilsko cesto. Cesta bo seveda asfaltirana, takšna, kot pač mora biti moderna cesta. Ko bodo asfaltirali to cesto — ali takoj po tem — bo lepa priložnost, da asfaltirajo tudi dvorišče oziroma poti pred goriško splošno bolnišnico v Šempetru. Tako je vsaj mislil upravni odbor bolnišnice in pripravil sredstva (lastna), da bi lahko naročil to izvedbo. Preračunali so, da je cenejše, če te poti enkrat asfaltirajo, kot da jih redno posipavajo s peskom, hkrati pa bodo za večne čase rešeni prahu, ki ga pred bolnišnico res ne bi smelo biti. Na Goriškem se pripravljajo tudi na gradnjo nove bolnišnice, se pravi, da bo bolnikov toliko več, promet še večji in asfaltirane poti toliko bolj potrebne.

Pa so se ušteli. Tehnična sekcija iz Ajdovščine jim je odgovorila, da se jim to delo ne izplača. Na žalost drugega podjetja, ki bi prevzelo to delo, pa v Novi Gorici ni. Tehnična sekcija Ajdovščina pa bo imela v neposredni bližini stroje, delavce in asfalt, ki pa zaradi tega, ker gre le za kilometer poti, še ne bo tako kmalu pokrival dvorišča Splošne bolnišnice v Šempetru.

D. D.

PROIZVAJALEC NAJ PLAČA

Kadar so v podjetju, o katerem bo beseda, delili tako imenovani dobiček, je dobil vsak član kolektiva svoj zasluženi dinar; kadar pa je računovodstvo v podjetju zabeležilo neljub primanjkljaj, so po kratkem postopku zvišali norme navadnim delavcem in jim s tem zmanjšali dohodek. Proizvajalec je tako iz svojega žepa izgladil primanjkljaj, ki bi moral biti na skrbi vseh članov kolektiva...

Pletarstvo v Murski Soboti ima svojo tradicijo. Koški in jerbaščki potujejo v širni svet! Vivček in šilo oblikujeta v spretnih rokah virtuozne pletenine; pletarji so lahko ponosni na svojo obrt. Njihov ponos pa bi moral rasti z zaslužkom, če bi le-ta ne bil tako siromašen, da je pletar začel dvomiti v koristnost svojega dela in se je začel že plašno ogledovati okoli za boljšim, donosnejšim poklicem.

Začetek naše pripovedi najdemo v vročem julijskem dnevu! Bilo je okoli osmega v mesecu. Med odmorom so se pletarji radovedno spogledovali, češ kdaj bo plača za minuli mesec! Najpogumnejši med njimi — vsi so se sicer obotavljali — je stopil v zanikrno pisarno in zavrtel telefon.

Računovodstvo podjetja je namreč v mestu, pletarske delavnice pa so ob zahodnem robu Murske Sobote.

»Ali nam lahko poveste, kdaj bomo dobili solde?«

Za odgovor je nekdo v računovodstvu izustil krepko besedo in treščil slušalko na vilice.

Predsednik sindikata, ki je telefoniral, ni našel primerne besede, da bi razložil pletarjem, zakaj ni denarja, zakaj ni živega vraga, ki bi jim povedal, kako je z zaslužkom.

Delavci so se vrnili med svoje koše! Vajeni molčanja so tiho spletali šibje, obrezovali in vdevali nežne mladike...

Razmetano iverje in blatne deske na dvorišču so bahavo

DELAVSKA ENOTNOST
Ustanovljena 20. novembra 1942
List izdaja Republiški svet ZSJ za Slovenijo
Glavni in odgovorni urednik
MITJA ŠVAB
UREJUJE UREDNIŠKI ODBOR: DORNIK PETER, GAŠPERŠIČ SONJA, MAVER MILAN, VOLJČ JANEZ, TEHNIČNI UREDNIK: JANEZ ŠUSTER
List izhaja v uredniški povezavi z »Radom« - Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva 2, pošt. pred. 313-VI, tel. uredništva 39-181 do 185, 31-555 in 31-453 - Račun pri Komunalni banki v Ljubljani št. 600-705/1-83 - Posamezna številka stane 20 din - Naročnina je: četrtletna 250, polletna 500 in letna 1000 din - List tiska CZP »Ljudska pravica« - Poštnina plačana v gotovini

Nagra evanje po delu in cene komunalnih storitev

(Nadaljevanje s 1. strani)

Prav gotovo lahko rečemo, da teh nesorazmerij ni mogoče odpravljati brez določene ponovne delitve znotraj delavskega razreda. V sedanjih pogojih morda ni mogoča večja ponovna delitev med družbo in gospodarskimi organizacijami v korist le-teh, kar bi pomenilo, da bi se na račun družbe popravil položaj tistih, ki so zdaj v neenakopravnem položaju. To pa pomeni, da se bo njihov položaj moral popraviti na račun tistih, katerih čisti dohodek je zdaj nesorazmerno večji kot njihova produktivnost dela.

V KOMUNALNIH PODJETJIH NI DELITVE PO DELU, ČE NI EKONOMSKIH CEN ZA STORITVE

V večini primerov bo ta ponovna delitev mogoča na račun skladov. Ni nujno, da bi zmanjšanje skladov takih podjetij povzročilo zviševanje cen njihovih proizvodov. V nekaterih podjetjih, zlasti še v komunalnem gospodarstvu, pa načela delitve po delu ni mogoče uveljaviti brez zvišanja cen njihovim proizvodom in storitvam. Cene komunalnih proizvodov in storitev v večini primerov niso ekonomske, večina komunalnih podjetij ima zelo majhne sklade, razen tega pa so ta podjetja večinoma oproščena tudi vseh dajatev skupnosti.

Načelno nihče ne zavrača zahteve kolektivov komunalnih podjetij, da bi se glede pravic in dolžnosti tudi oni izenačili z drugimi gospodarskimi organizacijami, torej da bi se tudi pri njih uvedlo normalno ekonomsko poslovanje in bi bilo upravljanje zasnovano na načelih, ki veljajo tudi na drugih gospodarskih področjih, se pravi na delavskem samoupravljanju v pravem pomenu besede. Ta načela je zajela tudi resolucija Zvezne ljudske skupščine o perspektivnem razvoju splošne potrošnje, to pa so dejansko tudi zahteve Stalne konference mest in sindikatov.

Ta načela se postopno tudi uveljavljajo, cene komunalnih proizvodov in storitev se postopno približujejo ravni ekonomskih cen, vendar ne gre brez težav. Zviševanje cen komunalnim storitvam skoraj vedno povzroča določeno nezadovoljstvo, ki je po navadi večje kot v primeru, če se podražijo nekateri drugi proizvodi. To je posledica posebnega pojmovanja družbenega položaja komunalnih podjetij. V prvih letih socialistične graditve je ljudska oblast določala nekaterim predmetom široke potrošnje, med drugim tudi komunalnim storitvam — z namenom, da bi zaščitila in izboljšala življenjsko raven delavskega razreda — prodajne cene, ki so bile pogosto znatno izpod proizvodnih stroškov. Z uvedbo delavskega samoupravljanja in novega gospodarskega sistema pa je nujno moralo priti do uvedbe ekonomskih cen, brez katerih bi ne bilo mogoče delavsko samoupravljanje in nagrajevanje po delu. V komunalnih službah pa so se stari odnosi ohranili najdlje. Posledica: državljani so začeli gledati na komunalna podjetja kot na neke vrste proračunske ustanove in ne gospodarske organizacije. Od tod tudi pojmovanje, da morajo ta podjetja oziroma »službe« delati državljanom usluge bolj ali manj neodvisno od proizvodnih stroškov, medtem ko naj bi za delavce in nameščence teh podjetij skrbeli organi oblasti, kakor skrbijo za nameščence v javnih službah.

EKONOMSKE CENE STORITEV ZAHTEVAJO TUDI DOLGOROČNO ZANIMANJE DRŽAVLJANOV KOT POTROŠNIKOV

Ohranjevanje starih odnosov v komunalnem gospodarstvu je nedvomno negativno vplivalo na njegov razvoj ter na obseg in kakovost storitev. Komunalno gospodarstvo zaostaja za splošnim razvojem in za čedalje večjimi potrebami mestnega prebivalstva. Po nekaterih računih se je vrednost komunalnih skladov zvišala v obdobju 1947—1959 za 43 %, mestno prebivalstvo pa se je v istem času povečalo za 62 %. Razen tega so se vzporedno z izboljšanjem življenjske ravni državljanov stopnjevale tudi njihove zahteve glede komunalnih storitev.

Delavci in nameščenci so zelo zainteresirani za razvoj komunalnega gospodarstva. Uvedba ekonomskih cen bo zagotovila najbolj zanesljive vire za finansiranje nadaljnjega razvoja komunalnih storitev, kar je v našem gospodarskem in družbenem sistemu tudi najbolj naravna pot. Če bi pri komunalnih storitvah ne šli na ekonomske cene, bi tudi v prihodnje zaostajalo eno najpomembnejših področij življenjske ravni v mestih in industrijskih središčih.

Razumljivo je, da samo uvedba ekonomskih cen še ne bo zagotovila komunalnemu gospodarstvu dovolj naglega razvoja, temveč mora skupnost tudi iz drugih virov podpirati ta razvoj. Kongres sindikata komunalnih in obrtnih delavcev je priporočil, naj bi v ta namen omogočili širšo uporabo republiških in splošnega investicijskega sklada ter najemanje kreditov ob ugodnejših obrestih in daljšem roku odplačevanja, dalje da bi komunalne organizacije obračunavale obresti na osnovna in obratna sredstva, s tem da bi ta sredstva odstopale za razširjeno reprodukcijo itd. Vsi ti napori in uporaba vseh teh sredstev bodo bolj smotrni, če se bodo uresničevali na temeljih normalnega ekonomskega poslovanja komunalnih gospodarskih organizacij in ekonomske stimulacije njihovih delovnih kolektivov.

S popolno uvedbo delavskega samoupravljanja v komunalnem gospodarstvu in z organizacijo določenih služb, ki zdaj delujejo kot ustanove na načelu podjetij, se bo razvila polna odgovornost delovnih kolektivov za upravljanje in za smotrno porabo družbenih sredstev ter za razvoj in učinkovito delovanje komunalnih podjetij. Kolektivi se bodo bolj posvečali organizaciji dela in izkoriščanju velikih rezerv za večjo produktivnost dela, kar bo dejansko znižalo proizvodne stroške.

Ko govorimo o formiranju ekonomskih cen, ki naj jih določijo organi samoupravljanja, pa s tem seveda ne zanikamo in ne zapostavljamo vloge in vpliva ljudskih odborov.

PRI VSAKI SPREMEMBI CEN JE TREBA UPOŠTEVATI ŽIVLJENJSKO RAVEN DELAVCEV

Te naloge bo tudi v prihodnje mogoče izpolnjevati le postopoma, pri čemer je treba upoštevati življenjsko raven delavskega razreda. Vendar bi bilo koristno, da bi v okviru reševanja problemov delitve po delu v vsem gospodarstvu — to se pripravlja že dlje časa — hitreje uvedli ekonomske cene tudi v komunalnih podjetjih. Cen storitev za državljane ne bi zviševali istočasno ali vsaj ne v večjem obsegu. Razliko bi poravnal ljudski odbor iz svojih sredstev. Na teh načelih bi lahko urejali tudi olajšave, ki jih določene kategorije državljanov uživajo pri storitvah. Ne bilo bi v skladu s sistemom samoupravljanja, če bi šle olajšave, o katerih odloča ljudski odbor, na račun posameznih podjetij, temveč naj bi to šlo na račun sredstev vse komunalne skupnosti. Podjetja bi lahko dala olajšave le v primerih, ko bi jim to bilo v gospodarskem interesu.

Vse kaže, da bi dala takšna praksa dobre rezultate. Podjetja bi se izenačila z drugimi gospodarskimi organizacijami in bi se bolj usmerila v racionalnejše poslovanje in v zviševanje produktivnosti dela, državljani pa bi imeli širši pregled nad stanjem in problemi ter bi lahko realneje ocenjevali odnose med ekonomskimi cenami in regresi, pa tudi upravičenost raznih olajšav. Na zborih volivcev in na drugih zborovanjih bi povedali, kaj bi bilo v določenem času najbolj smotrno. Med državljani in kolektivi komunalnih podjetij bi se razvilo tesnejše sodelovanje v zvezi z izboljševanjem organizacije dela in delovanja teh podjetij v obojestransko korist.

Zavedati se moramo, da sleherno občutnejše zvišanje cen komunalnih storitev (kakor tudi zvišanje cen drugih predmetov) prizadene standard delavcev in nameščencev, če se ne zvišajo ustrezno tudi prejemki. V praksi večinoma napačno ocenjujejo te odnose; ocenjujemo jih s stališča, za koliko se z določenim zvišanjem cen zmanjša realna vrednost trenutne višine plač. Te odnose pa je mogoče pravilno ocenjevati le v daljšem časovnem obdobju, verjetno najpravilneje za dobo enega leta. Letni družbeni plani — to pravilo pa velja tudi za plane okrajnih in občinskih ljudskih odborov — predvidevajo tudi naraščanje realnih plač. Potemtakem mora biti za delavca in nameščenca ter za sindikalne organizacije osnovno merilo, ali realni zaslužki iz leta v leto rastejo v določenem sorazmerju z večanjem produktivnosti dela in s predvidevanji v družbenih planih. Zaradi spreminjanja in gibanja cen ter naraščanja nominalnih zaslužkov je lahko tudi realna plača v obdobju enega leta v določenem obsegu neizenačena.

Zahteve delovnih kolektivov v komunalnih in mnogih drugih podjetjih po čim pravilnejši delitvi po delu ne temeljijo samo na ekonomskih interesih. To je pomemben činitelj tudi za družbeno-politični položaj proizvajalcev. O rezultatih v proizvodnji in o politiki organov samoupravljanja so ljudje zdaj bolj in bolj pogovarjajo tudi v zasebnem življenju, v družbi in družini.

Sindikati imajo na tem področju zelo velike naloge. Razen sodelovanja pri iskanju najustreznejših instrumentov delitve ter pri določanju cen komunalnih storitev in drugih oblik ponovne delitve je na njih tudi težišče političnega dela. Brez ustreznega političnega dela bi te probleme le težko reševali. Privilegirani položaj posameznih gospodarskih panog in podjetij je pri njihovih kolektivih izoblikoval tudi določene navade in pojmovanja, dnevni interesi državljanov pa lahko prevladajo nad splošnimi in perspektivnimi interesi, če primanjkuje ustreznih pojasnil in prepričljivih argumentov. O tem pa priča tudi poprej omenjeni primer na letnem občnem zboru, saj je tam šlo dejansko za nezadostno obveščenost in pomanjkljivo sodelovanje širšega sindikalnega aktiva pri reševanju tako velikih in občutljivih problemov.

Sto in stokrat je že dokazal naš delavski razred, da je pravičen in pripravljen sprejeti tisto, kar je objektivno upravičeno. Zdaj pa bolj in bolj zahteva dejstva, ekonomska dejstva, stvarna in prepričljiva pojasnila. Seznaniti ga je treba z ekonomskimi odnosi med gospodarskimi panogami in podjetji ter s konkretnim ekonomskim stanjem posameznih gospodarskih organizacij v domači komuni, da bo mogel realno sodelovati pri sprejemanju in realizaciji sklepov v smislu čim popolnejšega uveljavljanja načela nagrajevanja po delu vključno z delitvijo med družbo in gospodarskimi organizacijami.

Vsako leto privabi morje staro in mlado, ki želi tam preživeti svoj dopust. Medtem ko se očetje in mamice kopajo si otroci poiščejo tudi takšnole zabavo

Včeraj nasprotniki - danes zavezniki?

Tovarne mila so doslej vsaka zase — po načelu konkurenčnega boja in vabe za svoje izdelke — skrbele za presenečenje potrošnikov. Bolj skromne so in še »propagirajo« svoj detergent s sličicami (ki so oštevilčene, zaznamovane s črko ali cvetlico) in obetajo glavno ali »stransko« nagrado. Druge, petičnejše, obljubljajo srečnikom potovanje v Rim (na letošnje olimpijske igre seveda). Vsem nam potrošnikom in nepotrošnikom detergentov pa »poklanjajo« vsak dan (če ne zapremo pravi čas radioaparata) na primer »V sedmih dneh popularno popevko Ne vem, kaj ženka nori.« Še bolj »radodarne« osrečujejo gospodinje s celoletnim natečajem z dobitki v obliki pralnih strojev, avtomatičnih likalnikov in podobnih, bolj ali manj dragih gospodinjskih pripomočkov.

Te dni so se znašli grosisti, za njimi detajlisti in nazadnje potrošniki pred enotnim nastopom proizvajalcev mila. Tovarne mila so se namreč v okviru svojega združenja (Združenja kemične industrije Jugoslavije) skupno dogovorile za podražitev mila in hkrati določile enotno maloprodajno ceno. Kot zatrjujejo na ljubljanski Trgovinski zbornici o tej novi ceni mila še ni uradnih pojasnil, čeprav je nanje pristal Zvezni urad za cene. Kot vedo povedati kupci (trgovina) so utemeljili proizvajalci ta svoj ukrep s tem, da s starimi prodajnimi cenami ne morejo kriti proizvodnih štrokov.

Res svojevrstno presenečenje in zavezništvo! Pri tem ne gre toliko za premik v ceni — čeprav je mimogrede rečeno podraženo pralno in terpentinovo milo, torej proizvod, ki je nujno potreben za najosnovnejšo higieno delovnega človeka — kot za kraj dogovora in način utemeljitve. Sedaj ko postopoma v gospodarstvu odpravljamo zadnje administrativne ukrepe, ukinjamo razne regrese in podobno, skratka z vsem tem sproščamo cene, je tudi povsem razumljiv določen premik za ceno tega ali onega predmeta ali usluge. Toda takšen ali drugačen, večji ali manjši premik v cenah uravnava trg. V omenjenem primeru pa je nasprotno.

Proizvajalci so se v okviru svojega združenja skupno in hkrati dogovorili za stvari, ki niso v skladu s težnjami ob sproščenju cen. Upravičeno se torej postavlja vprašanje, zakaj lahko proizvajalci v okviru združenja to store, ko vemo, da so naloge združenj širše in povsem drugačne. Proizvajalci kot rečeno utemeljujejo ta sklep s stroški. Toda bilo bi veliko umestneje, če bi združenje nudilo proizvajalcem potrebno strokovno in tehnično pomoč, informacije in nasvete, napotke za ustreznejše tehnološke rešitve z boljšo organizacijo dela, s čimer bi bilo nedvomno moč znižati proizvodne stroške za daljšo dobo. Takšna pomoč je namreč učinkovitejša, koristi proizvajalcem, potrošnikom, skratka vsej družbi.

Ustvarja se videz, kot da je ob tem skupnem nastopu proizvajalcev mila prenehal med njimi kakršenkoli boj. Toda to je le videz, kajti gotovo je, da bodo tovarne tudi še odslej vsaka zase skrbele za presenečenje potrošnika z različnimi natečaji, dobitki, popularnimi popevkami in podobno reklamno vabo, ki se že spreminja v nelojalno konkurenco. Vse to stane milijone in milijone dinarjev (samo Saponia bo izdala nad 12 milijonov dinarjev za glavne dobitke). Ali se mar tudi zaradi takšnih izdatkov ne zvišujejo proizvodni stroški? Ukrep proizvajalcev mila, izgovorjen na čudnem skupnem jeziku, je torej zaradi kraja dogovora in načina utemeljitve o tej stvari vzbudil upravičeno nezadovoljstvo.

P. D.

razgaljale neurejenost ob neometanih zgradbah s pajčevinastimi okni in z velikim kupom odpadkov v kotu. Enaka neurejenost se je kot klop zalepila ob gospodarjenje, ki ni prav nič podobno delavskemu samoupravljanju!

*

Direktor pletarskega podjetja je naveličano zamahnil z roko:

»Kdo bi se venomer prekljal z delavci! Kaj pa oni vedo o težavah, s katerimi se dajemo na tržišču!?«

Pripovedoval je o svojih brigah:

»Pletemo košare. Pride kupec in nam postavi ceno. Če mu ne prodamo za ponujeni denar, gre drugam, mi pa se lahko obrišemo pod nosom. Tako smo večkrat prisiljeni, pa prodajamo pod lastno ceno, po ceni, ki nam jo narekuje odjemalec!«

Kupec pride — pa tudi ne pride! Zdaj, ko kupca ni bilo, delavci niso dobili plač. V skladišču pa je za 10 milijonov blaga! (Še sreča, da vanj ne udari strela! Zavarovano namreč podjetje ni!) Uprava podjetja se sicer niti najmanj ne trudi s ponudbo svojega blaga (v komerciali drže roke v naročju!), z iskanjem boljšega kupca, pač pa lenobno ždi v svojem gnezdu in čaka, čaka...

Zgodi se — in zgodilo se je! — da plača kupec manj, kot je uprava podjetja predvidela. Iz zadrege pomaga osnovnošolska računica:

surovina — leskova šiba — stane toliko in pika!

najemnina in elektrika in kaj vem kaj še vse je tudi konstanta!

plače uslužbencem — od direktorja pa do snažilke — so natanko predvidene po tarifnem pravilniku!

Ie zaslužek pletarjev — v pletarstvu je pletar osnovni proizvajalec — je tisti »variabilni« denar, od katerega se zaradi muhavosti kupca lahko odvzema!

Sestanek za zeleno mizo:

»Norme bomo zvišali...«

Pletarjem ni lahko pri srcu, ko jim kar čez noč, meni in tebi nič, sporoče, da imajo višjo normo! Rečejo: za košaro dobiš 70 dinarjev.

Spreten pletar plete košaro dve polni uri. Na dan torej — nekaj čez 200 din, na mesec okroglih 6 tisočakov.

Temu pravijo — »nagrajevanje po učinku!« Vsi, razen pletarjev, pa so nagrajevani s tarifno postavko, ki jo živ krst ne izpremeni in naj pri tem delajo ali pa »samo hodijo v službo«!

Če kdo od prizadetih potoži, dobi hitro v brk:

»Saj so bili meseci, ko si več zaslužil, zdaj je pač kriza in mi ti ne moremo pomagati!«

»Mi« — pa vedno enako žanjejo! Tudi dobička so deležni, kakopak, le izgube ne!

Zakaj se v podjetju o takšnih stvareh, kot so norme, dobiček, primanjkljaji, ne pogovore na sestankih kolektiva?

Direktor pravi:

Ali ni **vseno, za zeleno mizo** ali pa na sestanku kolektiva?!«

Delavski svet molči! Njemu je prekleto malo **vseeno,** pa si ne zna pomagati.

Takšen način — **proizvajalec naj plača** — je vreden grobe besede in takšen odnos uprave do delovnega kolektiva zasluži ostro besedo!

Kolektiv bo slej ali prej prepričan, da je vse zlo skrito v sistemu nagrajevanja po učinku.

Vendar pa nagrajevanje po učinku, s katerim uprava rada ščiti samo sebe, ni samo v natezanju norme! Nihče se še ni pobrigal, da bi skušal nadoknaditi primanjkljaj s štednjo surovine, z uvedbo boljših proizvodnih sredstev (moj bog, vivček in šilo še nista alfa in omega v sodobnem pletarstvu!), z boljšo organizacijo dela...

Direktor celo trdi, da je surovina — leskova šiba — neprimerno dražja na lastnem posestvu (plačati mora delovno silo!) kot pa, če jo kupi na prostem trgu!

Če bi to vedel kolektiv, bo gotovo ugotovil, da bi bilo gospodarneje v tem primeru kupovati šibe na trgu, ne pa, da si podjetje privošči farmo v svojo škodo.

In takšnih primerov je še nekaj!

*

Občina o vsem tem ne ve ničesar! Sanitarnega in delovnega inšpektorja občina nima, okrajni pa nima časa, da bi obiskal pletarsko podjetje in pomedel z umazanijo, nezdravimi in neurejenimi odnosi ter pomagal delovnemu kolektivu, delavskemu svetu, da bi lahko uveljavila svoje pravice pri gospodarjenju. Le malo je treba!

Obrtni mojstri starega kova so se nekoč na takšen način poigravali s svojimi delavci!

Na občini tudi ni nikogar, ki bi pretehtal smotrnost takšnega pletarstva in bi nemara predlagal združitev pletarstva z urejenim, solidnim podjetjem »Merkur« v Murski Soboti!« Občina se kratko malo ne meni za podjetje, od katerega tako ali tako nima kdo ve kakšnih denarnih koristi... Malo se meni tudi za ljudi, za delavce.

V pletarskem podjetju je zaposlenih sedemdeset delavcev!

DUŠAN KRALJ

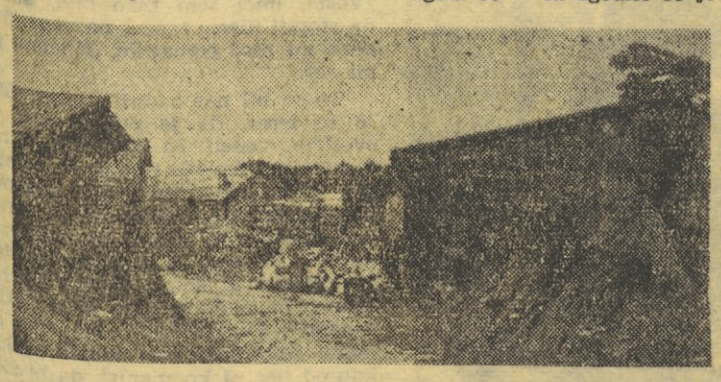

Kakršno dvorišče — takšni gospodarji! Neurejenost pa nihče ne pripisuje sicer prizadevnemu delovnemu kolektivu, pač pa vodstvu, upravi, ki nemara le preveč drzno zlorablja zaupanje kolektiva!

Knjigovez sem v družbeni delavnici.

Moje roke napravijo lepe platnice, lepo mapo, lepo podlogo za sliko...

Tako kakor drugje so tudi pri nas sklenili, da bomo zaslužili toliko, kolikor bomo napravili. Čeprav sem nem in gluh, sem vedel, da se tudi mi vključujemo v uresničevanje zamisli, naj bo vsak plačan, kakor dela.

In delali smo...

Toda zaslužili nismo toliko, kolikor smo pričakovali. Uprava Zavoda za gluhe in neme v Ljubljani, ki nas upravlja, je uredila stvar drugače.

Videli so, da bi mi kar dobro zaslužili, pa so se morda zbali, da bi jim zmanjkalo denarja, če bi nam vse delo plačali. Sklenili so, da sme vsak zaslužiti le 18 odstotkov več, kakor mu določa tarifna postavka — pa naj dela še tako pridno.

Težko je, ker nimamo delavskega upravljanja, sindikat pa se le malo uveljavlja.

Godrnjali smo. Sklenili celo, da povečamo normativ za 20 odstotkov, če nam pravično plačajo vse, kar naredimo več. Pa doslej še ni bilo nič iz tega.

Zdaj čakamo.

*

To pismo ni bilo napisano. Lahko pa bi bilo. Pravzaprav bi moralo biti, kajti tisti, ki so prizadeti, že dolgo čutijo takšno potrebo, že dolgo govore o tem zdaj tu, zdaj tam.

Ljubljanski zavod za gluhe in neme ima štiri učne delavnice: knjigoveško, tiskarsko, litografsko in galanterijsko. Te delavnice so pravi gospodarski obrati, ki bi morali delovati tako kot gospodarske organizacije. Toda ker sodijo k zavodu, so to le učne delavnice — brez delavskega upravljanja. (S tem pa seveda ni rečeno, da ne bi mogli tudi oni uresničevati načel delavskega upravljanja v takšni ali drugačni obliki.)

Kolegij, ki upravlja zavod, je določil, da bodo zaposleni v delavnicah nagrajevani po tem, koliko bo presegala delavnica mesečni plan dohodka, vendar samo do 18 odstotkov več, kakor

In zdaj čakamo...

znaša njihova tarifna postavka. Sestavili so poseben pravilnik o nagrajevanju, ki je sestavni del tarifnega pravilnika. Kaže, da večina kolektiva tega pravilnika sploh ne pozna — čeprav so na njem tudi podpisi sindikalnih predstavnikov.

Poglejmo še pravilnik sam.

Že samo to, da so vzeli za merilo le plan dohodka, izračunanega na temelju lanskoletnega šestmesečnega povprečnega dohodka, kaže, da to nagrajevanje še ni dovolj utemeljeno.

Omejitve glede višine izplačil (samo 18 % nad t. p.) pa vzame takšnemu nagrajevanju smisel in realnost.

Na upravi zavoda pravijo, da je omejitev zato, da jim morebiti ne bi zmanjkalo obratnih sredstev. Višek nagrad delavnice prenesejo v naslednji mesec, tako da dobijo delavci vsak mesec 18 % več, kakor jim določa tarifna postavka.

Seveda zaposleni s tem niso zadovoljni. Če en mesec zelo delajo, drugi mesec pa manj, dobijo oba meseca enako. Ob vsem tem ni potem mogoče več govoriti o nagrajevanju po delu in o kakršnikoli spodbudi.

Nekateri sodijo, da uprava namenoma zadržuje upravičeno prisluženi dohodek delavstva. Verjetno to ne drži, ker so lani skušali izplačati delavcem kar dve plači »dobička« (kako hudi so, ker jim tega na občini niso dovolili). Tudi ob letošnjem polletju jim je blagajna kar dobro založena in jih spet mika, da bi delili »dobiček«.

Zakaj potem na eni strani omejevanje, na drugi pa razsipanje »dobička«? Zakaj bojazen, da bi jim zmanjkalo obratnih sredstev?

Zato, ker proizvajalci in uprava in družbeni organi upravljanja ter delavci in prosvetarji še niso našli mesta, kjer bi se pogovorili o delu v delavnicah, o gospodarjenju, o upravljanju, o nagrajevanju — skratka o vsem, kar zdaj ustvarja probleme.

Lani so imeli zaposleni v delavnicah svoj sindikat, prosvetarji pa svojega. Obe podružnici sta še kar dobro delali. Sestanki, izleti, tečaji...

Letos so na namig od zunaj ustanovili eno podružnico: prosvetno. Od volitev odbora pa menda še ni bilo ne seje, ne sestanka, ne kakršnegakoli drugega sindikalnega dela. Je opravičilo: prosvetarje ne zanima življenje in delo v delavnicah, proizvajalce pa tudi vzgoja bolj malo. Ne poberejo se skupaj.

Na upravi so dejali, da slišijo predlog delavcev o povišanju normativov za 20 odstotkov prvič iz mojih ust.

Če je to res, kje je potem sindikat?

Delavnice gluhonemih upravlja uprava zavoda oziroma kolegij, le-tega pa vodi družbeni organ upravljanja. V njem so predvsem prosvetni in socialni delavci. Razumljivo, da ti ne težijo k poglabljanju v probleme gospodarjenja, k urejanju procesov v gospodarskih enotah, v delavnicah.

Morda primer ljubljanske gluhonemnice najbolj živo opozarja, da bo treba v tistih delavnicah, ki preraščajo okvir učnih delavnic oziroma delavnic zavodov in so že pravi gospodarski obrati, slej ali prej v takšni ali drugačni obliki organizirati delavsko upravljanje (za začetek morda s takšnimi pristojnostmi, kot jih imajo obratni delavski sveti po podjetjih). Hkrati pa tudi opozarjajo, da ne smemo uvajati na silo sistem ene sindikalne podružnice v organizacijah z več povsem različnimi dejavnostmi.

Zdi se mi, če bi bila ta dva problema urejena, bi bilo manj hude krvi zavoljo tistih 18 odstotkov. Mnogo bolje, širše in spodbudnejše bi bilo nagrajevanje, delavnice pa bolje urejene in s svetlejšimi perspektivami za prihodnost.

A. ČEBULJ

VRATAR JE OSTAL DOMA

To je prvi človek v podjetju, na katerega se obrne tujec — Ve vse o podjetju in vse o ljudeh — Direktor ima avto, vsak vratar svojega »konjička«.

Reporterjeva neznanstvena anketa pri vratarjih v 21 večjih podjetjih o istem vprašanju:

Kako preživeti dopust?

Vsakdo mora iti skozi vrata noter in ven. Druge poti ni. Tako ve vratar za vsakega, kdaj pride, kam gre in kdaj se vrne. In od aprila do oktobra stiska roke v pozdrav znancem in prijateljem, ki odhajajo na dopust in se zopet vračajo. Mar ni potem zanimivo postaviti vprašanje vratarju: Kako pa z Vašim dopustom? Kdaj greste? Kam?... in še polno vsega okrog tega?

Vratarji so v večini primerov vojaški vojni invalidi, delovni invalidi ali starejši ljudje, ki niso več za težko fizično delo. Nekaj vratarjev je ostalo še izza časov industrijske milice. — Vratarjevo delo ni težko. Je pa sitno, polno je stalnih drobnih opravkov, pisarije, naročil in drobnih odgovornosti. Razen vsega tega pa so vratarji prvi uradni informatorji slehernemu tujcu, ki se po njihovih izjavah odloči: bo vstopil ali bo odšel dalje. No, in zdaj k naši neznanstveni anketi o dopustu.

»Elma« — Črnuče: V podjetju so starejši vratarji. Dopust delijo na dva dela. Naleteli smo na vratarja, ki je doma iz Prekmurja, iz Odrancev. Začudil se je našemu vprašanju, kot bi govorili o nekem velikem razkošju. »Kako drugače preživeti dopust, kot pospraviti okrog doma pa narediti to in ono?«

Opekarna na Črnučah podnevi nima vratarja. Ustavili smo se pred vrati Belinke. Novo, »nobel« podjetje. To se pozna že po zunanjem videzu vratarja in njegovem vedenju: »Oho, dopust! Seveda bom šel. Pošteno ga bom izkoristil. Z ženo bova šla sina obiskat, ki je pri vojakih v Srbiji. Pa bolj potem na jesen, ko na vožnji ni tako vroče, pa že grozdje trgajo in vina se bo dalo kaj dobiti, je pisal sin.«

»Univerzal« v Domžalah: »Naj gredo čez poletje kar drugi na dopust. Jaz bom šel na jesen, ko kopljejo krompir. Veste, takrat hodim v prod ptiče gledat!« Najbrž smo čudno gledali, da je ponovil: »Ja, ptice hodim gledat. Liščke, repenke, cajzeljčke, pa grilčke in gimpeljne... Vsako zimo jih lovim na limance. V kuhinji imam deset velikih kletk, kamor spravim tudi do dve sto ptičev. Krmim jih, oni pa mi plačujejo s petjem. Spomladi jih izpustim.« — »No, in Vaš dopust?« — »Saj sem povedal. Ptiče hodim gledat. Kje se zbirajo, koliko jih je, kakšni so in kaj delajo. Kako ste čudni, mar ni to najlepši dopust?«

»Tovarna kovčkov« — Domžale: Vratar je že upokojenec in zadovoljen z vratarsko službo. Prej je bil čevljar in pozneje zidar. »Migati, migati, to je dopust, ne pa takole sedeti po dvanajst ur in gledati skozi steklo.« — »Pa na dopust boste šli kam?« — »Ne. Sam ne grem, da bi šla oba z ženo, toliko denarja nimam.«

»Združena kemična industrija« — Domžale: Pred leti se je vratar hudo ponesrečil. Delovni invalid je. Rad bi šel na planine, da bi si popravil živce. Morje in premočno sonce pa mu škodujeta. Toda... »Letos bo moj dopust na stavbi. Hišico zidam v zadrugi. Če ne bom sam poprijel lopate, mi je drugi ne bodo zgradili.«

» Induplati« — Jarše. — Vratar je že upokojenec z majhno pokojnino. Zato mora biti vratar, čeprav je zanj služba težka. »Astma« mu nagaja in morje bi mu koristilo. »Imam tudi visok krvni pritisk, zato grem z družino v naš dom na Malo planino. Ni drago, je pa zelo lepo na planini.«

»Lek« — Domžale: Vratar vzame dopust trikrat na leto. Ima 45 panjev čebel in z njimi potuje na pašo. Letos je bil z njimi že na Černivcu in v Bučni, kje bo jeseni dobra paša, še ne ve. Vratar stanuje v tuji hiši. Tudi čebele ima na tujem vrtu in zanje plačuje. »Nimam čebel zaradi denarja. Saj to je riziko: včasih imam veliko izgubo, včasih pa dobro vržejo. Čebele so zame veselje in oddih, šport, kot lovcem lov in ribičem ribolov.« — »Že, pa se ne utrudite preveč s čebelami?« — »Kje neki! Čebela, to je nekaj drugega kot človek. Že res, da sem v nekem smislu tudi pri čebelah stalno na preži, torej vratar, toda čebela se v panj vedno vrne otovorjena ali s prahom. Ljudje pa radi skačejo skozi vrata ven in noter brez haska. Ej, ljudje bi se morali učiti pri čebelah!«

»Tovarna filca« — Mengeš: Na naše vprašanje se je vratar popraskal po glavi. »Saj res, čisto sem pozabil. Prijavil sem se letos prvič, da bom šel v naš dom v Novi grad na morje. Pa najbrž ne bom mogel spraviti vkup toliko denarja. Do sedaj med dopustom še nikoli nisem bil nikjer. Ne, razen v Beli krajini enkrat pri ženinih starših. Dva otroka imam, zaslužim pa sam.« Delavci, ki so stali poleg, ko ga spodbujali. »Veš kaj, tistih nekaj grošev za naš dom boš pa že spravil vkup. Saj moraš doma tudi jesti. Je mar zastonj?«

»Stol« — Duplica: »Prekleto, dopust. Ta je pa dobra.« Tako nas je veselo pozdravil vratar v tem podjetju. »Mi gremo vsi v Tuhinj k mojim staršem. Delat, ne na dopust. Jeseni nam kakšen krompirček, fižol pa zelje kar prav pridejo.« — »To pa ni dopust?« — »Brez skrbi. Za mene je. Čeprav delam, pridem nazaj spočit in veder, da je kaj. Glavno je, da ni vratarsko delo, pa podjetje malo iz glave zbijem. Ko sem doma, ko delam in klepetam z vaščani, mi glava kar sama postane lahka.«

»Svilanit« — Kamnik: Podjetje je še v izgradnji. Vratarjeva loža je lesena baraka, ograje še ni, namesto sirene železna tračnica in kladivo v vratarjevih rokah. Vratar je zanimiv človek. Dobra duša. Petintrideset let je star, pa še ni videl morja. Eden od njegovih otrok je bil lani na morju v koloniji. Sedaj oče nima miru. Sin toliko pripoveduje o tisti veliki luži, da jo bo moral pogledati. »Če pa nimam denarja!« — »No, kaj bi pa naredili, če bi zadeli na loteriji sto tisočakov?« Vratar se zvito nasmehne. »Po pravici povedano, imam toliko lukenj, da na morje tudi v tem primeru še ne bi šel!«

»Titan« — Kamnik: Vratarju je pred leti mlatilnica odtrgala roko. Prej je tesaril po vaseh. Doma je iz Tuhinjske doline, ima pet otrok. Dva sta že v službi pri »Titanu«. »Dopust? Tega si pa pri nas ne moremo privoščiti. Velika družina, denarja vedno premalo. Sinova gresta na kakšen izlet, to je vse.«

»Tiskanina« — Kranj: »Ja, letos grem pa na dopust z vso družino. V naš dom, v Fieso. Saj grem na dopust vsako leto. Na morju sem bil že večkrat, ampak vedno sam. Splača se, ko je v našem domu tako poceni.« Potem vratar ni imel več časa. Iz tovarne so se vsuli delavci, danes je bil »mali sejem« pa je vsak nesel pod pazduho kakšen kos blaga. Vratar je moral pregledovati kontrolne listke.

»Iskra« — Kranj: »Nobel« podjetje. Moderna stekla na vratarjevi loži. Dopoldne so kar trije vratarji, popoldne dva. Našli smo vratarja in vratarico. Prvi ženski vratar na naši poti. »A dopust? Vsako leto ga lepo izkoristim na morju. Enkrat bi šla rada na Ohrid, kjer tudi imamo svoj dom.« — Vratar je bil do sedaj kmet. Skoraj da ni razumel našega vprašanja. »Ni govora o dopustu, saj se mi še tole delo tu v loži, čeprav stalno migam, zdi čudno, da se da tudi takole služiti kruh.«

»Špik« — Kranj: Druga vratarica. »Mogoče, da bom šla na jesen v Crikvenico. Najbrž pa bom ostala kar doma. Enkrat bi se rada pošteno naspala. Ne veste, kako sladko je, če ti navsezgodaj ne zabrni na ušesa ura.«

»Inteks« — Kranj: Nočni čuvaj nadomešča vratarja, ki je bolan. To je mlad, vesel fant, ki se mu zdi služba nočnega čuvaja boljša od vratarske. Plača je večja, zastonj malica in vsak tretji dan si prost. Letos je že izkoristil dopust. Prebil ga je doma v Naklem tako, da je gledal v zrak. Rad bi šel na morje, da bi videl punce in se mogoče še kakšne prijel, pa so mu dopust kar dodelili.

»Šešir« — Škofja Loka: Vratarico smo našli v vratarski loži. Šivala je prt. »Da ne zaspim, moram nekaj delati. Popoldne prometa skoraj da ni, vratar pa mora biti, če se ravno kaj zgodi.« — »Kako pa izkoriščate dopust?« — »Imam ga 30 delovnih dni. Nikdar nisem še nikjer bila. Sama živim in vsako leto komaj čakam, da me obišče sestra s hčerko iz Beograda. Takrat vzamem dopust.«

»Jelovica« — Trata: »Oha! Jaz pa imam že plačan dopust v Strunjanu. Plačali so mi ga gasilci. Videti pa je, da kljub temu ne bom mogel na dopust, ker sta dva vratarja bolna. Z nami vratarji je križ, ker smo sami invalidi in maroderji. Nikdar potem ne veš, boš prost ali ne. Sicer pa, če ne bom šel jaz bo šel pa sin. Odličen fant je, v Sori skače na glavo, da me vedno skrbi. Naj gre pa v morje skakat.«

»Gorenjska predilnica« — Škofja Loka: Vratar je vojaški vojni invalid. Pravi, da se mu kar dobro godi. »Vsako leto grem z ženo in sinom na morje. Letos gremo v Strunjan.«

»Elektrarna« — Medvode: Simpatičen, 60 let star vratar. Našli smo ga ob starem »Sachsu«, ki ga ima že 21 let. Še vedno je videti kot nov. Letos je motor doživel šele prvo generalno in ves čas je izmenjal le trikrat gume. Z motorjem je prevozil gotovo že okrog 200 tisoč kilometrov. Med vojno ga je razstavil in po kosih skril po hiši. »Jaz dopusta ne potrebujem. Če sem utrujen, mi pomaga ‚Kneipp',« tako zatrjuje. »Veste, imel sem tako hud ishias, da stopiti nisem mogel na noge. Toplice mi niso pomagale, ‚Kneipp' pa mi je.«

To je bil naš zadnji vratar. Bila je že tema, da je prižgal luči. V svetlem vencu so zažarele okrog elektrarne. Seveda smo se še menili, saj je bil tako lep večer, njegovo pripovedovanje, kako je z mrzlo vodo preganjal ishias, pa tako zanimivo. In še to in ono smo izvedeli o vratarski službi, z veselih in žalostnih plati, da se nam je ta poklic nazadnje kar priljubil. Ko smo ga popili kozarček, smo menili, zakaj kdo od nas ni komponist, da bi zložil »eno vratarsko pesem«. Takšno, kot jo imajo šoferji, da so to najbolj zali fantje.

LOJZE JAKOPIČ

Smučarji, pozor!

Turistično podjetje »BUSOLA«

vas vabi na poletno smuko!

Idealne snežne razmere!
Vsako nedeljo poseben avtobus!
Smučišča tik avtomobilske ceste!

Vse potrebne informacije dobite pri turističnem podjetju

»BUSOLA«

»STROGO ZAUPNO«

Iskali smo turistično podjetje »Busolo«, da bi prijavili svojo udeležbo, pa ga nismo našli. Da, naši znani turistični uradi so celo prepričani, da podjetja »Busole« sploh ni in da je objavljeni propagandni lepak samo plod najbolj navadne fantazije, ki z dobro in solidno dejavnostjo naših turističnih podjetij ne more imeti nobene zveze!

Da bi prišli stvari do dna, sta se člana našega uredništva odločila, da na svojo roko kreneta na pot, bralce pa prosita, da objavljene zapiske in fotografije takoj uničijo, ker bi jih lahko označili kot odkrivanje turističnih mikavnosti in prirodnih zanimivosti, kar — tako vse kaže — zaenkrat držimo še v strogi konspiraciji pred vsiljivimi turisti!

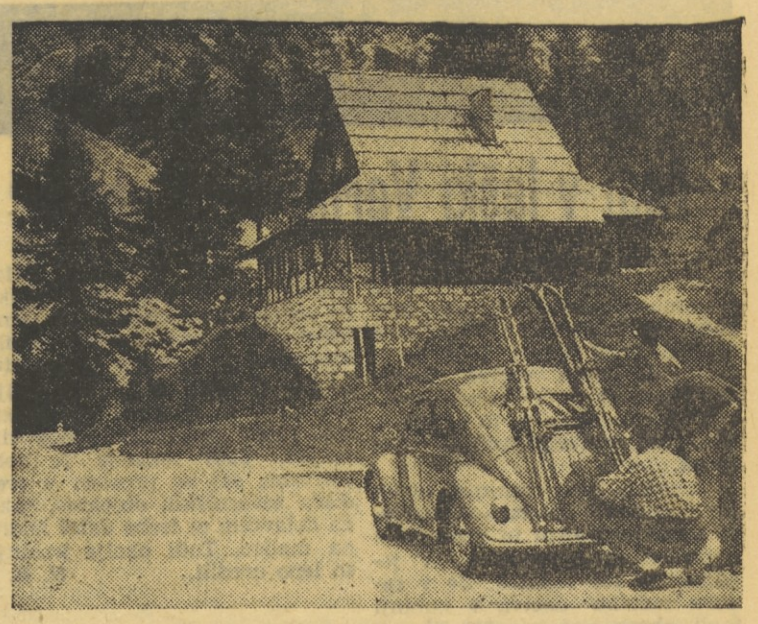

Po poldrugi uri vožnje iz Ljubljane po lepi avtomobilski cesti, nekako sredi poti čez gorski prelaz Vršič, obstanete — ali pa tudi ne — ob Koči na Gozdu. Velika rumena deska z napisom v slovenščini in angleščini opozarja obiskovalce: »Pogled na Martuljkovo skupino!« Lahko si to skupino ogledate (zares izreden turistični domislek!) in se potem, ko ste si jo dodobra nagledali, peljete naprej. Kdor ni v gostinskih uslugah preveč zahteven, lahko zavije tudi v kočo. Na to napisna deska sicer ne opozarja; pa denimo, kdor ima razvit turistični nos, bo to že sam storil in se bo potem, ko v koči tudi ne bo zvedel nič posebnega, na slepo srečo spustil v grapo pod cesto.

Pičlih deset minut hoje med borovci...

...in že ste dosegli spodnji del velikega plazu pod Prisojnikom.

Brez skrbi! Plast snega je tudi sredi avgusta dovolj debela! Mar ne?

Zdaj pa smuči na noge! Kopalne hlače so za smučarja res malce nenavadna oprema, pa kaj, ko si vsakdo želi prestreči čim več žarkov planinskega sonca.

Lepo je bilo, čeprav bi bilo lahko še lepše. Denimo, če bi se nekdo zavzel in izkoristil to nenavadno turistično atrakcijo v višini 1200 m, ki prav gotovo nima para. Dvoje rok, grablje in lopata — to so vse investicije, ki bi jih bilo treba vložiti, da bi plaz očistili kamenja in uredili smučišča za nekaj sto ljubiteljev tega športa. In če bi namesto načela samopostrežbe ob nedeljah in praznikih uveljavili še kakšno drugo obliko gostinske postrežbe, ja — potem ne bi bilo samo lepo, ampak bi imel od vsega tega nekdo tudi korist!

V slovo še zadnji pogled na mogočne stene Prisojnika — potem pa brž v dolino, da se telo osveži v hladni vodi kopališčnega bazena.

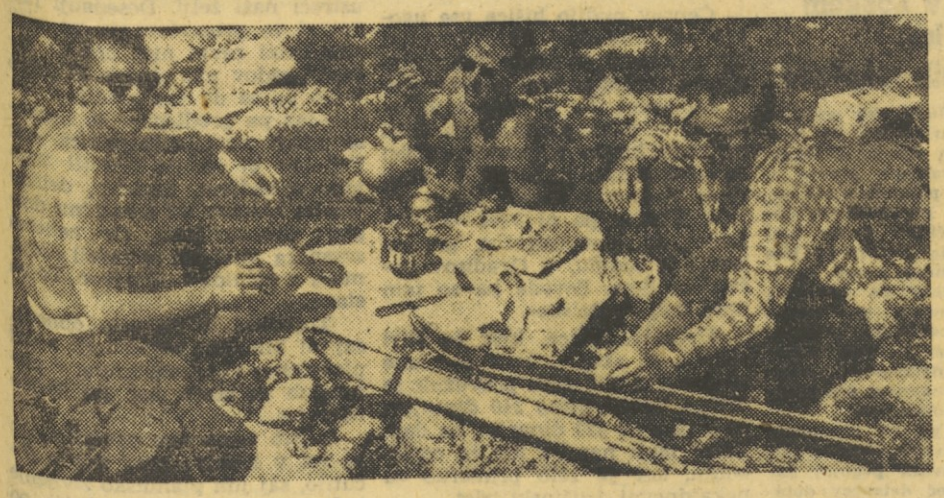

Kosilo à la carte. Za pijačo poskrbe hladna studenčnica in konserve kompota iz nahrbtnika. Skratka — samopostrežba na vsej črti.

Oprostite! Konec reportaže moramo nepričakovano spremeniti. Po načrtih bi se moral naš sodelavec v lepem skoku pognati v bazen, pa ga zaradi redakcijskih potreb ne moremo žrtvovati v propagandne turistične namene.

Plavalni bazen v Martuljku je namreč dočakal letno sezono — brez vode. Kosi razbitega betona na njegovem dnu, vreča pozabljenega cementa, debel kol, nekaj bodeče žice ter obilo kamenja in nesnage! Nismo utegnili ugotavljati, ali je žalostni podobi vzrok samo malomarnost ali pa je upravljavce pritegnil zgled kranjskogorskega kopališča »Jasne«, ki je v nekaj letih zapuščenosti tako uspešno propadlo, da se ga z vsemi sredstvi sodobne tehnike ne da več obnoviti in zdaj baje že razmišljajo o zgraditvi novega kopališča. Morda bi komentar k prizoru na sliki napisali kar občinski možje, ki jim je razvoj turizma v njihovi občini gotovo zelo pri srcu!

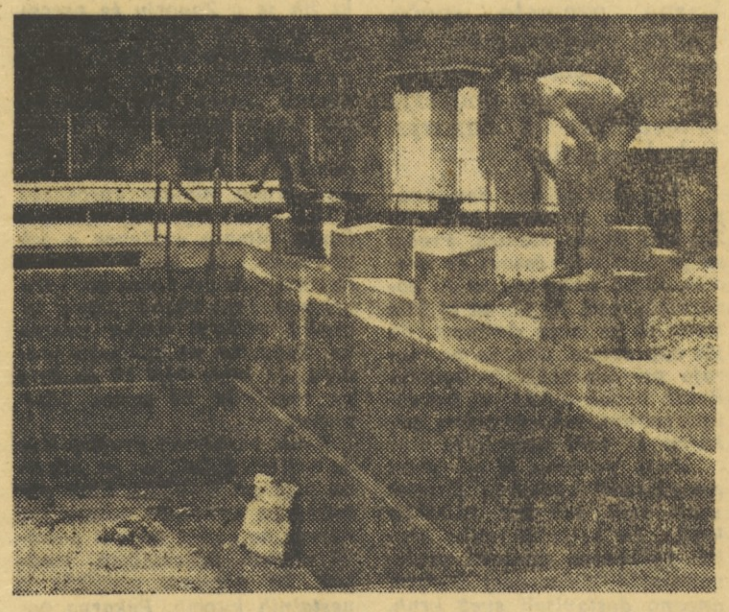

IZ PODJETIJ IN OBČIN

Tudi v leški Verigi topli obrok

V Tovarni verig v Lescah pri Bledu so pred kratkim izročili svojemu namenu prostore, kjer bodo lahko delavci in delavke dobivali topli obrok. Tako se je uresničila želja večine članov kolektiva, ki so v anketi sindikalne podružnice z 58 % želeli, da bi tudi v Verigi dobivali topli obrok.

Prostori nove kuhinje, ki so jih preuredili iz stare cinkarne, so sodobno urejeni in opremljeni z modernimi pripomočki. V jedilnici je 130 sedežev. Že v samem začetku dobiva v kuhinji topli obrok več kot 500 članov kolektiva. Število interesentov pa je iz dneva v dan večje. S hrano, ki je okusna in izdatna, so člani kolektiva zadovoljni. Razen toplega obroka, ki ga dobivajo za 45 din, lahko člani kolektiva v tem obratu dobijo tudi osvežilne brezalkoholne pijače.

Topli obrok lahko za sedaj dobivajo le delavci dopoldanske in popoldanske izmene, za nočno izmeno pa zaradi malega števila interesentov kuhinja ni odprta.

Za gradnjo ozir. adaptacijo prostorov in opremo so investirali preko sedem milijonov dinarjev. Tudi lokacija je zelo ustrezna, saj so prostori v središču tovarniških objektov, tako da delavcem ni treba daleč hoditi na malico. Tudi okolje kuhinje so lepo uredili. **N. B.**

Novi prostori obrata družbene prehrane v Verigi v Lescah, kjer lahko delavci dobivajo topli obrok za 45 dinarjev

VEČ SODELOVANJA MED PRIDELOVALCI, ZADRUGAMI IN VINSKO KLETJO

KAM Z VINOM?

Vse doslej za kletne prostore v Slovenskem Primorju niso posebno skrbeli niti kletarji niti proizvajalci, saj je podjetje Vino-Koper lahko brez posebnih težav vkletilo domala vso letino sortnega vina. Sicer pa so bile vse do nedavnega vinogradniške površine na tem področju slabo izkoriščene. Grozdja so malo pridelali, predvsem zaradi izčrpanosti vinogradov. Zato se je sedaj, ko so začele kmetijske zadruge in kmetijski kombinati obnavljati vinograde, pojavilo vprašanje, kam z vinom, ko bo tudi na obnovljenih vinogradih dobra letina.

Svet za kmetijstvo pri Okrajnem ljudskem odboru Koper je skupaj s prizadetimi to vprašanje dobro proučil in sklenil, da bo treba vskladiti proizvodnjo z zmogljivostjo kletnih prostorov. Gre torej za sodelovanje med proizvajalci, zadrugami in vinsko kletjo, kar so doslej pogrešali. Skupni program predvideva, da bo morala vinska klet ob razširitvi računati tudi na zmogljivost zadružnih kleti ter na enotni program odkupa in predelave grozdja, tako da bodo imeli vinska klet, zadruge in predelovalci pregled nad količino pridelka. S tem, da bo vinska klet predelala celotni pridelek grozdja in nato vkletila mošt tudi v zadružne kleti, bo njena predelovalna zmogljivost vsaj trikrat večja, strokovno dobra predelava pa bo zagotovila boljšo kvaliteto vina.

Poseben koordinacijski odbor Sveta za kmetijstvo, kjer so zastopani vsi zainteresirani, bo razen tega skrbel tudi za plan odkupa, odkupne cene, v kompetenci komisije bo med drugim tudi pomoč podjetjem pri sestavljanju programa, prodaje na domačem in tujem tržišču, organizacija poslovanja, strokovno svetovanje vinogradnikom in podobno. Ta komisija bo stalni organ, ker menijo, da bo potrebno stalno sistematično delo. **Bb**

Skrb za borce in invalide v Kočevju

Odborniki obeh zborov občinskega ljudskega odbora Kočevje so na svoji seji minuli teden razpravljali o številnih gospodarskih in upravnih vprašanjih ter o poročilu sveta za socialno varstvo o problemu zaposlitve invalidov in borcev. Po zbranih podatkih in razpravi so ugotovili, da so se gospodarske organizacije v občini zavzemale, da bi dobili borci in invalidi ustrezne zaposlitve. Kljub temu pa je še vedno precej takih invalidov in borcev, ki nimajo prave zaposlitve. Pomembno nalogo pri tem ima vsekakor Zavod za zaposlovanje invalidov, saj je v obratih tega zavoda v občini zaposlenih preko 70 invalidov in drugih socialno ogroženih oseb. Sklenili so tudi, da je treba čimprej urediti, da dobijo vsi borci in invalidi ustrezna stanovanja. Pri tem naj bi pomagale tudi gospodarske organizacije in ustanove.

D. V.

ZAVODI ZA STANOVANJSKO IZGRADNJO V ZASAVJU?

VARČEVANJE ZA STANOVANJE

Stanovanjska reforma je med drugim dala tudi večje možnosti za gradnjo stanovanj. V zasavskih občinah, kjer je kjub intenzivni stanovanjski gradnji še vedno precej delavcev brez ustreznih življenjskih prostorov, so o tem precej govorili na nedavnih pokongresnih konferencah SZDL.

Občinska politična vodstva so ugotovila, da je uresničevanje stanovanjske reforme obtičalo zgolj pri določanju ekonomskih najemnin, medtem ko je bilo za povečanje gradnje stanovanj zelo malo storjenega. Sindikalna vodstva so načelno sprejela priporočila sindikatov, naj bi v bodoče vsak, ki bo dobil stanovanje, sodeloval s svojimi sredstvi in si tako pridobil pravico do stanovanja. Nihče pa se doslej ni lotil uresničevanja te akcije. Analize so celo pokazale, da so ostala ljudem celo tista sredstva, ki jih dobivajo zaradi povečanja minimalnih osebnih dohodkov zaradi povečanja stanovanjskih najemnin in jih trošijo v druge namene.

Kolikor bi še v bodoče nadaljevali s tako prakso, bi se stanovanjska izgradnja v Zagorju zmanjšala, namesto povečala. Hkrati lahko opazimo porast gradbenih storitev in nagibanje k dražjemu projektiranju stanovanj. Zavoljo tega so na pokongresnih konferencah sprejeli vrsto priporočil, ki naj prispevajo k povečanju stanovanjske gradnje. Predvsem naj bi v zasavskih občinah ustanovili zavode za stanovanjsko izgradnjo, ki bi skrbeli za zbiranje sredstev, cenene projekte in organizirali varčevanje pri posameznikih in podjetjih za stanovanja. Nekateri menijo, da v drugih občinah, razen v Trbovljah, za sedaj še ni pravih pogojev za ustanovitev takšnih zavodov, ker sredstva stanovanjskega sklada niso tolikšna kot v večjih industrijskih oziroma mestnih občinah.

Pri trboveljsko-hrastniškem rudniku je delavski svet že sklenil, naj tisti, ki bodo v bodoče dobili rudniška stanovanja, sodelujejo pri gradnji ozir. nakupu s prispevkom 100.000 din. Praksa pa kaže, da bo treba določiti odstotke, s kolikšnimi sredstvi naj interesenti sodelujejo. V hrastniški občini so nedavno že poskušali določiti odstotek, vendar niso dosegli soglasja. Zato so ustanovili komisijo pri občinskem odboru SZDL, ki naj bi proučila, kakšno in kolikšno naj bi bilo sodelovanje posameznih interesentov pri finansiranju stanovanjske gradnje. Vsekakor pa bo treba organizirati tudi sodelovanje podjetij, ki naj bi prav tako sodelovala z določenim odstotkom sredstev za stanovanja svojih delavcev. Kaže, da bo treba s to akcijo za varčevanje in sodelovanje za pridobitev stanovanja kmalu pričeti, saj bo le na ta način mogoče v Zasavju v bližnji prihodnosti odpraviti stanovanjsko stisko. Uspeh akcije pa je odvisen predvsem od tega, če bo zajela čimširši krog državljanov in če ne bo samo enkratna ampak stalna. **-m-**

Slaba poslovna poročila

Odborniki obeh zborov občinskega ljudskega odbora Zagorje so na zadnji seji razpravljali tudi o poročilu sveta za družbeni plan in finance o gospodarjenju v letu 1959.

Kljub temu, da se je družbeni bruto produkt v letu 1959 povečal v primerjavi z letom 1958 za 13.8 %, pri čemer gre največja zasluga nagrajevanju po učinku, je opaziti vrsto pomanjkljivosti pri gospodarjenju podjetij. Znatno so povečala zaloge, in sicer kar za 58 milijonov dinarjev (od tega zaloge gotovih izdelkov za 30 odstotkov in nedokončana proizvodnja 100 odstotkov). Povečanje zalog pa terja tudi povečanje obratnih sredstev, kar spravlja nekatera podjetja v težak položaj. Tako povečanje zalog je največ posledica slabe organizacije dela in neizkoriščenega delovnega časa (izostanki zaradi bolezni in nezgod), delno pa tudi ne najbolje urejenega proizvodnega procesa.

Lani so poslovni stroški gospodarskih organizacij v Zagorju porasli za 17 odstotkov, stroški za investicijsko vzdrževanje pa so znašali le 98 odstotkov stroškov, ki so bili namenjeni v letu 1958 za investicijsko vzdrževanje. Prav tako so leta 1958 vplačala zagorska podjetja za socialno zavarovanje nad določeno stopnjo okoli 7 milijonov dinarjev, lani pa že skoraj 22 milijonov dinarjev. Zaradi tega bo nujno v prihodnje posvetiti večjo skrb tudi higiensko-tehnični zaščiti pri delu in preventivno zdravstvenim ukrepom.

Zaključni računi gospodarskih organizacij za lani pa so razen tega pokazali še eno slabost – večina zaključnih računov nima zadovoljivega poslovnega poročila. (k)

GOSPODARSKE ORGANIZACIJE V ZAGORJU USPEŠNO IZPOLNJUJE PROIZVODNE NAČRTE

Vsi več kot lani

Gospodarske organizacije na območju občine Zagorje uspešno izpolnjujejo proizvodne načrte. Predvideno je, da bodo letos ustvarile gospodarske organizacije zagorske občine skupno okoli 6 milijard dinarjev družbenega dohodka. Do konca meseca junija pa so ustvarile že nekaj več kot 3 milijarde dinarjev družbenega bruto produkta ali skoraj 4 % več, kakor določa družbeni načrt občine. Povedati je še treba, da je letošnji družbeni načrt za 13 odstotkov večji kot lanski.

Rudnik rjavega premoga, kot najmočnejša gospodarska organizacija na območju te občine, je za več kot 7 % presegel predvideni polletni načrt. Tudi precej ostalih organizacij je preseglo načrt, tako Industrija gradbenega materiala Zagorje za 3,7 %, Gradbeno podjetje za 4,4 % Avtoprevoz za 3,6, Trgovsko podjetje Galanterija-papir 9,9, Gostinsko podjetje Gostinstvo za 11,3, Radio-center za 4,6, Lesno predelovalno podjetje za 10,4, Strojno mizarstvo Zagorje-Toplice za 11, Modno krojaštvo Loke za 23, Čevljarstvo za 40,3, Podjetje keramike in porcelana Izlake pa skoraj za 7 %. Trgovsko podjetje Povrtnina in Klavnica Loke sta dosegli predvideni polletni načrt, medtem ko ga ostale gospodarske organizacije niso dosegle. Zanimivo je, da so tudi tiste gospodarske organizacije, ki niso dosegle predvideni polletni načrt (razen Slikarstva, Pleskarstva), presegle lanskoletno proizvodnjo iz prvega polletja.

Po vsem tem kaže, da bo letošnja proizvodnja gospodarskih organizacij na območju zagorske občine ne samo taka, kot jo predvideva plan, temveč tudi precej večja. Povečanje bodo dosegli še predvsem, če bodo izkoristili notranje rezerve, predvsem v nekaterih fazah proizvodnje in izboljšali higiensko-tehnično zaščito pri delu. To bo nujno še predvsem zato, ker so izostanki zaradi nezgod porasli skoraj za 90 odstotkov, izostanki zaradi bolezni pa za 46 %. V prvem letošnjem tromesečju je bilo namreč izgubljenih zaradi nezgod in bolezni 25.352 delovnih dni, kar je za 25 % več, kot je bilo takih izostankov v istem obdobju lani. **K.**

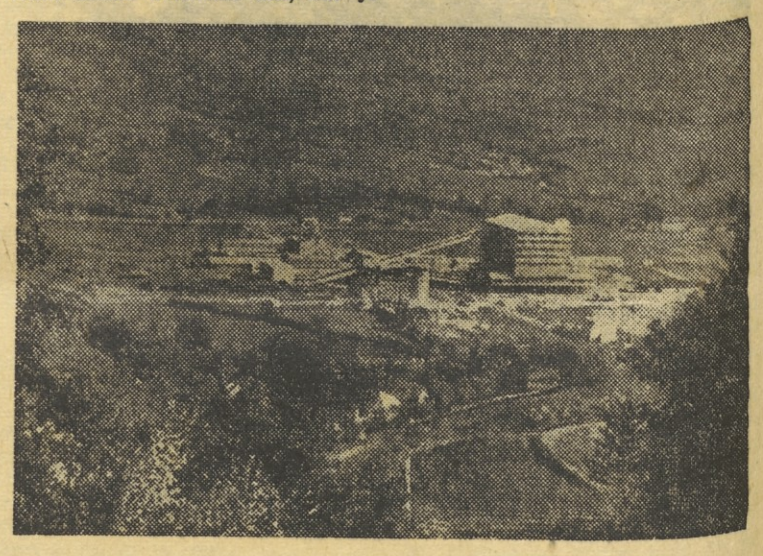

Trboveljska Strojna tovarna je izdelala v kooperaciji s francosko firmo »PIC« opremo za največjo separacijo v bosenskem rudniku Brezi

Največja separacija pri nas

V Rudniku Breza je 27. julija začela delati nova moderna separacija. To je največja separacija, ki je bila zgrajena doslej pri nas. Izdelala jo je Strojna tovarna Trbovlje v sodelovanju s francosko firmo PIC. Zmogljivost separacije v Brezi je 240 ton premoga na uro.

Za uspešno sodelovanje in v znak priznanja delovnemu kolektivu Strojne tovarne je kolektiv rudnika Breza poslal graditeljem velik album slik o razvoju rudnika Breza. **S. Š.**

»Smreka« v Loškem potoku: nič več slabih izdelkov

Mlado lesno industrijsko podjetje »Smreka« v Loškem potoku, ki je v zadnjih nekaj letih zraslo iz majhnega lesnopredelovalnega obrata v močno industrijsko podjetje s 160 delavci, se s svojimi proizvodi na domačih in tujih tržiščih vedno bolj uveljavlja. Prva leta obstoja so bile reklamacije in opomini zaradi kvalitete njihovih izdelkov na dnevnem redu. Šele nagrajevanje po učinku je vplivalo na izboljšanje kvalitete in večjo proizvodnost pri vsakem posamezniku. Organi delavskega upravljanja skupno s kolektivom sedaj nagrajevanje še izpopolnjujejo.

Pri vsem tem pa ne pozabljajo niti na razširitev svojih obratov niti na izboljšanje delovnih pogojev zaposlenih. Ker največ delavcev dobivajo s podeželja, ki so nekvalificirani, prirejajo številne tečaje in seminarje. Zato nameravajo ustanoviti tudi izobraževalni center. D. V.

PISMA NA NAŠ NASLOV

K članku: »Zakaj v Zagorju ni dovolj kruha?«

V prejšnji številki »Delavske enotnosti« smo objavili pismo dopisnika iz Zagorja o slabi preskrbi s kruhom. Pisec piše, da potrošniki v Zagorju kljub temu, da so pred kratkim odprli novo pekarno, ki lahko speče 9000 kg kruha na dan, ne morejo dobiti vedno dovolj kruha in da je kruh tudi slab. Sprašuje se, kje je vzrok temu, ali v tem, da trgovina nabavi premalo kruha ali pa, da ga pekarna premalo speče. Tokrat objavljamo odgovor, ki smo ga prejeli od trgovskega podjetja »Potrošnja« iz Zagorja. Takole pišejo:

»Vse, kar je bilo doslej napisanega o preskrbi kruha v Zagorju je žal resnica. Precej se je med tem časom že uredilo, kljub temu pa so še pomanjkljivosti, ki jih ne bi bilo treba in je naša dolžnost, da jih odpravimo. Seveda pa morajo pri odpravljanju ugotovljenih napak sodelovati vsi zainteresirani, tako trgovina, pekarna in tudi potrošniki.

Nova pekarna je ob polni zmogljivosti sposobna dnevno speči tudi več kot 10.000 kg kruha. Če bi pekli toliko kruha, bi znatno pocenili proizvodnjo in lahko vsaj dvakrat dnevno dostavljali svež kruh. Pekarna pa sedaj speče samo okoli 1500 kg kruha in nekaj peciva, v sobotah in dnevih pred prazniki pa dvojno količino, kar vsekakor ni v razmerju s potrebami potrošnje. Če upoštevamo, da je na področju občine Zagorje več kot 16.000 prebivalcev, bi moralo biti potreb vsaj po 8000 kilogramih kruha in peciva. Toliko lahko speče pekarna v 16 urah. Kaže, da so glavni potrošniki kruha iz pekarn samski delavci, ki se hranijo po menzah, internatih, šolah, gostilnah, in nekaj zaposlenih gospodinj, medtem ko širši krog gospodinjstev kruha ne kupuje, temveč ga pečejo doma v štedilnikih in hišnih ter celo poljskih krušnih pečeh, ki jih je v Zagorju še precej, (nekaj pa so jih zgradili celo še sedaj v neposredni bližini nove pekarne). Prav ta gospodinjstva, ki še pečejo kruh doma, povzročajo največ motenj v trgovini, ker prihajajo v trgovino po kruh le tedaj, kadar kruha nimajo spečenega doma. Niti trgovina niti pekarna nimata evidence o teh potrebah, ki lahko znašajo dnevno tudi po nekaj sto kilogramov. Prav zaradi tega v trgovini večkrat kruha zmanjka. Trgovina ne odklanja prodaje, če kruh ima in ga tudi ne rezervira za stalne odjemalce.

Kruh naročamo prejšnji dan za naslednji dan, ker ga pekarna peče po naročilu. Naša naročila pa temeljijo razumljivo največ na stalni dnevni potrebi stalnih odjemalcev, medtem ko nimamo pregleda o nestalnih kupcih. Pekarna popoldne ne dela, ker ni tolikih potreb. Zato trgovina nima možnosti, da bi popoldan nabavila kruh, če ga zmanjka. Večkrat nam kruh tudi ostane. Temu se seveda skušamo izogniti, ker v Zagorju prejšnji dan pečenega kruha nihče noče kupiti. Pekarna pa starega kruha ne sprejema nazaj v predelavo za drobtine.

Pred nedavnim je pekarna razdelila preko trgovine potrošnikom anketne liste, kjer naj bi kupci povedali svoje želje in predloge, vendar pa ta anketa ni dosegla zaželenega uspeha. Tudi sodelovanja potrošniških svetov ni čutiti, čeprav bi lahko precej prispevali k ureditvi tega problema. Da bi bila potrošnja čimbolj nemotena, svetujemo stalnim odjemalcem kruha, da bi v trgovini zahtevali, da bi jih upoštevali kot stalne odjemalce in da bi jim rezervirali do določene ure prej naročen kruh, ter tako omogočili lažje delo. Tak način bi omogočal trgovini pregled in možnost, da bi nabavila zadostne količine kruha in dal potrošnikom garancijo, da bi kruh stalno in redno prejemali. To bi bilo potrebno vse dotlej, ko bi bile potrebe po kruhu tolikšne, da bi pekarna začela obratovati vsaj na dve izmeni in bi lahko tako dostavljala kruh vsaj dvakrat dnevno. Istočasno pa svetujemo »izrednim« kupcem kruha, da si v trgovini, če le mogoče že prejšnji dan s prednaročilom zagotovijo kruh, predvsem še, če gre za večje količine.

Direktor trgovskega podjetja »Potrošnja« Tone Ule

V POČITNIŠKEM NASELJU ObSS MARIBOR-TABOR

Dve želji izletnikov

Sindikalno počitniško naselje na Pohorju, ki ga ureja in upravlja Občinski sindikalni svet Maribor-Tabor, postaja za delavce in njihove družine iz dneva v dan bolj privlačno. Predvsem zaradi tega, ker je v mirnem gozdnem kotičku in neposredno ob zgornji postaji žičnice. V naselju ni takšnega hrupa kot v drugih pohorskih kočah.

Čeprav nudijo hišice vse ugodje »civilizacije«, žive izletniki kot pravcati planinci. Prav planinsko vzdušje daje naselju čar in mikavost. Tu ni razkošnih jedilnic — vsak si po svoji želji pripravi hrano v posebni hišici na električnih kuhalnikih. Tudi toplo vodo v bojlerjih imajo pri roki. Komur pa ni všeč »kuharjenje« in samopostrežba, gre na kosilo k sosedu, v Gradisov počitniški dom. Seveda pa so tam cene bolj »hotelske«.

Uporaba hišice, kjer so štiri ležišča, in skupne kuhinje stane za člane sindikalnih podružnic iz občine Tabor samo 240 dinarjev, za ostale pa 320 dinarjev na dan. Torej nudi naselje lep in cenen oddih, ker je zelo primerno za nekajdnevni družinski izlet.

»Kaj pa pogrešate v naselju?« smo povprašali zbrane družine pri večernem kramljanju. »Manjka samo prha s hladno vodo in pa kakšna skromna restavracija. Najbolje bi bilo, če bi sindikat kolektiva Gradis dovolil, da se tudi prebivalci našega naselja hranijo v njihovem počitniškem domu, in sicer po ‚tovariških cenah'. Zvedeli smo, da o tem nočejo ničesar slišati. Menimo, da bi morali že zaradi dobrih sosedskih odnosov malce popustiti in ustreči naši želji. Dosedanji razgovori in prepričevanja na višji sindikalni ravni niso dali še nobenih sadov niti obljub. Z dobro voljo pa se da vse urediti.«

»Jaz pa predlagam še nekaj,« se oglasi starejša tovarišica. »Na Pohorju bi kazalo urediti trgovino s sadjem, kruhom, delikatesnim blagom ter z raznimi drugimi drobnarijami. Če nekomu zmanjka mila ali si zaželi sadja, mora z žičnico v Maribor. To pa stane.

Trgovina bi se zelo obnesla, saj bi bilo kupcev dovolj. Sedaj plačujemo kilogram kruha v planinskih domovih kar po 80 dinarjev.«

Kljub vsem tem nevšečnostim se vsi v naselju prav dobro počutijo, saj jim planinsko življenje bolj prija kot pa posedanje po razkošnih planinskih domovih, ki so urejeni kot hoteli v mestih. **K. A.**

Tudi domžalski otroci uživajo počitnice ob morju. Njihova kolonija prebiva že dlje časa v Simonovem zalivu pri Izoli. Kot kaže, se dobro počutijo in jim zato tudi malica dobro tekne...

NA DNEVNEM REDU V ZAGORJU

Ureditev trgovske mreže

Industrija v zagorski občini je v zadnjih letih močno prehitela ostale dejavnosti, tako tudi trgovino. Zaradi tega si v Zagorju prizadevajo izboljšati položaj trgovin. Ker ni žadosti razpoložljivih investicijskih sredstev, pa bo seveda ureditev trajala dalj časa. Načrt razvoja trgovine v zagorski občini je že zajet v urbanističnem načrtu Zagorja. S tem ne bo mogoče več odlašati, saj predvidevajo, da bo imelo Zagorje v prihodnjih letih 95 % nekmečkega prebivalstva, ki bo skoraj v celoti navezano na preskrbovanje v trgovini.

Od osvoboditve dalje, se površine trgovskih lokalov na področju zagorske občine niso bistveno spremenile. Opravili so le nekatera manjša vzdrževalna dela. Zato je zaradi naraščanja osebne potrošnje postala trgovina v Zagorju ozko grlo, zlasti trgovina s tehničnimi izdelki (železnino, elektrotehničnim materialom, gradbenim materialom in podobnim), za kar sploh ni bilo posebnih prodajaln in se morajo potrošniki zato obračati na industrijska podjetja.

Trgovsko podjetje »Potrošnja« se je že lotilo specializacije trgovske mreže. Zanimivo je, da prodajajo tekstilno blago samo štiri prodajalne trgovskega podjetja »Potrošnja« vse ostale prodajalne pa imajo le majhen promet tekstilnega blaga. Zaradi tega bi bilo potrebno iz prodajaln, kjer prodajo malo tekstilnega blaga, koncentrirati blago v tiste prodajalne, kjer ga prodajo več in jih tako specializirati za prodajo tekstila in konfekcije. Tako so letos že adaptirali poslovalnico »Križišče« v modno trgovino, ki so jo zagorski potrošniki že nekaj let močno pogrešali.

Špecerijske prodajalne so razmeroma dobro razvrščene po naseljih, vendar gospodinje ne morejo dobiti vsega živilskega blaga na enem mestu oziroma v enem lokalu. Tako izgubljajo po nepotrebnem dragoceni čas. Zato je treba formirati potrošniške centre oziroma skoncentrirati trgovine tako, da bodo potrošniki dobili potrebno blago na enem mestu.

V Zagorju predvidevajo, da bodo sezidali nov moderen lokal ob Cesti zmage, kjer bodo delikatesa, slaščičarna, cvetličarna, knjigarna itd. Izdelali so tudi načrt za gradnjo potrošniškega centra v Kisovcu, ker bo treba v najkrajšem času trgovino »Podkraj« zaradi rudarskih del zapreti, trgovina v Kisovcu pa je zastarela. Z gradnjo tega centra bodo pričeli v najkrajšem času.

Izdelali so tudi že načrt za adaptacijo trgovine »Center«, kjer bodo v zgornjih prostorih uredili trgovino z manufakturo, v spodnjih prostorih pa bodo povečali trgovino za specerijsko blago. Ob cesti Borisa Kidriča bodo uredili trgovino z železnino, z elektromaterialom in bencinsko črpalko, predvidevajo pa še samopostrežno trgovino in veleblagovnico, verjetno v prostorih tovarne konfekcije »Sava« v Zagorju, ko bo to podjetje zgradilo nove tovarniške prostore. Razen tega nameravajo urediti tudi trgovino z obutvijo. **(k)**

Šola za obratne tehnike v Velenju

Velenjski rudarji se zavedajo, da bo ob povečanju proizvodnje na 3 milijone ton premoga letno in po otvoritvi še enega rudnika v Šoštanju potrebno tudi precej novih kvalificiranih delavcev. Zato je delavski svet rudnika na eni zadnjih sej sklenil, da bo ustanovil v Velenju šolo za obratne tehnike. Pouk bo trajal dvanajst mesecev. Šolo bodo lahko obiskovali tisti delavci, ki so vsaj dve leti na mestu vodilnega kopača in bodo uspešno opravili sprejemni izpit. Teoretični pouk bo trajal pet dni, šesti dan v tednu pa bodo praktično izpopolnjevali svoje znanje v rudniku. Za šolo se je doslej prijavilo 40 rudarjev.

Brezplačna pravna služba v šoštanjski občini

V teh dneh bodo tudi v šoštanjski občini začeli z brezplačno pravno pomočjo državljanom. Pravna sosvetovalnica bo odprta vsak četrtek popoldne. Občani bodo lahko tu dobivali brezplačno pravno pomoč in nasvete predvsem o delovnih razmerjih, razen tega pa jih bo lahko posvetovalnica zastopala tudi na sodnih obravnavah.

Novi Komen

Težko bi našli na Krasu še kraj, ki ga je bila vojna vihra tako prizadela kot Komen. Podivjana nemška vojska je v svoji nemoči, ker ni mogla zadušiti odpora klenih kraševcev, polila z bencinom domalo slednjo komensko domačijo, tako da je bil ta simpatični trg ob koncu vojne eno samo pogorišče. Skupno so požgali 154 hiš z gospodarskimi poslopji vred.

Osvoboditev pa je našla Komenčane že z lopatami v rokah. To je bila res prava preizkušnja sodelovanja in kolektivne pomoči. Z lastnimi močmi in s pomočjo ljudske oblasti so Komenčani uspeli do sedaj obnoviti 126 domov, kjer si ustvarjajo novo življenje.

Životarjenje na skopi zemlji je Komenčane skoraj prisililo, da so se oklenili tamkajšnje kmetijske zadruge, ki ima sedaj samo 30 ha obdelovalne zemlje, vendar posveča vso skrb kmetijskemu sodelovanju z zasebnimi proizvajalci. Teh je sedaj že 380, zašča ne nudijo dovolj kruha za vse. Zato so začeli urejati obratne delavnice, kjer so zaposleni izključno domači delavci. Posebno ponosni so na podjetje »Aluminij«, katerega izdelki — aluminijasti gradbeni elementi — so danes zelo iskani. Podjetje ima sedaj že vrsto močnih partnerjev po vsej Jugoslaviji, število odjemalcev pa je z dneva v dan večje. Ker je letos začela obratovati tudi specializirana livarna za aluminij in njegove litine, se je za izdelke »Aluminija« zainteresirala tudi tovarna »Tomos« iz Kopra, ki je že postala stalni odjemalec blokov za stabilne motorje. Pripomniti velja, da je podjetje »Aluminij« med prvimi v koprskem okraju že ob polletju izpolnilo oziroma celo preseglo celoletno plansko obveznost, kar za 28 milijonov dinarjev. (Za letos so planirali 50 milijonov bruto proizvodnje.)

Komenčani so prispevali za komunalne objekte letos skupno že okoli 11.000 prostovoljnih delovnih ur. Tako so na

Motiv iz Komna

druga pa prejema stalno nove prijave. Razen sistematične obnove zemljišč, predvsem vinogradov in sadovnjakov, ustanavljajo Komenčani tudi lastno živinorejsko bazo plemenske živine, zadruga pa odkupuje tudi živino in kmetijske pridelke, predvsem vino — priznani kraški teran, pršut in podobne kraške specialitete. Rezultatu dobrega gospodarjenja je treba pripisati tudi vzorno urejeni mesnici in trgovino z reprodukcijskim materialom.

Sicer pa so Komenčani uvideli, da se samo s kmetijstvom ne bodo zmogli izkopati iz težav, kajti razdrobljena zemljinovo uredili še vodovodno omrežje, več kilometrov cestišč in tudi dobršen del lastne livarne so zgradili člani s prostovoljnim delom.

Zatorej ni pretirana trditev, da pripada levji delež v prizadevanju za izboljšanje nekoč tako trdega življenja Komenčanom samim. Nič več jih v tolikšni meri ne razjeda skrb za jutrišnji dan in tudi skopa zemlja ni edina, ki jim odmerja kruh. Na porušenih pregradah »komenske republike«, kot so še pred nedavnim imenovali ta od sveta odrezani kraj, hiti Komen ponosno v jutrišnji dan.

Boro Borović

TOPLO SINJE MORJE

Javno kopališče »Jugoslovanski Jadran« je polno, vsi kotički, skriti in odkriti, kabine in divje plaže so prepolne. Kljub cenam in raznim drugim nesramnostim, ki si jih je omislil vsemogočni Turizem in mu navadni državljani le s težavo pridemo do živega. Bliskovito potovanje po Jadranu je nemogoče, ker je povsod tolikšna gneča, da si ladje komaj pribore pot v pristanišča, da vlaki obstanejo kar pred postajami in... da o avtobusih sploh ne govorimo, premalo energije imajo in pogosto kar obtiče...

* * *

V zadnjem času so v navadi analize in vsi poizkušajo karkoli analizirati... Na primer kako počitnikujejo ljudje na domačih tleh z ozirom na svojo nacionalno, republiško, poklicno ali recimo celo socialno pripadnost. Morda bi lahko o tem napisali celo knjigo, v kateri bi vsak počitnikovalec dobil svoj predal in predalček in bi se drugi — prihajajoče generacije — lahko marsikaj naučili. Toda čas ustvarja vedno nove pogoje (beri: cene), katerim se morajo ljudje prilagoditi, po njih krojiti svoje navade in brzdati svoja nagnjenja.

Obiskal sem nešteto (kakih petdeset!) počitniških domov in campov, ki so jih organizirala razna podjetja. Moda takih počitnikovanj je zelo velika in lahko rečem, da je ta moda zelo lepa, uspešna in v vsakem pogledu koristna. V vsakem takem domu ali campu je vedno nekaj, kar je imenitno, in nekaj kar ni imenitno, nekaj, kar ljudi navduši in drugo, kar jih ogorči. Idealnih pogojev pač ni...

Da bi opisal vse, kar človek vidi v takih domovih in campih, je nemogoče, nastala bi cela enciklopedija, iz katere bi izvedeli izkušnje in neizkušnje tolikih podjetij in ljudi, da bi bila to že prava ekonomska modrost. Ponekod imajo ljudje sitnosti z upravniki, ponekod upravnik z ljudmi, nekaterim je predrago, drugim so napoti morski ježi, tretjim manjka ples, eni bi radi več kontinentalne hrane in manj rib(!), nekaterim ni všeč vino, tretji so navdušeni, ker so morski psi tudi šli na dopust v druga morja itd. Velik koš okusov, nerganj, navdušenj, razumevanj in nerazumevanj, podcenjevanj in precenjevanj...

Pomembno je predvsem to, da ljudje ostanejo tudi na morju taki kot so bili na celini in da je dopust na morju prekratek, ne morejo iz svoje kože, ne spremene se...

»Kje je upravnik?« sem vprašal prvega kopalca, ko je čoln butnil ob miniaturni pomol ob lepo pobarvani hišici. »Šel je po vino.« Kmalu se je pokazalo, da je večina moških iz tega doma šla po vino, kar je bilo žensk, so šle z njimi. Morda je bilo povsem slučajno, da so v tem domu govorili slovensko? Kdo ve. V najbližji soseščini sem našel vse počitnikovalce zbrane okrog kave in kart, nihče med njimi ni bil posebno zagorel in vse je kazalo, da jim kopanje ne dela prevelikega veselja. Morda je bilo slučajno, da so biti ti počitnikovalci iz Bosne? Dan kasneje sem se ustavil v campu, ki je bil zavit v gost dim. Čevapčiči so zgoreli, jagnje na ražnju je zagorelo. Sledilo je energično iskanje krivcev in od povsod so bruhali slapovi folklornih izrazov. Prebivalci glavnega mesta. Pojdimo dalje: Na mizah v vrtu ob lepem domu so likali, ženske bluze, moški hlače. Iskale so se kravate in svetili so se čevlji. Govorili so o Oskarju in o drugih znancih, ki jih poznamo iz radijskih reklam. In kdo? Odgovor se je glasil: »Je, je gospon, mi smo iz Zagreba...« Republiški spektrum bi ne bil popoln, če bi pozabili na Makedonce in Črnogorce. Za prve je morje predaleč, le redki pridejo tja, drugi pa so tako blizu morja, ali kar ob njem, da bivanje ob njem ni dopust.

Seveda so izjeme in prepletanja! Ni res, da vsi Slovenci stikajo za vinom, da se vsi Zagrebčani brigajo le za ostre robove svojih hlač, da so Beograjčani resnično zbrani le okrog čevapčičev, ter da se Bosance spozna po kavi, toda izjeme potrjujejo pravila ali pa narobe. Počitnikovalci se ločijo med seboj tudi drugače, po svojih sposobnostih in nagnjenjih, ki jih pokažejo na morju...

* * *

Če bi pokojni planinec Janko Mlakar kaj več hodil na morje, bi prav gotovo tam našel kakega homo marinusa, ki bi ga opisal podobno kot tisto galerijo planinskih tipov pod skupnim imenom homo alpinus...

Katera vrsta ali podvrsta počitnikovalca na morju, imenujmo ga homo marinus, je najbolj razprostranjena in najbolj pogosta. Težko je reči. Bolj kot kjerkoli žive tu vse vrste skupaj, krepko pomešane in zmešane in s pinceto in kombinirkami je treba včasih ločiti drugega od drugega.

Najbolj pogosti so menda tisti, katere bi lahko imenovali homo marinus vulgaris. To so navadni počitnikovalci, pri katerih ne bomo opazili nobene druge lastnosti razen te, da se kopajo, vedno in nenehno se kopajo in se za kaj drugega sploh ne menijo. Njim so, po navadah in po številu, sorodni homo marinus sunus, le da se ta podvrsta intenzivno sonči in se manj koplje. Sem spada podvrsta homo m. oleus, te so tisti, in veliko jih je, ki zelo prizadevno in v veliki meri uporabljajo sredstva za »knajpanje«, vštevši tu vse od navadnega olivnega olja do čamba-fija. Tovarne, ki proizvajajo ta sredstva, bi se lahko vsem tem javno zahvalila, ker ne le uporabljajo njihove proizvode, temveč jih tudi popularizirajo. To pa je že reklama.

Posebna vrsta obmorskih počitnikovalcev so homo m. nudus, ali po domače goli. Niso to zakrknjeni nudisti, kakršni se v večjem številu pojavljajo le v kapitalističnih deželah, temveč tisti, ki jih moti, če del telesa ostane ultrabel, ko se vrnejo z morja. Ta vrsta obmorskih prebivalcev išče samotnejše plaže (imenovane tudi najlon-plaže) ali pa postavlja straže na določenih krajih, navadno se izpostavljajo soncu sami, le redkeje v skupinah.

Z ozirom na razne tehnične pridobitve, ki se v današnjem času na razpolago obmorskim prebivalcem, najdemo nekaj vrst, ki so izrazite. Zelo pogost je homo marinus matracus, ki se povsod pojavlja z domačo ali uvoženo gumijasto blazino, nekateri jo uporabljajo samo v šotoru za spanje (ti so zelo redki), nekateri jo vlačijo po plaži in dokazujejo, da ostri kamni sploh ne morejo do živega njihovemu lastnemu zraku, ki se nahaja v napolnjenih prekatih, tretji in ti so najbolj številni, pa se vozijo po sinjem morju na teh čudovitih čolnih... V to skupino spadajo tudi homo m. fotus. Koliko jih je in kaj vse slikajo, kolor in črno belo, najdemo jih na vseh širinah in dolžinah, v okrilju vseh ostalih skupin in podskupin. Nekateri slikajo le pejsaže, drugi le otroke, tretji »nove obraze«, ki jih je toliko, da človek ne ve, kje bi si nabavil dovolj filma. Nekateri se s tem ukvarjajo celo »profesionalno«, dejali bi jim homo marinus filmus, in so organizirani, posebej plačani in imajo celo svoj festival.

Z ozirom na prometna sredstva, ki jih uporabljajo počitnikovalci na morju imamo tri glavne vrste: homo marinus motoautus, h. m. piedus in h. m. azenus. Prvi se drže samo kopna in na otoke sploh ne gredo, njihov življenjski krog je cesta, drugi so po domače pešci; to so tisti, ki pridejo z ladjo ali vlakom in potem vztrajno pešačijo od oddaljenega doma ali campa vsak dan dvakrat (štirikrat!) k morju. Tisti z dostavkom azenus so morda pogostejši kot si mislimo. Sem spadajo tisti, ki kupujejo razglednice s sliko oslov, ki jezdijo na oslih, da s tem podpirajo lokalno turistično aktivnost, tisti, ki se fotografirajo na oslih in končno tudi tisti, ki so zaradi prometnih zvez prisiljeni, če že ne sami zajahali sivčka pa vsaj svojo prtljago naložili nanj.

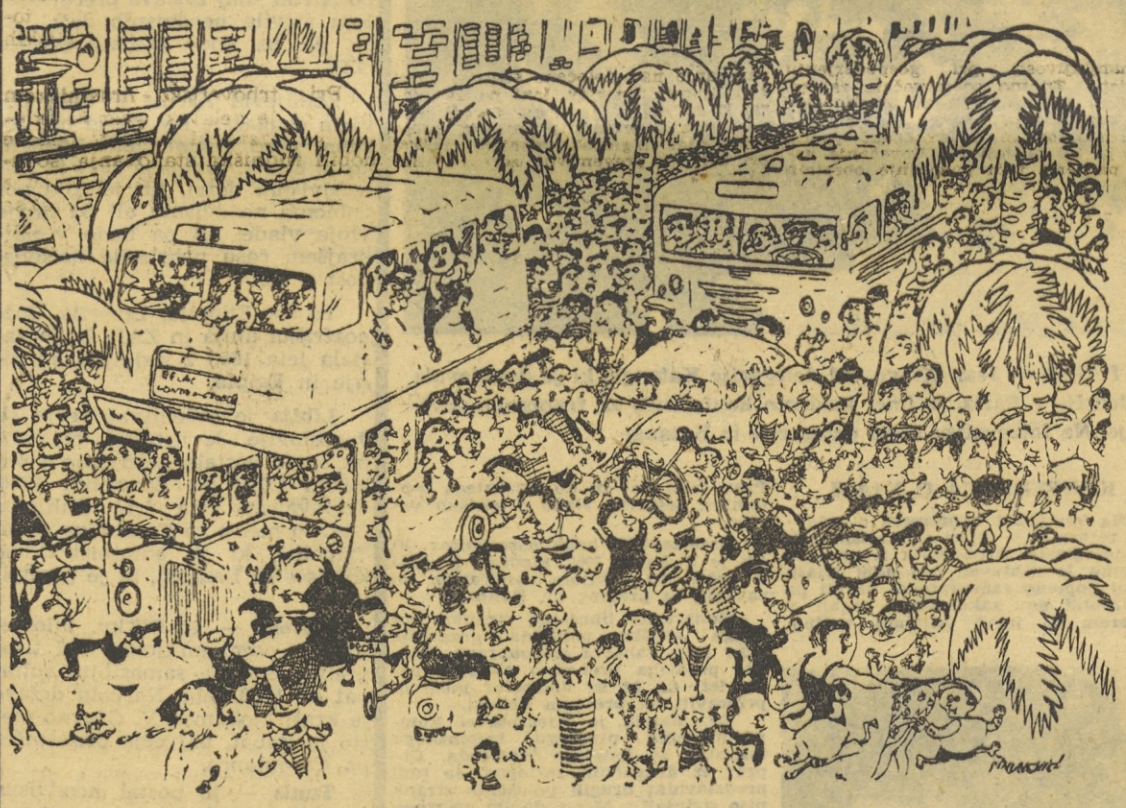

Brez števila vrst in podvrst je, naj omenim le še nekatere: homo marinus rajžus — to so tisti, ki jih radovednost in nemir žene od pristana do pristana, od mesta do mesta in imajo le tu in tam priliko in čas, da kak ud namočijo v toplo sinje morje. Takih je razmeroma precej in nekateri trdijo, da so ravno oni krivi za strašno gnečo, ki vlada v vseh prometnih sredstvih vzdolž cele obale, v vseh pristaniščih in po vseh postajah. Homo marinus dancus so tisti, ki jim je edina in glavna briga ples, vedno in ob vsaki priložnosti plešejo, zjutraj in zvečer, v baru in na plaži, doma in pri sosedih, z postaranimi Angležinjami in smrkavimi Dalmatinkami, valček in rok, vedno in za vsako ceno. Posebnosti sta še homo marinus festivalus in muzeus. Prva podskupina je premožna in obiskuje festivale, ki so navadno v dragih krajih in so tudi sami zaradi tega zelo dragi in zaradi tega tudi na kulturno zavidanja vrednem nivoju. Druga skupina kulturno navdahnjenih počitnikovalcev pa obiskuje muzeje in razstave, ki so prirejene prav zaradi njih. Za to vrsto kulturnega delovanja ni potrebno imeti velikih sredstev. Še ena vrsta: homo marinus barbus! To ni bradati počitnikovalec, temveč tisti, ki mu je edino veselje klepetati z barbami (to so tisti domačini, ki so pol življenja »navigali« po vseh morjih sveta in sedaj posedajo na rivah in čakajo vse »vapore«, ki pristajajo v njihovih pristaniščih). Te barbe vedo vedno povedati veliko zanimivega, včasih pa tudi kaj resničnega...

Konec. Manjših vrst in podvrst je na morju še, toda za sedaj ni potrebno, da bi izdali popolno zoologijo počitnikovalskega rodu, ki v poletnih mesecih naseli obalo med Debelim rtičem in reko Bojano. Konec. Vlaki so odpeljali, nova izmena srečnežev se stiska k oknom vagonov in vzklika: »Toplo, sinje morje!« Pod njimi se blesti ali Kvarner, ali vrsta. Kaštelov ali zaliv Dubrovačke Reke. Toplo, sinje morje.

H. M.

DOGODKI V SVETU

OD TEDNA DO TEDNA

ZSSR JE PROTI SESTANKU RAZOROŽITVENE KOMISIJE

Stalni predstavnik ZSSR v OZN Arkadij Sobolev je poslal predsedniku komisije za razorožitev pri ZN pismo, v katerem sporoča, da sovjetska vlada nasprotuje sestanku komisije in meni, da je njeno sklicanje neumestno. V odgovoru na ameriški predlog, naj bi sklicali razorožitveno komisijo, je sovjetski predstavnik poudaril da se ni stališče ZDA do razorožitve prav nič spremenilo. Sobolev je dejal, da lahko sklicanje komisije tik pred zasedanjem Generalne skupščine le otežkoči položaj in prepreči plodno razpravo o tem najvažnejšem vprašanju. Po sovjetskem mnenju je razprava v Generalni skupščini potrebna zaradi tega, ker je skupščina sprejela na lanskem zasedanju resolucijo, v kateri je podprla zamisel o splošni in popolni razorožitvi ter pozvala vse vlade, naj si prizadevajo za konstruktivno rešitev tega problema.

VOLITVE NA CIPRU

Volitve ciprskega parlamenta, ki so bile štirinajst dni pred proglasitvijo neodvisnosti so se končale v znamenju popolne zmage Združene patriotične fronte predsednika Makariosa in turške nacionalne koalicije podpredsednika Kučuka.

Združena patriotična fronta in KP Cipra, ki sta skupno nastopili na volitvah sta dobili vseh 35 mandatov, predvidenih za predstavnike grške narodnosti (patriotična fronta 30, KP pet, kakor so se prej sporazumeli), Kučukova koalicija pa vseh 15 mest, namenjenih kandidatom turške narodnosti. Izvoljen ni bil niti eden izmed 17 neodvisnih kandidatov, medtem ko se je Demokratska unija kot grška opozicijska stranka odločila da ne bo sodelovala na volitvah.

Novi parlament se bo kmalu zbral na prvem zasedanju, da bo sprejel novo ustavo in odločil, ali bo ciprska republika ostala v okviru britanskega Commonwealtha.

BEOGRAD — Na povabilo predsednika republike Josipa Broza-Tita bo predsednik republike Liberije William S. V. Tubman uradno obiskal v drugi polovici septembra FLRJ.

JUGOSLOVANSKO-KUBANSKA SPORAZUMA

Po razgovorih kubanske delegacije pod vodstvom ministra za trgovino dr. Raula Bonille in jugoslovanskih predstavnikov so v Beogradu podpisali prvi trgovinski sporazum ter sporazum o znanstvenotehničnem sodelovanju med Jugoslavijo in Kubo.

Po podpisu sporazumov je izrazil član ZIS Nikola Minčev upanje, da bosta oba sporazuma prispevala k vsestranskemu razvoju odnosov med Kubo in Jugoslavijo. Tudi kubanski minister je poudaril pomen sporazumov za izboljšanje medsebojne trgovinske menjave in za poglobitev stikov med obema deželama.

PARIZ — Jean Kibve, šef delegacije Katange, ki je dopotovala iz Bruslja v Pariz, je imel tiskovno konferenco za francoske novinarje. Na fotografiji: člani delegacije iz Katange.

KONFERENCA O NJASI

Na londonski konferenci o ustavnih reformah v Njasi so nastala resna nesoglasja. Predsednik Kongresne stranke je zahteval, naj dobi Njasa takoj popolno samoupravo, hkrati pa bi izvolili nov zakonodajni organ, v katerem bi imeli Afričani večino.

Prav tako naj bi do letošnjega septembra sestavili vlado z afriško večino.

Predstavniki belih naseljencev, ki jih je le kakih 7000, medtem ko živi v deželi 2,8 milijona Afričanov so zavrnili ta predlog dr. Banda.

Kongresna liberalna stranka kot druga afriška politična grupacija prav tako zahteva samoupravo, vendar predlaga prehodno obdobje petih let, da bi se domačini medtem pripravili na prevzem oblasti.

Dr. Banda je nasprotoval kompromisnemu predlogu britanskega ministra za kolonije Macleoda. Čeprav iz drugačnih razlogov, se tudi predstavniki drugih političnih strank niso strinjali z Macleodovim načrtom. Kaže, da bo konferenca trajala vsaj še deset dni.

MOSKVA — To je pilot letala »U-2« kapetan Francis Powers, ki se bo to sredo jel zagovarjati pred sovjetskimi sodniki. O tem obširneje pišemo na drugem mestu.

NOVA LIBANONSKA VLADA

Saeb Salam je sestavil novo libanonsko vlado, ki šteje 18 ministrov. Nova vlada je naslednica začasne vlade Ahmeda Dauka, ki je nedavno izvedla parlamentarne volitve.

Premier Saeb Salam je izjavil po seji novega kabineta, da se bo Libanon zavzemal za dobre odnose z vsemi arabskimi deželami.

Vlada se bo predstavila parlamentu 16. avgusta ko bo tudi predložila svoj program.

AFRIKA SE SPREMINJA

V zgodovini sveta ni noben kontinent doživel toliko hitrih sprememb kot Afrika po drugi svetovni vojni. Podoba zemljevida črnega kontinenta se tako hitro menja, da je zemljevid, ki smo ga uporabljali pred mesecem ali dva, že brez vrednosti. Posebno bo do velikih sprememb prišlo še letošnje leto, ki ga zato po pravici imenujemo »leto Afrike« ali »magično leto«.

Medtem ko so bile pred drugo svetovno vojno v Afriki svobodne le Liberija, Etiopija, Južnoafriška unija in Egipt, ki so mu Angleži priznali 1936, neodvisnost in umaknili svoje čete na območje Sueškega prekopa, vihrajo po Afriki zdaj zastave precej večjega števila neodvisnih dežel, ki so, ali pa bodo postale članice OZN.

Zemljevid Afrike je zdaj povsem drugačen, kot pa je bil, recimo, pred štirimi leti. Medtem ko je bilo 1. januarja 1957 le šest neodvisnih dežel, jih je zdaj popolnoma neodvisnih ali pa imajo svoje vlade, ali pa bodo v najkrajšem času proglasile neodvisnost — 29.

To so: Etiopija, Liberija, Južnoafriška unija in ZAR, ki je nastala leta 1958 z zedinjenjem Sirije in Egipta.

Libija je sedemkrat večja od Jugoslavije. Je ustavna kraljevina, ki je postala neodvisna z odlokom OZN 24. decembra 1950. Prebivalcev ima 1,74 milijona. Glavno mesto so Tarabulus (bivši Tripolis), ki je administrativno središče in Bengazi, ki je prestolnica.

Maroko — 445.933 kv. kilometrov in osem milijonov 617 tisoč prebivalcev. Je samostojni sultanat od 1956. leta. Na čelu države je kralj Mohamed V. Glavno mesto je Rabat, največje pristanišče pa Casablanca.

Tunis — je postal neodvisna republika 1956. leta, po sporazumu, s katerim se je Francija odrekla protektorata nad njim. Glavno mesto je Tunis, predsednik republike pa je Habib Burgiba.

Sudan, ki meri 2,5 milijona kv. kilometrov in ima 8,9 milijona prebivalcev je prenehal biti angleško-egiptovski kondominium in postal neodvisna republika 1. januarja 1956. Glavno mesto je Kartum. Predsednik Vrhovnega vojaškega sveta in predsednik vlade je Ibrahim Abud.

Gana — meri 237.849 kv. kilometrov in ima 4,971.000 prebivalcev. Neodvisna članica britanskega Commonwealtha je postala 6. marca 1957. Glavno mesto je Akra. Predsednik republike pa je Kvame Nkrumah.

Gvineja je postala neodvisna 2. oktobra 1958, ko se je odcepila od Francoske skupnosti narodov. Širi se na 231.000 kv. kilometrih in ima nad 2,5 milijona prebivalcev. Glavno mesto je Konakri. Premier Seku Ture je postal prvi predsednik republike.

Kamerun — je postal neodvisen od Francije z ukazom Generalne skupščine OZN 1. januarja 1960. Meri 40.000 kv. kilometrov in ima 3,5 milijona prebivalcev. Glavno mesto je Jaunte. Predsednik vlade je Ahmadu Ahidjo.

Togo, ki je bil pod skrbništvom OZN s francosko administrativno upravo, je postal neodvisna republika 27. aprila 1960. Meri 56.600 kv. kilometrov in ima milijon 200.000 prebivalcev. Glavno mesto je Lome, predsednik vlade pa je Silvanis Olimpio.

Federacija Mali je postala samostojna 4. aprila 1960 z zedinjenjem Senegala in Francoskega Sudana. Federacija meri 1,403.000 kv. kilometrov, prebivalcev ima približno 5,5 milijona. Glavni mesti sta Bamako in Dakar. Federacija je ostala članica Francoske skupnosti narodov.

Kongo je po 75 letih odvisnosti od Belgije postal 30. junija samostojna republika. Meri 2 milijona 345.000 kv. kilometrov, prebivalcev pa ima 13,5 milijona. Glavno mesto je Leopoldville. Premier je Patrice Lumumba, lider Kongoškega narodnega gibanja, predsednik republike pa je Josef Kasabubu, lider glavne opozicijske stranke Abako.

Madagaskar, ki je četrti otok po velikosti na svetu (589.840 kv. kilometrov) s 4,207.000 prebivalcev, je dosegel neodvisnost 26. junija 1960 pod imenom Malgaška republika. Ostala je članica Francoske skupnosti narodov. Glavno mesto je Tananarive. Predsednik vlade je Filibert Ciramana.

Somalija je postala neodvisna 1. julija 1960 z zedinjenjem Britanske Somalije in bivše italijanske Somalije, ki je bila pod skrbništvom OZN. Meri 700.000 kv. kilometrov, ima pa 2,3 milijona prebivalcev. Glavni mesti sta Mogadiš in Hargeisa.

Dahomei (122.000 kv. kilometrov in 1,550.000 prebivalcev) je postal neodvisen 1. avgusta letos, **Niger,** ki se razprostira na površini 1,276.000 kv. kilometrov in ima 2,334.000 prebivalcev, pa 3. avgusta 1960.

Nigerija bo postala neodvisna 1. oktobra letos. **Siera Leone** pa 27. aprila prihodnjega leta. **Mauritaniji** je obljubljena neodvisnost 28. novembra letos. **Obala slonove kosti** je razglasila neodvisnost 7. avgusta, **Gornja Volta,** 5. avg., republika **Chad** 11. avgusta, **Gabon** bo razglasil neodvisnost prav tako avgusta, **Srednji Kongo** 15. avgusta, **Centralna afriška republika** prav tako avgusta medtem ko bodo prihodnje leto razglasili neodvisnost še **Buganda,** ki leži severno od Tanganjike in **Bautolanda** v Južni Afriki.

Na zemljevidu Afrike bodo kot kolonije ostale: **Alžir, Španska Sahara, Španska Gvineja, Portugalska Gvineja, Angola, Severna Rodezija, Južna Rodezija, Bečuana, Mozambik, Kenija, Uganda, Francoska Somalija, pod skrbništvom OZN, pa Jugozahodna Afrika, Tanganjika in Ruanda Urundi.**

Komentar — Komentar

Nepotrebno

Po daljšem obotavljanju in — milo rečeno — nerazumljivem vedenju je objavila belgijska vlada 2. avgusta sporočilo, da bo spoštovala neodvisnost Konga in da je svoje čete poslala v Kongo začasno in samo z namenom, da bi zaščitila svoje ogrožene državljane. S tem so odgovorni krogi v Belgiji končno le dali vedeti, da se bodo sprijaznili z umikom čet, ker so se razblinile sanje o neodvisni Katangi. Če bo temu sporočilu sledil v prihodnjih dneh dejanski in popoln umik belgijskih enot iz vsega Konga, se bo svet lahko oddahnil v prepričanju, da se bliža koncu zapletena, nevarna kriza, ki jo je Bruselj povzročil z nepremišljeno intervencijo.

Komaj mesec dni je minilo, odkar je Kongo razglasil neodvisnost v skladu s prejšnjimi sporazumi z Belgijo, ki so ji zaradi treznosti in preudarnosti takrat mnogi izrekali priznanje. Žal pa se je pokazalo, da je bilo to priznanje preuranjeno in neosnovano, ker je komaj teden dni kasneje prišla kombinirana akcija Belgije po njenih državljanih, ki so ostali v Kongu, in uradnih kanalih, akcija, s katero so najprej povzročili nemire v neodvisni deželi, potem pa se odločili za odkrito vojaško intervencijo z vsemi značilnostmi agresije. Svetovna javnost je takoj nastopila proti nepričakovani belgijski akciji in proti preobratu v njeni politiki ter obsodila njeno ravnanje in njene namene ne glede na to, kako so bili motivirani in prikriti. Še posebej se je dvignila neodvisna Afrika, Varnostni svet pa je v nagli akciji pozval Belgijo, naj spoštuje neodvisnost in nedotakljivost Konga, umakne svoje čete in svoje ravnanje vskladi z Ustanovno listino Združenih narodov.

Pritisk neodvisne Afrike, ki jo je podpirala svetovna javnost, ni popustil, kakor ni tem mahinacijam in umetno sproženim težavam popustila zakonita vlada dežele s predsednikom Lumumbo, ki ga dosledno podpira voditelj države Kasavubu. Po zaslugi tega pritiska so najprej prišli v Kongo vojaški odredi OZN iz afriških dežel, kasneje pa naj bi se jim pridružile enote iz več dežel, tako da bi skupno nastala upoštevanja vredna moč, ki bi bila sposobna Kongu učinkovito pomagati pri premagovanju težav in preizkušenj, da bi se dežela postavila na lastne noge. Hkrati z akcijo vojaškega značaja so ogroženi deželi tudi sicer pomagali. Poslali so strokovne kadre in zdravstveno ter sploh tehnično pomoč, ker dežela po skoraj sto let trajajoči belgijski kolonialni oblasti nima strokovnjakov za nobeno področje nacionalnega življenja. Zadostuje že podatek, da si je v tem dolgem obdobju kolonialne oblasti pridobilo podoficirski čin v armadi le 35 domačinov, med katerimi sta samo dva postala narednika, kar prepričljivo dokazuje pravi značaj »poslanstva« Belgije v tej veliki, bogati deželi, iz katere je vsako leto potegnila milijarde.

Vendar je moralo preteči mesec dni, preden je Belgija sklonila glavo — in sicer še vedno le z besedami — pred voljo OZN, pred pravicami Konga in pred zahtevo sveta, naj pusti Kongo pri miru in naj se ne igra s svetovnim mirom v obdobju, ko je mir tudi že brez tega na kaj trhlih nogah. Kakor kaže, bodo še potrebna prizadevanja in bo minilo še precej časa, preden se bodo besede

2

KAKO DELA TOP SECRET

Tajna služba (Secret service) pa nima nikakršne zveze s špijonažo. Njeni nalogi sta ščititi predsednika pred atentatorji in preganjati falzifikatorje denarja.

Položaj CIA v odnosu z ostalimi obveščevalnimi službami nima značaja odnosa: predpostavljeni — podrejeni, ampak je samo vrhovni organ, v katerem se zbirajo vsa poročila, ki se selekcionirajo, preden jih poročijo na najvišje mesto.

Pri tolikšnem številu tajne in protiobveščevalne službe ni nikakršno čudo, da se včasih pravice prekoračijo in da pride do raznih prepirov, kar se tiče pristojnosti, ali pa celo do medsebojnega rivalstva.

PRIMER DR. LATIMORA

Med »lovom na čarovnice« senatorja Mac Carthyja so leta 1952 kot izdajalca obsodili tudi znanega profesorja univerze v Baltimoru dr. Owena Latimora. Mac Carthyjev komite ga je osumil, da je klevetal državno oblast. Jeseni 1952, ko je še nad profesorjem visela težka obtožba, zaradi česar so mu vzeli tudi potno dovoljenje, sta dva agenta CIA vložila prijavo proti Latimoru, češ da namerava pobegniti iz dežele in bi se tako izognil zasluženi kazni. Navedla sta, da sta to zvedela v nekem potniškem uradu in da hoče dr. Latimor pobegniti v SZ.

S to prijavo sta uslužbenca CIA prekoračila svoje pravice. V zakonu o delu te ustanove namreč stoji, da le-ta nima nikakršnih policijskih pravic, niti da ji je potrebno organizirati zaščito notranje varnosti v ZDA.

Potlej je FBI, kot pravi organ, posegel vmes. Kmalu se je pokazalo, da obtožba proti dr. Latimoru nima nikakršne osnove. Tako je zaradi prevare oblasti prišel pred sodišče šef potniškega urada. Bil pa je oproščen, ker edini priči, ki sta ga bremenili, agenta CIA, nista hotela pred sodiščem ničesar izjaviti, in to po posebnem ukazu tedanjega šefa CIA generala Badela Smitha. Zaradi tega ju je sodišče obsodilo na 15 dni zapora, vendar ju je predsednik Truman takoj pomilostil.

Ni potrebno posebno poudariti, da je pomilostitev za tako majhno kazen izredno redka stvar, vendar, kadar gre za CIA, so na vrsti posebni ukrepi. V tem primeru niso hoteli, da bi bila tajna agenta »prestrašena« zaradi izrečene kazni, kar bi lahko zelo negativno vplivalo na njun »delovni učinek«.

KAKO CIA ZBIRA POROČILA

V organizaciji CIA je zaposlenih 10.000 do 15.000 ljudi, po nekaterih poročilih pa celo 30.000. Večinoma zbirajo za vodilno osebje ljudi iz ameriških gospodarskih krogov.

Glavni izvor, od koder CIA črpa obveščevalne podatke, so številne publikacije v vseh mogočih jezikih, predvsem pa tiste, ki jih tiskajo v Vzhodnem bloku. Mogoče na vsem svetu ni takšne ustanove, ki ima toliko znanstvenih in tehničnih publikacij v vseh jezikih sveta, kot je to knjižnica CIA v Washingtonu in njene podružnice v vseh večjih deželah. Vsako številko takšne revije ali časnika strokovnjaki skrbno pregledajo. Ničesar ne izpustijo. Uslužbenci CIA ne zbirajo samo gradivo, ki bi bilo morda koristno za vojaške namene, temveč tudi gradivo, ki ga je moč uporabiti za gospodarsko ali psihološko vojno proti Vzhodnemu bloku.

CIA ima v številnih mestih po vsem svetu »preiskovalne inštitute« vseh mogočih vrst, katerih glavna naloga je, da ubranijo ZDA pred nenadnim začetkom tretje svetovne vojne. Ogromen štab atomskih znanstvenikov, meteorologov in strokovnjakov vseh vrst s področja elektronike dela dan in noč, da bi s pomočjo kompliciranih instrumentov odkrili sovjetske atomske eksplozije in izstrelitve raket.

Konec oktobra 1957 je neka ameriška strokovna revija objavila članek, da so ameriške čete, ki so v Turčiji, zgradile v bližini pristanišča Samsun ob Črnem morju, največjo radarsko postajo, ki »od leta 1955 registrira vsako izstrelitev raket iz nekega sovjetskega središča oddaljenega približno 1220 kilometrov severovzhodno od Samsuna«. Od trenutka, ko izstrelijo raketo, pa dokler le-ta ne pade v puščavi Kizil Kum v bližini afganistanske meje, opazujejo njeno pot na radarskem ekranu. To pa velja samo za srednje rakete, medtem ko medkontinentalne rakete, ki jih izstreljujejo v smeri Vladivostoka, lahko spremljajo le na določenem odseku.

CIA razpolaga s številnimi prisluškovalnim aparatom za sprejemanje radijskih vesti po vsem svetu. Dnevno prestrežejo približno 3 milijone besedi izgovorjenih v tujih jezikih, jih prevedejo in takoj pošljejo v Washington.

CIA ima svojo posebno šolo za učenje tujih jezikov. V njej učijo po najmodernejših metodah okrog 70 tujih jezikov in narečij. Sto in sto mladeničev in deklet, večinoma študentov, ure in ure posluša z gramofonskih plošč neznane jezike. Na ta način tudi začetniki, čeprav niso nikdar slišali ruski jezik, uspejo po šestih do osmih tednih, da tekoče berejo »Pravdo« in poslušajo oddaje moskovskega radia.

Na osnovi vseh zbranih poročil sestavlja posebni oddelek CIA — državni urad za ocenitev položaja (Office of National Estimates) vsak teden pregled zunanjepolitičnega in strateškega položaja ZDA. Urad vodi znani profesor zgodovine Sherman Cent ki mu pomaga upokojeni general Harold Bull. Ta je bil v drugi svetovni vojni načelnik oddelka za načrtovanje ameriškega generalštaba.

Svoje uslužbence dobiva CIA v glavnem med študenti. Po pisanju nekaterih revij so po 6. novembru 1954 nekateri častniki G-2 docenti na raznih ameriških univerzah. Ti profesorji na visokih šolah opazujejo svoje slušatelje in jih potlej izbirajo za obveščevalno službo.

Na začetku vsakega leta, ko se konča zimski semester, CIA izbere 100 do 150 kandidatov med najboljšimi študenti po vseh višjih šolah ZDA. Petina je žensk. Študentje, ki pristanejo, da delajo v tajni službi, gredo potem skozi posebne tečaje potlej pa se spet vrnejo na univerze, da dokončajo študij. Razen s študenti pa CIA izpopolnjuje svoje kadre tudi iz poslovnih industrijskih in finančnih krogov. Za te ljudi denar ni pomemben, temveč, dejstvo, da so povezani z organizacijo, ki ima ogromen vpliv na ameriško politično in poslovno življenje. CIA namreč ščiti interese velikih industrijalcev. Tako je leta 1953 intervenirala v Iranu, ko so bili ogroženi interesi petrolejskih družb, leta 1954 pa v Guatemali, ko je bila ogrožena zveza družb za promet s sadjem.

Razen neprekinjenega analizatorskega dela se CIA ukvarja tudi z drugačnimi posli. V sestavi njenega operativnega oddelka je tudi odsek, ki se ukvarja s sabotažo, z ugrabitvami, s tatvinami doku-

obotavljanje

spremenile v dejanja in se bodo tuje vojaške enote zares izselile iz Konga, kar bi potem tej deželi omogočilo začetek normalnega življenja v svobodi in miru, ki sta ji tako potrebna. Kdaj in kako se bo to zgodilo, je očitno odvisno predvsem od nenehnega pritiska narodov po svetu in od čuječne akije OZN, za katero odhod belgijskih čet ni več le pravica Konga, temveč predvsem stvar pomembnosti in vloge OZN v sodobnem svetu.

Koliko zaupanja v OZN bi še ostalo in na kakšen obseg bi se zmanjšala vloga te organizacije, od katere pričakuje svet iz dneva v dan več, če bi dovolili, da bi bila dežela, v konkretnem primeru Belgija, po tako grobi kršitvi miru in tako cinično zasnovani agresiji proti mladi, slabotni deželi, še nadalje gluha za vse pozive in ukaze? Kako bi se po vsem tem počutile druge dežele in s kakšnimi čustvi bi pričakovale pomoč OZN, če bi jim grozila nevarnost? Kako bi ravnale druge dežele, če bi bile pozvane, naj se v odnosih do mladih in nemočnih ravnajo po besedah in duhu Ustanovne listine.

Takšnega razvoja dogodkov v Kongu je gotovo kriva predvsem belgijska kratkovidna in sebična politika, prav tako pa tudi tisti krogi v posameznih zahodnoevropskih deželah, ki ne dovolijo, da bi belgijsko intervencijo označili z imenom, ki ga zasluži, in ne, da bi se ta intervencija končala tako, kakor zasluži. Ti krogi, verjetno obremenjeni s podobnimi grehi v preteklosti in tudi med nedavno sueško krizo, nimajo dovolj poguma, da bi vrgli kamen na Belgijo, ki po njihovih vzorih ponavlja podobne napake in skuša podobne pustolovščine zaviti v enak plašč ter jih braniti z enakimi argumenti.

V določenem obsegu odgovorni pa so tudi posamezni funkcionarji OZN, ki na kraju samem ne kažejo dovolj iznajdljivosti, kakor da se še ne zavedajo, da gre za akcijo OZN proti tuji agresiji in da je treba vse drugo podrediti zakonitim pravicam Konga in ugledu OZN. Kakor bi ne videli, da ni opravičila za tujo intervencijo, ki naj se čimprej konča s popolno evakuacijo tujih vojaških enot iz Konga! Z drugimi besedami: enote OZN bi bilo treba poslati v Katango takoj, ko so prispele na kongoška tla, niti za trenutek bi ne smela obveljati domneva, da te sile nadomeščajo belgijske ali da v kakršnikoli obliki sodelujejo z njimi. Vse, kar je za enote in predstavnike OZN bilo in kar ostane pomembno v njihovem poslanstvu, je učinkovita pomoč tej deželi, da se vsi njeni deli rešijo tujih enot, da Kongo ohrani in utrdi svojo enotnost in suverenost ter da se pri tem popolnoma nasloni na enote OZN in na njene predstavnike, za katere veljajo samo sklepi Varnostnega sveta in zakonite kongoške vlade, na katere poziv so prišli.

Za zdaj je važno, da se čimprej uresničijo sklepi Varnostnega sveta in da preneha nevarnost v Kongu in okoli te dežele, da se bodo razvili pogoji za izpopolnitev vojaške pomoči, ki bi jo kasneje na vsej črti zamenjala pomoč v vseh potrebnih oblikah. To bi pomenilo, da bi Kongo ubral pot utrditve in napredka ter zavzel svoje mesto v skupnosti narodov, ki pričakujejo od novega, neodvisnega Konga velik prispevek skupni stvari miru in napredka.

JURE PUTNIK

PILOT LETALA »U-2« PRIZNAVA

V sredo, 17. avgusta, se bo začela v Moskvi sodna obravnava proti ameriškemu pilotu letala »U-2« Francisu Powersu, ki so ga 1. maja sestrelili v rajonu Sverdlovska. Glavni javni tožilec Sovjetske zveze Rudenko je sestavil obtožnico, ki vsebuje nad 6000 besedi.

Preiskava je zaključena, obtožnica je znana.

Kaj je priznal kapetan Powers?

Francis Gary Powers, rojen 1929. leta, državljan ZDA, meščan mesta Burdyna, država Kentucky, visokokvalificiran pilot posebnega obveščevalnega oddelka »10-10« Centralne obveščevalne uprave ZDA, je kriv, ker je, potem, ko je privolil leta 1956, da dela za Centralno obveščevalno upravo ZDA, aktivno špioniral proti Sovjetski zvezi. Ta dejavnost je izraz agresivne politike ZDA...

Tako piše na začetku obtožnice.

Pilot, kapetan Powers, je omenjenega dne z višine 20.000 metrov fotografiral sovjetsko ozemlje s posebno špionsko kamero, ki lahko snema ogromno območje, pas širine 160 do 200 km.

Med preiskavo je, kot kaže, Powers priznal precej stvari, čeprav je poskušal zmanjšati svojo krivdo, izgovarjajoč se, da je bil le poslušni uslužbenec in da je izpolnjeval navodila, ki jih je prejemal od svojih predpostavljenih.

V obtožnici je med drugim del njegovega priznanja, ki se glasi:

»Priznam, da sem kriv, ker sem letel nad sovjetskim ozemljem in nad določenimi kraji ter pri tem fotografiral ter sprožal posebne aparate, ki so bili montirani v mojem letalu. Smatram, da sem delal to zaradi tega, da bi dobili obveščevalne podatke o Sovjetski zvezi.«

Powers se je začel s špionažo ukvarjati aprila leta 1956. Pred tem, leta 1950, je prostovoljno vstopil v ameriško armado in se začel šolati v Vojaško-letalski šoli v bazi v okolici mesta Feniksa v državi Arizona.

Za svoje delo je prejemal 2500 dolarjev mesečno, medtem ko je prej, ko je bil pilot in kapetan, prejemal vsak mesec 700 dolarjev plače. Kvalifikacije, ki so mu bile potrebne za to vrsto službe, je dobil na nekem letališču v puščavi države Nevada.

Zaradi konspiracije se je Powers pripravljal pod imenom Palmer. Letal je v velikih višinah, in preletaval Kalifornijo, Teksas in severni del ZDA.

Po tem so ga poslali v ameriško-turško vojaško bazo Indjirlik, v bližini mesta Adana, kjer je poseben obveščevalni oddelek »10-10«. Ta oddelek spada »zaradi maskiranja« pod nacionalno upravo za aeronavtiko in raziskovanja vesolja ZDA (NASA). Pri Powersu pa so našli osebno legitimacijo No. A F 1288068 z emblemom Obrambnega ministrstva ZDA.

Pot, ki so mu jo pripravili, je bila zelo natančno izdelana. Vodila je od Pešavara v Pakistanu prek Aralskega jezera, Sverdlovska, Kirova, Arhangelska in Murmanska do letališča Bude na Norveškem. Po naročilu polkovnika Heltona, šefa oddelka »10-10«, je moral biti Powers posebno pozoren med letom na dva objekta, in sicer na neki sistem za izstreljavanje raket in na drugem mesti na neki obrambni objekt. Nalogo je Powers uspešno opravil.

Zanimiv je tudi Powersov opis, kako so ga sestrelili:

»Zaslišal sem eksplozijo in zagledal rdečkasto svetlobo. Letalo se je zazibalo in zdelo se mi je, kot da bi se odlomila rep in krila. Direktnega zadetka bržkone ni bilo, eksplozija pa je bila v bližini letala in zračni pritisk ter šrapneli so udarili vanj...«

BRUSELJ — Ko je bil generalni sekretar OZN Hammarskjöld v belgijskem glavnem mestu, se je pogovarjal z vsemi člani vlade. Zdaj marsikdo napoveduje, da zdajšnji belgijska vlada pod predsedstvom M. Wignyja ne bo več dolgo, ker je bila njena kratkovidnost glede Katange očitna. Prizadeti seveda te govorice zavračajo. V prihodnjih dneh pa bo bržkone vse jasno.

Novi zunanji minister Velike Britanije

Zunanji minister Home

Idejo o zamenjavi zunanjega ministra v zdajšnji angleški vladi pripisujejo predsedniku vlade Macmillanu. Le-ta je smatral, da je zdajšni trenutek najugodnejši za to rokado: »utrujenega« Selvina Lloyda zamenjati s »svežim in spoštovanim« lordom Homom. S tem je seveda prikrajšal Spodnji dom da bi poslušal svojega ministra za zunanje zadeve; lord Home je namreč član britanskega Zgornjega doma in kot plemič nima pravice prestopiti praga Spodnjega doma. Proti temu imenovanju so laburisti močno protestirali in imenovali vse skupaj za »nezakoniti akt«, pa tudi med konservativci je bilo precej slabe volje. So pa bili komentarji, da je Macmillan zatorej tako ukrepal, ker se hoče čvrsteje povezati s Spodnjim domom, pred katerim bo sam razlagal smernice angleške zunanje politike.

Lord Home ima 57 let. Je potomec ene najstarejših škotskih družin, katere ime je zabeleženo že v času škotskega kralja Viljema, ki je 1214 delil zemljo in gradove.

Od aprila 1955 je bil lord Home minister za odnose s Commonwealthom. Na ta položaj ga je imenoval tedanji predsednik Antony Eden, sprejel in potrdil pa ga je tudi Macmillan, ko je leta 1957 prevzel oblast.

Leta 1936 je tedanji predsednik angleške vlade Chamberlain imenoval lorda Homa za svojega parlamentarnega privatnega sekretarja. Tako je imel lord Home priložnost, da je bil priča najhujšega britanskega diplomatskega neuspeha doslej — spremljal je angleškega predsednika na konferenco s Hitlerjem v München.

Leta 1954 je bil lord Home kratek čas v prehodni Churchillovi vladi državni sekretar v Ministrstvu za zunanje zadeve.

Razen tega, da je bil minister za odnose s Commonwealthom, je bil lord Home do leta 1957 predsednik Zgornjega doma, predsednik Tajnega državnega sveta in referent za zunanje zadeve v Zgornjem domu. Zdaj je postal minister za zunanje zadeve Velike Britanije.

KAJ JE »STRESS«

Skandinavski sindikalisti in »bolezen državne blaginje«

Tema, ki v skandinavskem delavskem gibanju ni povsem nova, se v minulih dveh ali treh letih ponavlja tako izrazito, da velja »stress« za pogosto omenjeno diagnozo »najhujše bolezni državne blaginje«. Kaj pravzaprav pomeni ta beseda.

V dobesednem prevodu bi rekli »pritisk ali obremenitev«, v resnici pa je ta beseda dandanašnji verjetno eden najširših in najrazličneje uporabljenih strokovnih izrazov, katerih pomen se pri posameznih avtorjih pogosto tako zelo razlikuje, da človek navsezadnje skorajda izgubi predstavo o njihovem pravem pomenu. Z izrazom »stress« označujejo nepremičnost, politično ravnodušnost, malodušnost, skratka vse, kar je v nasprotju z akcijo. Rekli bi torej — neaktivnost.

Biološki smisel besede — tam so si jo tudi izposodili — pa je povsem drugačen: »stress« bi bilo vse, kar povzroča »silo protiuteži«, samoobrambo. V tem smislu bi torej označevali s to besedo lakoto, žejo, bolezni, okužbe, mraz, toploto itd. Skratka »stress« je izpostavljanje človeka raznim težavam, nečemu, za kar je značilno nenormalno stanje.

Medtem ko biologija govori o nasprotovanju organizma, o njegovem boju proti nenormalnemu stanju, pa pojmujejo nekateri skandinavski »stress« kot povod za odsotnost akcije. Preprosteje rečeno: država z vsem tistim, kar daje ljudem, v določenem smislu pritiska nanje, in sicer tako, da jih ta pritisk odvrača od akcije, ki bi jih silila k obrambi.

To pa je le ena razlaga. O tej temi so že na veliko pisali, na primer to, da je blaginja, izražena v lepših stanovanjih, v boljših delovnih in življenjskih pogojih, v višji plači in daljšem letnem dopustu itd.; občutno demobilizirala posameznika kot družbeno bitje. Včasih dobi človek vtis, kakor da je stress čarobna beseda, s katero je mogoče uspešno braniti tako rekoč vsak neuspeh. Konkretnih primerov za to ne manjka. Vzemimo tega: delovni rezultati tovarniških odborov niso niti zdaleč zadovoljivi, čeprav delujejo ti odbori že dobrih petnajst let. Na vprašanje, zakaj je temu tako, ti odgovorijo celo najbolj poklicani voditelji sindikalnega gibanja, da »delavci zdaj tako dobro živijo, da se jim ni treba boriti še za kaj«. Ali pa: če bi se pozanimali, kako to, da se tolikšen odstotek volivcev ne udeležuje skupščinskih volitev, bi spet slišali nekaj podobnega: »Dobili so že toliko, da ne zahtevajo ničesar več.«

Glede tega je položaj na splošno najbolj značilen v sindikalnem življenju. Že tako redkih sindikalnih sestankov v podjetjih se udeleži po uradnih statističnih podatkih le 5—7 odstotkov članov; takšna sindikalna zborovanja veljajo za »uspela«.

Dandanašnji je precej tistih, ki menijo, da novi položaj dovoljuje in celo zahteva nujno in hitrejšo centralizirano akcijo, ki pa lahko doseže isto »udarno moč« kot prejšnje centralizirane, samo če je vsklajena na najširšem področju. Pri tem spet omenjajo »stress«, pojem, ki je tem pomembnejši in tem tehtnejši — po teh in takih pojmovanjih — čim neznatnejši je vpliv posameznikov ter manjših in srednjih kolektivov (pojmovanih v smislu sindikalnega članstva in sindikalnih organizacij na »nižji ravni«). Tu gre torej ta reč v obratnem vrstnem redu. Pojma »stress« ne jemljejo kot nečesa, kar je značilno za boljšo življenjsko raven in večjo gmotno preskrbljenost. Nasprotno, trdijo, da je bistvo v tem, ker se v drugačnih materialnih pogojih niso spremenile prejšnje delovne metode.

Kot eno najpogostejših trditev v korist te teze lahko omenimo zapleteni »problem mladih«. Ne, ne gre za pogosto omenjeni »problem mladih«, temveč za problem starih, že zastarelih oblik dela — trdijo avtorji o »stressu« kot posledici, ne pa vzroku. Zanimivo je mnenje mlajšega norveškega sociologa Erika Grenseta, ki se je s tem precej ukvarjal in še proučuje te probleme.

Po njegovem mnenju mladi (kakor večina drugih, le da se to pri mladini bolj opaža) niso med tistimi, ki bi jih vprašali, temveč med onimi, ki se jim nekaj ponuja že kot narejeno. Prav od tod tudi odpor, ki pa je stihijski, ker je v sedanjih materialnih pogojih teže zagotoviti organiziranost na stari, za zdaj edini znani način. Čemu bi se mlad delavec pridruževal sindikatu, se vprašuje Grenset, čemu bi se izraziteje udejstvoval v njem, ko pa mu ta dejavnost prinese isto kot onemu drugemu, »neaktivnemu«, oziroma ne ta ne oni ne spremeni ničesar, če osebna ambicija ne pripelje tistega »aktivnega« v vrsto ljudi, ki odločajo tudi v imenu velike večine, tiste z oznako »neaktivna.«

Problem je tu morda poenostavljen. V resnici je mnogo bolj zapleten, lestvica reakcij in odnosa do njega pa nenavadno pestra. Pojavljajo se vedno nove razlage. Ena izmed njih govori o razvoju »iz demokracije v meritokracijo«. Ta zadnja beseda označuje popolno razdelitev družbe na »ambiciozne« in na tiste, ki so »z malim zadovoljni«. »Ambiciozni« naj bi bili hkrati tudi »bolj zaslužni« (zato tudi beseda »meritokracija«, oznaka za ljudi, ki »družbi več koristijo,« so predvsem boljši strokovnjaki in torej tudi več dajejo). Prenesena na področja »stressa« naj bi ta definicija pokazala, da se družba sama po sebi dalje deli in da je boljša strokovna usposobljenost tista prava pot iz vsega tega.

Morda preseneča mnenje, izraženo v rubriki »Pisma uredništvu« švedskega sindikal. dnevnika »Stockholms Tidningen« (to je hkrati glasilo švedske socialnodemokratske stranke), da izvirajo največje nadloge iz tega, ker je družbeni razvoj že zdavnaj prehitel sedanjo politično nadgradnjo. Avtor pravi dobesedno, da se je večstrankarski sistem, ki velja za alfa in omego »demokratičnega socializma«, po njegovem mnenju že spremenil v svoje nasprotje. In prav demokracija, katere poglavitno geslo je obstoj več strank, bi se po njegovem mnenju lahko dalje razvijala le v primeru, če bi izginil ta večstrankarski sistem.

Po vsem tem, kar smo v sestavku povedali o problemu »stressa«, si bralec morda ne bo na jasnem. Ta nejasnost pa je bolj ali manj značilna tudi za gibanja, ki jih imamo v mislih. Za zdaj so pojav večinoma le ugotavljali. Njegove manifestacije so nedvoumne ne glede na to, kako pojmujejo »stress«, zakaj zagovorniki različnih pojmovanj lahko vsi po vrsti najdejo v določenem stanju nekaj potrdil v svojo korist.

T. M.

ŠVEDSKA
PILOTI ZAHTEVAJO VEČJE PLAČE

Zaradi nenadne stavke pilotov nacionalne letalske družbe »Ertako-linjeflig« je konec prejšnjega tedna zastal ves notranji letalski promet na Švedskem.

Stavka se je začela zgodaj zjutraj. Piloti so zahtevali splošno zvišanje plač za 23 %, družba pa je po pogajanjih sprejela predlog vladnega posrednika za 10-odstotno zvišanje. Osemdeset pilotov te družbe je odklonilo predlog in začelo stavkati.

mentov in drugimi podobnimi podvigi. Ta odsek se uradno imenuje oddelek za tajno dejavnost, vendar pa ga imenujejo največkrat oddelek za umazane posle (Department of Dirty Tricks) ali skrajšano DDT (igra besed: prašek proti muham).

ODDELEK ZA UMAZANE POSLE

Če se na primer nekje v svetu zgodi, da diplomatski ali konzularni predstavnik pobegne in s seboj odnese zaupne dokumente, smo lahko prepričani, da je to organiziralo DDT. Prav tako, če v deželi v Latinski Ameriki ali na Bližnjem Vzhodu izbruhne državni udar in mora vlada odstopiti, je treba vedeti, da ima za to precej zaslug spet DDT.

Primera iz bližnje preteklosti sta še v spominu: Jordan, kjer je upor uspel, in Sirija, kjer se je upor ponesrečil. Seveda je v obeh primerih State Departement energično zanikal da bi imel katerikoli organ ZDA kaj opraviti pri tem.

Surov je medsebojni boj velikih obveščevalnih služb. Tod se goljufa, ugrabija in sabotira, muči in ubija. Tudi v hladni vojni teče mnogo krvi in solza. Dogajajo se številne fantastične in grozne stvari, ki presegajo še tako bujno domišljijo.

Neki britanski strokovnjak na tem področju je nekoč rekel: »Najpomembnejše na področju špijonaže je, da je resnica še mnogo bolj resnična od vseh tistih romanov, ki so jih napisali. Edina razlika med fantazijo in resnico je v tem, da ljudje o katerih pišemo, niso v stvarnosti niti romantični niti veliki junaki. Včasih so celo tudi strahopetci. Vsekakor, večina jih je pametnih, pa tudi to ne vsega.«

V tem diplomatskem podzemlju izginjajo visoki uradniki in diplomati brez sledu, ali pa najdejo trupla na obrežju rek. Avtomobili, ki brzijo kdo ve koliko kilometrov na uro, podirajo kurirje ko le-ti ležijo okrvavljeni na ulicah, izginjajo njihove aktovke z dokumenti. Tovornjak se je slučajno zaletel v avto ki ga je vodil agent v tajni misiji. Letala padajo iz neznanih vzrokov. Mirna provincijska mesta stresajo eksplozije. Vojne ladje in tankerji letijo v zrak in sto ljudi izgublja življenja zaradi sabotaž.

Preden začne ameriški agent delati, se več mesecev pripravlja v posebni šoli, ki je, kakor piše sovjetski tisk, v Oberuselu pri Frankfurtu v Zahodni Nemčiji.

Če bi kakšen član DDT po šest mesečni vaji srečal svoj »jaz« na ulici, ga ne bi spoznal, saj so ga medtem vešče roke spremenile od glave do pet. Ne gre tu samo za običajna maskiranja kot so n. pr. barvanje las lažni brki, temni naočniki, spremenjen glas in podobno, temveč gre za spremembo v mimiki. Ne gre samo za spremembo zunanje podobe agente, ampak je ta agent postal popolnoma nova osebnost. Predvsem so mu vlili v glavo njegovo novo biografijo, ki je od začetka do konca zlagana, pa vendar logična.

(Se nadaljuje)

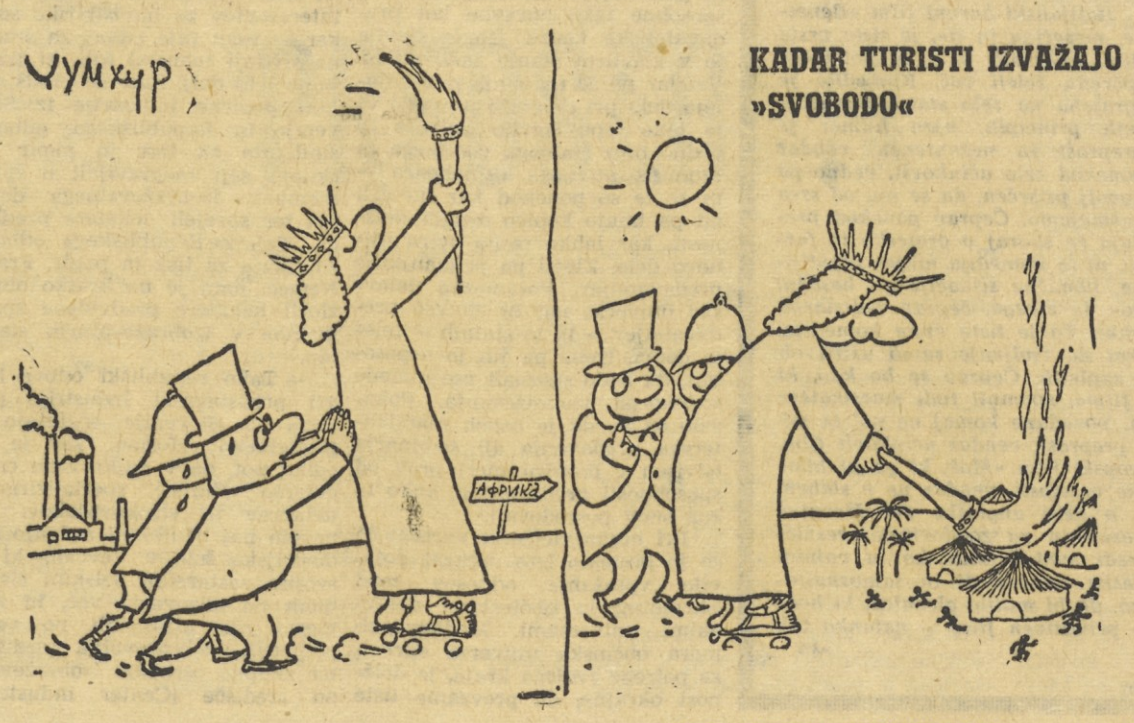

KADAR TURISTI IZVAŽAJO »SVOBODO«

TA TEDEN SMO IZBRALI

Švicar v Mali galeriji

Švico poznamo kot deželo gora, precizne industrije in tujskega prometa, kot deželo, ki je urejena, pospravljena in skoraj sterilno čista. Nekateri menijo, da jo je tujski promet oropal njene prvobitne lepote in da je ostal samo kliše za turistični plakat, ker že toliko časa prodajajo njene naravne lepote. Toda to so zavistneži.

Če poznamo Švico kot turistično deželo, pa se s švicarsko umetnostjo pri nas redko srečujemo in o njej zelo malo slišimo. Torej je že to vzrok več, da si ogledamo razstavo švicarskega umetnika Hansa Ernija (roj. 1909 v Luzernu) v Mali galeriji v Ljubljani.

Erni razstavlja 20 litografij. Večina litografij je v barvah, snažno in skrbno izdelana, tako da nehote pomislimo na znano švicarsko vestnost, solidnost in preciznost. Ni slučajno, da se je Erni v mladosti, preden je šel na šolo za umetno obrt, učil za geometra in stavbnega risarja. Potoval je, se veliko ukvarjal z reklamno grafiko, plakatom in knjižno ilustracijo. Med drugim je dobil leta 1955 v Cannesu nagrado za keramiko. Njegovih fresk, stenskih slik, katere je naredil za številne javne stavbe v Švici, Angliji, Avstriji in Franciji tu sicer ne moremo videti, lahko pa verjamemo, da nosijo vse dobre poteze njegovega dela, da so tehnično dovršene in napolnjene s telesi klasično lepih, toda včasih praznih oblik. Umetnik poveličuje »živega moškega in živo žensko«. Čeprav je včasih to poveličevanje prelepo, da bi bilo lahko resnično, smo ga kljub temu in kljub rahli hladnosti prav veseli. Umetnik je ilustriral številne knjige, izdelal veliko število litografij in lepakov, od katerih so mnogi zelo znameniti. Mogoče, da se prav ta prijem čuti tudi v razstavljenih barvnih litografijah, od katerih bi bila vsaka zase imenitna predloga za plakat. Vsekakor pa je odličen tehnik in risar, katerega je vredno videti. F. Z.

W. Somerset Maugham: »Človeške vezi«

Mojstrovina sodobnega angleškega romanopisca sodi v tisto zvrst svetovne literature, katere vrednote prav nič ne izbirajo med bralci tega ali onega jezika, starejše ali mlajše generacije. S skrbno premišljenim in doživetim prevodom Mire Miheličeve, so dobile naše knjižne police noviteto, ki jo Cankarjeva založba v Ljubljani vsekakor lahko uvrsti med svoja najizbranejša dela.

Superlativi v gornjem odstavku so le skromen odsev navdušenja, ki prevzema bralca ob sicer zajetni knjigi. Pisatelj z izbrušeno mislijo vpleta v zunanji dogodek — življenje mladega pohabljenca — mavrico bogatega notranjega dogajanja in pripoveduje o angleškem puritanstvu z isto vnemo kot o prešernosti študentskega življenja v Heidelbergu; blodi med umetniškimi krogi pariškega fin de siecla, se opija pod modrim svodom španskega Toleda, spoznava grenko bedo zapuščenih londonskih četrti (življenje Philipa Careya je zrcalo pisateljevega življenja!) in tiplje v množici za svojim prostorom na soncu. Ljudje, s katerimi nas pisatelj seznanja, so vsakdanji, a prav zavoljo tega pozornost vzbujajoči obrazi; nad njihovim hotenjem čestokrat bedi neizprosnost dogodkov. V mnogih primerih je ravnanje glavnega junaka Philipa Careya — nedoumljivo trezni presoji. Philip — bogati pohabljenec brez staršev, pa kljubuje rednikovemu namenu, ki bi ga rad videl kot duhovnika. Philip gre v svet, študira jezike, slikarstvo, peha se za uradniškimi častmi, odloča se za študij medicine... V dolgih letih nepreračunljive radodarnosti in slepe pokornosti ničvredni ženski obuboža. V siromaštvu šele najde samega sebe in prijatelje, ki ga razumejo in spoštujejo. kid

Vesele Benetke in angleški obveščevalci

Italijanski barvni film »Benetke, mesečina in ti«, je tiste vrste film, kakršnih bi si v poletnem sporedu želeli več. Komedija je zgrajena na zelo starih komedijskih principih, njen humor je preprost in nezahteven, vendar ponekod zelo učinkovit, vedno pa dovolj prisrčen, da se mu od srca nasmejemo. Čeprav ponekod prehaja že skoraj v grotesko in farso, ni ta komedija nikjer zajedljiva, komične situacije ali besedni humor nikogar ne »ugriznejo« do živega, čeprav radodarno delijo zajedljivke na vse strani. To je tiste vrste komedija, pri kateri se človeku zdi, kot da življenje samo uživa ob neštevilnih naglih komičnih zapletih. Čeprav se bo kdo, ki se bo kasneje spomnil tega filma, spomnil tudi marsikatere resnice o človeških slabostih, povedane komaj na pol in mimogrede... Na kratko: zelo preprost, vendar učinkovit film.

Angleški barvni cinemascopski film »Mož, ki ga ni bilo« je pravo nasprotje te beneške veselosti, vendar ne v slabem smislu. Dokaj soliden film o delu angleške obveščevalne službe med minulo vojno, osnovan na zgodovinsko resničnih podatkih — nekaj v sredi med kriminalko in vojnim filmom. Malce preveč angleške slovesnosti in samospoštovanja je v njem, pa ne toliko, da bi motilo gledalca, ki hoče videti razburljiv, vendar ne primitiven film — natanko tak namreč tudi je. -šn

Uspehi in načrti

Niti leto dni še ni minilo, odkar smo začeli govoriti in pisati o dejavnosti delavskih in ljudskih univerz po Sloveniji. Nastajale so ena za drugo, se razvijale, krepile in tako je lahko statističar ob koncu letošnje sezone nanizal kopico številk, ki nazorno prikazujejo vse prej kot skromno sliko o njihovem delu in uspehih: V sezoni 1959/60 smo popisali 75 delavskih in ljudskih univerz, med njimi jih je bilo 61 ustanovljenih leta 1959, 9 v letu 1960, 5 pa jih je delovalo že prej. Od septembra 1959 do junija 1960 so priredile 1425 tečajev, šol in seminarjev, ki jih je obiskovalo 49.819 slušateljev ter 6643 predavanj s 440.886 obiskovalci...

Tako številke. Seveda pa v številkah ne vidimo vse, majhne in velike skrbi, priprave, težave in probleme, ki so stalno spreminjali delo vsake posamezne univerze. Zaradi svoje obsežne izobraževalne dejavnosti so delavske univerze občutljiv organ, ki mora gibčno in odločno slediti najrazličnejšim zahtevam in potrebam po izobraževanju, nuditi vse tisto znanje, ki lahko neposredno vpliva na splošno, politično, ekonomsko in strokovno izobrazbo prebivalcev nekega kraja ali članov delovnega kolektiva. Vsi zapiski, poročila in analize dokazujejo, da so bili uspehi v letošnji sezoni nedvomno ogromni. Razumljivo pa je tudi, da vsega v tako kratkem času ni bilo mogoče storiti. Nekatere univerze so dosegle več, druge manj, odvisno od objektivnih in subjektivnih činiteljev.

Kje so vzroki, da povsod še ni bilo vse tako, kot bi bilo treba? Pomanjkanje prostorov, materialnih sredstev, kadrov, nenačrtno izdelani programi, ki niso povsod upoštevali specifičnih potreb nekega kraja ali podjetja, nepoznavanje sodobnih metod izobraževanja odraslih ter še nekatere druge organizacijske in vsebinske pomanjkljivosti so marsikateri univerzi preprečile, da bi kljub dobri volji in prizadevanjem lahko izpolnila vse svoje naloge.

Nedvomno so finančna sredstva in prostori eden osnovnih pogojev za načrtno in stalno delo. Večina delavskih in ljudskih univerz je dobila bodisi z dotacijami občinskih ljudskih odborov in z lastnimi dohodki od plačevanja svojih uslug dovolj sredstev, da so lahko realizirale svoje programe. V prihodnji sezoni bodo občine prav gotovo omogočile delavskim univerzam še večja sredstva, saj že danes lahko spoznavajo koristnost njihovega obstoja in dela. Z razširjeno dejavnostjo pa bodo lahko tudi univerze same ustvarile večji denarni fond z zaračunavanjem raznih uslug. Vendar pa bi bilo povsem napačno, če bi zdaj hotele univerze prav vsa sredstva dobiti z lastno dejavnostjo. To bi lahko škodovalo splošnim smernicam in politiki izobraževanja, ker bi tako svoje programe prilagodile samo tistim oblikam izobraževanja, pri katerih bi čimveč zaslužili. Povsod pa se ne da zaslužiti. Zato bodo tudi v bodoče morale imeti univerze zagotovljena vsaj osnovna sredstva.

S prostori imajo zlasti občinske univerze velike težave. Nekatere nimajo niti lastnih upravnih prostorov, še težje pa je bilo s prostori za predavanja in seminarje. Večina univerz gostuje po šolah in raznih domovih, kar sicer v večini primerov ni oviralo njihovega dela, vendar pa bo treba misliti tudi na graditev ali adaptacije posebnih prostorov za potrebe delavskih univerz. Svoj dom že ima delavska univerza v Velenju, lastne domove ali adaptacije prostorov pa pripravljajo tudi še po nekaterih drugih krajih.

Za nemoteno in kvalitetno delo potrebujejo delavske univerze sposobne tako upravne kot predavateljske kadre. Glede števila je v glavnem stanje zadovoljivo. Vendar pa še marsikje podcenjujejo delo pri delavski univerzi in je tako lepo število univerz še vedno brez stalnega vodilnega in administrativnega uslužbenca — in še te so ponekod kar določili ali pa imajo kopico drugih dolžnosti, kar lahko resno ovira njihovo delo. Zlasti pa primanjkuje predavateljev. Posamezne delavske univerze naj bi čimveč predavateljev — in to stalnih — imele doma, treba pa jih je usposobiti, da bodo spoznali vse metode sodobnega izobraževanja. Pokazalo se je, da je uspeh marsikaterega predavanja ali seminarja odvisen v dobršni meri prav od sposobnosti predavatelja, kako ta zna snov posredovati.

Pri organizacijskih vprašanjih se je preteklo leto večkrat pojavilo vprašanje odnosov med okrajnimi in občinskimi delavskimi univerzami. Medtem ko mora občinska univerza skrbeti za potrebe svojega kraja, je dolžnost okrajne, da prevzame tiste dejavnosti, katere posamezne občinske univerze ne morejo izvesti. Vendar pa je nujno, da ima tudi okrajna univerza svoje ožje območje delovanja, vsaj v tisti občini, kjer ima svoj sedež. Okrajna delavska univerza, ki nima svojega območja, zgublja stik s terenom in zato ne more več uspešno delovati. Povsem odveč je, da bi v eni občini bile občinska in okrajna univerza. Delo ene in druge je v bistvu enako, dolžnost močnejše, pa naj se imenuje okrajna ali občinska, pa je, da nudi pomoč slabšim občinskim univerzam in tako v neki meri koordinira vso izobraževalno dejavnost na področju okraja.

Politične in družbene organizacije so že doslej pokazale razumevanje za delo delavskih univerz in so jim nudile vso potrebno pomoč, zlasti pri organizaciji izobraževalnega dela, pri izvedbi intezivnih oblik izobraževanja in pri izboru predavateljskega kadra za ideološko politično in družbeno-ekonomsko izobraževanje. To sodelovanje in pomoč bosta tudi v prihodnji sezoni nujen pogoj za uspešno delo delavskih univerz. Prav tako so bile delavske univerze v stalnem stiku s šolami, kjer so imeli oddelke za odrasle. Slabše je bilo sodelovanje s podjetji, zlasti tistimi, kjer še nimajo izobraževalnih središč. Več pozornosti bo treba posvetiti izboru ljudi za posamezne oblike izobraževanja, kjer bi morali upoštevati predvsem interese posameznika, zaposlenost, splošno izobrazbo, obenem pa te ljudi še razbremeniti raznih družbenih in političnih funkcij.

Tako kot pri vseh teh organizacijskih, materialnih in kadrovskih vprašanjih, so se pojavljale določene pomanjkljivosti tudi pri sestavljanju programov, metodah izobraževanja in uporabi avdiovizualnih sredstev ter drugih učnih pripomočkov. Osnova dela so nedvomno bile konkretne potrebe določenega kraja ali podjetja. Vendar pa teh potreb marsikje še niso dovolj poznali in proučili, pa so tako nastajali programi preveč po vzoru drugih, razvitejših univerz. Za nekatere oblike je to lahko koristno, vendar pa je dolžnost delavske univerze, da pri svojem delu čimbolj upošteva specifične potrebe svojega kraja. Ponekod so pokazali že dokajšnjo iznajdljivost. Tako je na primer delavska univerza v Slovenskih Konjicah organizirala pri podjetju Kostroj posebne tečaje za vse delavce in nameščence, ki bodo v Sudanu gradili tovarno usnja.

Organizirali so tečaj angleškega jezika, tečaj za zgodovino in sedanjo ureditev v Sudanu, tečaj za zgodovino FLRJ, jih seznanili z našo družbeno ureditvijo, z delavskim samoupravljanjem in podobno. Na Gorenjskem je bilo več tečajev za turistične vodiče, precej univerz pa je tudi načrtno spremljalo vsa aktualna dogajanja pri nas in v svetu. Takega samostojnega odločanja bi moralo biti še več.

Med programi so bili letos še precej neizdelani programi za ideološko politično in družbeno-ekonomsko izobraževanje. Neizčiščene so bile marsikje še metode izobraževanja in so bila predavanja ter tečaji preveč šolski, brez neposrednega kontakta med poslušalci, in predavatelji. Zlasti so delavske univerze vse premalo uporabljale sodobne učne pripomočke in ponazorila. Pomanjkanje materialnih sredstev je res onemogočalo delavskim univerzam, da bi si nabavile vsa potrebna avdiovizualna sredstva in druga ponazorila. Vendar pa so še tista, ki so jih imeli na razpolago, uporabljali vse premalo in enostransko. Predavanja in seminarji s področja ideološko-političnega in ekonomsko-družbenega izobraževanja pa so bila v večini sploh brez kakršnihkoli ponazoril. Nedvomno pa so ponazorila eden zelo važnih elementov pri izobraževanju, saj so izkušnje pokazale, da so ljudje mnogo bolj zainteresirani in tudi laže sledijo predavanjem, ki jih dopolnjujejo s ponazorili. Seveda pa je potrebno tudi predavatelje usposobiti, da bodo znali ta sredstva pravilno in čimbolj koristno uporabljati. Za skromnejša ponazorila — flanelografi, skice, grafikoni — niso potrebna tako velika sredstva, z organizacijo propagadno servisnih centrov po okrajih, ki bi imeli nalogo nabavljati, izdelovati in izposojati ponazorila, pa bi lahko zadovoljili potrebe občinskih delavskih univerz.

Delavske univerze stopajo v novo sezono. Dosedanje izkušnje, podrobne analize dela, pravilna razporeditev razpoložljivih sredstev ter čimhitrejše reševanje vseh problemov pa bodo osnova za čimskrbnejšo izdelavo programov ter za razširitev dejavnosti delavskih univerz, ker pričakujemo, da bodo rezultati prihodnje za leto še večji. -ms

Novi papirni stroj vevške papirnice

V papirni industriji pripravljajo nov sistem izobraževanja

Razvoj papirne industrije v Sloveniji zahteva in bo zahteval vedno več sposobnih strokovnih kadrov. Dosedanji način izobraževanja strokovnih kadrov v Industrijski šoli v Vevčah pa je pokazal vrsto pomanjkljivosti. Program šole je preobširen, učenci se učijo vse o papirju, premalo pa se usposobijo za delo na specializiranih delovnih mestih. Tudi pouk traja predolgo — tri leta — in je zato vedno manj interesentov za industrijsko šolo, ker se vsak raje odloči za študij na srednji tehniški šoli, ki traja samo leto dalj. Zato so predstavniki papirne industrije iz Slovenije in Republiškega odbora sindikata za tisk in papir na skupni seji razpravljali o spremembah izobraževalnega sistema ter sprejeli nekatere predloge. Tajnik Republiškega odbora sindikata za tisk in papir, Franc Nemec, nam je na kratko obrazložil nekatere predvidene spremembe v izobraževalnem sistemu.

— Tako republiški odbor kot vsi predstavniki industrije papirja iz Slovenije soglašajo s predvideno reformo, ker je to edina pot, da v najkrajšem času dobimo čimveč specializiranih delavcev in strokovnjakov. Po novem naj bi ukinili sedanjo industrijsko šolo v Vevčah, ki s svojim zastarelim šolskim sistemom ne odgovarja več, in namesto nje ustanovili po vseh podjetjih izobraževalna središča ter skupno osrednje izobraževalno središče (Center industrije papirja za izobraževanje). Vsak, ki bi se odločil za delo v papirni industriji — imeti mora dovršeno osemletko — bi se moral najprej za šest mesecev zaposliti v podjetju. Tu se bo s pomočjo izobraževalnega središča v podjetju spoznal s proizvodnim procesom, osnovnimi delovnimi operacijami, HTZ, s pravili in organizacijo podjetja, ter podobno. Tako bo podjetje spoznalo, za katero delo bi bil delavec najbolj primeren in delavec sam se bo laže odločil. Kasneje bo potem podjetje izobraževalo delavca v skupnem izobraževalnem središču, vendar pa ostane najvažnejše — izobraževanje na delovnem mestu — še vedno skrb tovarniškega središča, ki s svojimi strokovnjaki vodi in nadzoruje celotno praktično delo delavca, tudi med časom, ko obiskuje tečaje v skupnem središču. Osrednje središče bo prirejalo na osnovi potreb posameznega ali več podjetij tečaje za specializirane smeri — posebej za papir, celulozo, lepenko, karton. Ti tečaji bodo trajali od 14 dni do treh mesecev. Vsak delavec bo lahko v daljšem razdobju obiskoval več tečajev. S takim načinom šolanja bomo izobrazili delavce v razmeroma zelo kratkem času, obenem pa dosegli večje strokovno znanje za specializirano delovno mesto. Nov sistem bo seveda zahteval tudi nove načrte in programe, določiti bo treba, kakšni naj bodo profili kadra za posamezne stroke. V skupnem centru pa bodo dobili vso potrebno dopolnilno teoretično znanje tudi starejši delavci.

Skupno središče bo tako nadomestovalo sedanjo industrijsko šolo. Ali pa predvideva tudi spremembo pri izobraževanju tehnikov in inženirjev?

— Nedvomno bo spremenjen učni sistem v okviru izobraževalnih središč zahteval tudi določene spremembe v programu oddelka za papir pri srednji tehniški šoli. Sprejeli smo sklep, da se ta učni načrt pregleda in da strokovnjaki predlagajo ustrezne spremembe. Dijaki TSŠ pa naj bi že med šolanjem spoznali tudi praktično delo v podjetjih. Visoki in višji strokovnjaki pa bodo dobili ustrezno izobrazbo tudi nadalje na tehniški fakulteti, oddelek za papir, ter na inštitutu industrije papirja, ki bo organiziral tudi občasna predavanja za višje strokovnjake ter omogočil podiplomski študij. Pripravljajo pa se tudi že načrti za novo zgradbo inštituta, kjer bi kasneje zgradili tudi prostore za tehnično srednjo šolo in osrednje izobraževalno središče industrije papirja, tako da bi vse skupaj bilo združeno na enem mestu.

In kdaj, mislite, boste lahko začeli po novem?

— Že jeseni in zato to leto ne bo več vpisa v prvi letnik industrijske šole. Celoten program pa mora seveda odobriti še Združenje industrije papirja Jugoslavije. Upamo pa, da tu ne bo zaprek. —s

Izmed vseh čeških književnikov med obema vojnama je po svetu najbolj znano ime Karla Čapka. Njegove drame so igrali v vseh svetovnih gledališčih, njegove romane in povesti pa prevajali v skoraj vse svetovne jezike. V njegovih številnih delih se bolj kakor pri kakem drugem češkem pisatelju zrcali življenje češkega naroda med obema vojnama. Razen resnih romanov in dram s socialno tematiko pa je napisal tudi dolgo vrsto krajših zabavnih zgodbic. Ta, ki jo objavljamo, je vzeta iz njegove prve zbirke, ki je izšla leta 1929 pod naslovom »Križ«.

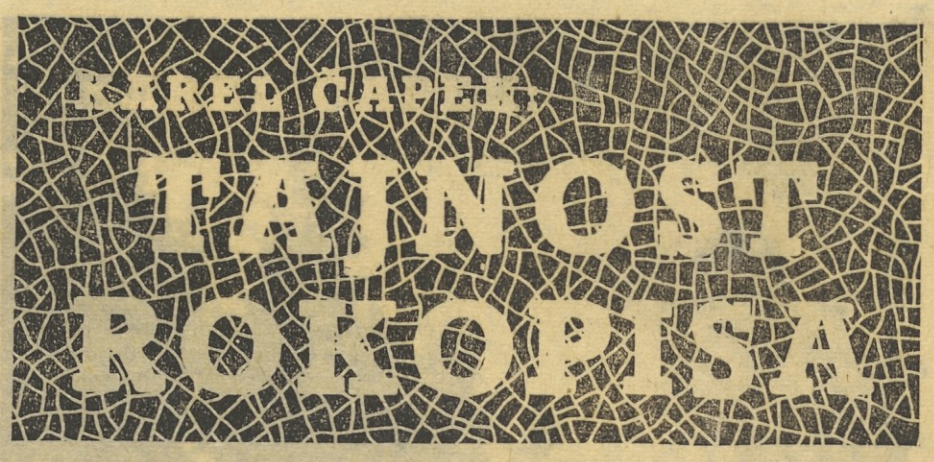

»Rubner« je dejal glavni urednik. »Pojdite pogledat tega grafologa Jensena. Zvečer ima produkcijo za predstavnike tiska; pravijo, da je to nekaj nenavadnega, ta Jensen. Napišite o njem petnajst vrst.«

»V redu,« je zamrmral Rubner s primerno službeno nejevoljo.

»Toda pazite, da ni to kaka prevara,« ga je še opozoril glavni urednik. Dobro ga opazujte; če je mogoče, osebno. Ravno zato pošiljam vas, izkušenega moža...«

»To so torej, gospoda, glavni principi znanstvene, točneje rečeno, psihometrijske grafologije,« je končal ta večer grafolog Jensen svojo teoretično razlago pred zastopniki tiska. »Kot vidite je ves sistem zgrajen na čisto eksperimentalnih zakonih. Seveda pa je praktična uporaba teh ekzaktnih metod neskončno zapletena, tako da je ne morem podrobneje demonstrirati v tem edinem predavanju. Omejil se bom na to, da vam bom praktično prikazal analizo dveh ali treh rokopisov, ne da bi pri tem teoretično prikazoval ves potek svojega dela. Za to, na žalost, danes nimamo časa. Prosim enega izmed gostov, da mi da kakršenkoli rokopis.«

Rubner, ki je to pričakoval, je takoj ponudil velikemu Jensenu popisan list papirja. Jensen si je nataknil na nos čarovniška očala in se zagledal v pismo.

»Aha, ženska roka,« se je zarežal. »Moško pismo je navadno izrazitejše, zanimivejše in končno... Mrmrajoč je pazljivo zrl v list papirja. »Hm, hm,« je zamrmral od časa do časa in pokimal z glavo. »Ali ni morda od osebe, ki vam je zelo blizu?« je nenadoma vprašal.

»Ne, sploh ne,« se je hitro uprl Rubner.

»To je dobro,« je dejal veliki Jensen. »Poslušajte, ta ženska laže. To je prvi vtis iz tega pisma. Laž, laž iz navade, laž kot življenjski izraz. Sicer pa je ta oseba na zelo nizki ravni. Izobražen človek se z njo ne bi imel kaj dosti pogovoriti. Strašno je poltena in strahovito neredna. Njena okolica mora biti strašna. Da! Tu so primarne črte, o katerih sem vam prej govoril. Prvo, kar pri človeku najprej spoznate, so njegove navade, se pravi lastnosti, ki se same, pravzaprav mehanično, kažejo navzven. Prava psihološka analiza se pričenja šele pri lastnostih, ki jih dotična oseba zanika ali zatira v sebi, ker bi se sicer na milost in nemilost predala okolici. Tako na primer ta oseba ne bi verjetno nikomur priznala, kaj misli. Površna je, toda površna v dvojnem smislu. Površnost se razodeva v mnogih interesih, toda s tem samo prikriva, kaj dejansko misli. In to prikrito je zopet strahovito vsakdanje. Rekel bi grehota, ki jo je obvladala duševna lenoba. Na primer, poglejte: to pismo je prav polteno in to je obenem znak razsipnosti, vendar pa ta ženska preveč ljubi svojo udobnost, da bi si poiskala kako polteno pustolovščino. Nenavadno je komodna in pri tem počasna. Če nekaj napravi, govori o tem pol dneva, da postane človeku zoprno. Preveč ima opraviti sama s seboj. Videti je, da nikogar ne ljubi, samo zaradi svoje udobnosti se prilepi na nekoga in mu zagotavlja, da ga ima rada in da skrbi za njega. To je ena izmed tistih žensk, pred katero je vsak moški slabič. Slabič postane enostavno zaradi dolgega časa, zaradi tistega neskončnega čvekanja, zaradi tiste materialnosti, ki ponižuje. Poglejte, kako piše besede in stavke: nekako razpotegnjeno in mehko. Ta ženska hoče zapovedovati in v resnici zapoveduje, toda v vsem tem ni energije, temveč le neka hlinjena važnost in mnogo besedi oziroma najpodlejša tiranija — tiranija solz. Čudno je to: po vsakem takem razmahu je videti očiten malodušen padec. To žensko nekaj veže, vedno se nečesa boji — najverjetneje zato, da ne bi prišlo na dan ničesar, kar bi lahko ogrozilo njeno materialno udobnost. Tu se mora skrivati nekaj zelo mučnega. Hm, ne vem, verjetno nekaj iz preteklosti. Šele po tej reakciji spet zbere svoje sile ali bolje, življenjsko rutino, da konvencionalno konča besedo — seveda s tistim samodopadljivim in razvlečenim repkom na koncu. To je pri analizi znak lažnivosti. Tako, zdaj vidite, da šele natančna analiza potrdi prvotni, nekoliko instinktivni, vtis. Dejal sem, nizka raven. Toda ta raven ni pogojena s primitivnostjo, temveč z neskladnostjo. To pismo kaže, da se človek pretvarja, dela se lepšega, kot je v resnici, in vse to v podrobnostih. Ta ženska tudi v podrobnostih skrbi za nekakšno korektnost. Skrbno postavlja pike na i. V velikih stvareh pa je malomarna, brez discipline, brez morale, skratka, nemarna. Kar najbolj preseneča, so dolgi vokali. Pismo je normalno nagnjeno na desno, toda oznake imajo nasprotno smer in to daje tako čuden vtis, kot udarec z bodalom v hrbet. V tej ženski je nekaj zahrbtnega in hinavskega. Slikovito bi dejal, da je ta ženska zmožna zabosti človeka od zadaj, toda tega ne bo storila zaradi svoje udobnosti in zaradi pomanjkanja fantazije. — Mislim, da to zadostuje. Ima morda kdo kak drug zanimiv rokopis?«

•

Ta večer je prišel Rubner domov zelo mračen.

»Dobro je, da si prišel« mu je rekla žena. »Si kaj večerjal?«

Rubner jo mračno pogleda. »Spet pričenjaš?« je preteče zamrmral.

Gospa Rubnerjeva je začudeno dvignila obrvi. »Prosim te, kaj spet začenjam? Samo vprašujem, če hočeš večerjo.«

»No, seveda,« je dejal Rubner z odporom. »Ti ne znaš govoriti o ničemer drugem kot o hrani. To so tvoji površni interesi in to ponižuje, to večno blebetanje, ta materialnost in dolgčas...« In Rubner vzdihne in zamahne z roko. »Vem, kako se iz mož delajo slabiči.«

Gospa Rubnerjeva je odložila šivanje v naročje in pazljivo pogledala moža. »Franjo,« je rekla zaskrbljeno, »se ti je pripetilo kaj neprijetnega?«

»Aha,« se zadere Rubner. »Spet se brigaš zame, kaj? Nikar ne misli, prosim te, da me boš prepričala. Draga moja, človek nenadoma spozna vso lažnivost, nenadoma mu postane jasno, da se je nekdo prilepil nanj samo zaradi svoje udobnosti — in zaradi gole poltenosti. Fuj!« zakriči Rubner. »Človeku se naravnost zagnusi!«

Gospa Rubnerjeva je stresla z glavo in hotela nekaj reči. Toda raje je stisnila ustnice in nadaljevala s šivanjem.

»Le kakšno je tukaj,« je zagodrnjal Rubner in se z odporom ozrl naokrog. »Nered in umazanija. — Seveda, v malenkostih se gleda na red in korektnost, v večjih stvareh pa... Zakaj so te cunje tu?«

»Krpam ti srajce,« je odgovorila gospa Rubnerjeva s stisnjenimi ustnicami.

»Krpaš srajce?« se je posmehoval Rubner. »Glej, glej, ti krpaš srajce! Seveda, to mora vedeti ves svet, ali ne? Pol dneva se mora govoriti o tem, da nekdo krpa srajce! Koliko besed se porabi za to! In ti misliš, da lahko zaradi tega zapoveduješ? O, draga moja, tega bo zdaj konec!«

»Franjo,« zaprepadeno spregovori gospa Rubnerjeva, »kaj sem ti pa storila?«

»Kaj jaz vem,« odvrne Rubner. »Ne vem, kaj si storila. Ne vem, kaj misliš in kaj nameravaš. O tebi ne vem ničesar, popolnoma ničesar, ker ti prekleto dobro skrivaš vse, kar je v tebi. Ne poznam niti tvoje preteklosti!«

»Toda dovoli,« je planila gospa Rubnerjeva. »To presega že vse meje. Če boš še kaj rekel...« Z vso silo se je obvladala. »Človek,« je dejala preplašeno, »kaj se ti je zgodilo?«

»Aha,« je dejal Rubner zmagoslavno. »Tukaj smo! Čemu si se tako prestrašila? Da n ebi prišlo na dan tisto, kar bi ogrozilo tvoje blagostanje? To nam je znano. Tudi v popolni udobnosti se sem in tja najde priložnost za kakšno pustolovščino, ali ne?«

Nepremično je obsedela. »Človek,« je dejala in požirala solze. »Če imaš kaj proti meni, povej mi to odkrito!«

»Popolnoma nič,« je odgovoril Rubner ironično. »Nič, prav nič nimam proti tebi. Saj to ni nič, če ima človek ženo brez discipline, brez morale, lažnivo, nerodno, vulgarno, leno, potratno in strahovito polteno. Pri vsem tem pa še na tako nizki ravni...«

Gospa Rubnerjeva je zastokala in spustila šivanje na tla.

»Nehaj!« ji je prezirljivo zakričal mož. »To je najpodlejša tiranija, ta tiranija solz!«

Tega pa že ni več slišala, ker je v krčevitem joku odhitela v svojo spalnico.

Rubner se je tragično zasmejal in pomolil glavo skozi vrata. »Zabosti človeku nož v hrbet!« je kriknil. »To bi bila sposobna, pa je v tebi preveč lenobe!«

Drugi dan zvečer je prišel Rubner v svojo običajno gostilno. »Pravkar berem v vašem časopisu,« ga je pozdravil Plečka, »kako poveličujejo tega grafologa Jensena. Mislite, da je kaj na tem, gospod urednik?«

»Seveda, in še dosti,« je odgovoril Rubner. »Dajte mi to bržolico, prosim... Poslušajte, to je fenomen, ta Jensen. Včeraj sem ga videl. Rokopis analizira prvenstveno do vseh podrobnosti.«

»Potem je to navadna prevara,« pravi Plečka. »Verjamem vsemu, samo znanosti ne. To je podobno kot vitamini. Dokler ni bilo vitaminov, je človek vsaj vedel, s čim se hrani. Sedaj pa imate v tej bržolici neke neznane življenjske faktorje. Fuj!«

»To je nekaj drugega,« izjavi Rubner. »Morda bi vam zelo dolgo pripovedovati, kaj je to psihometrija, primarni in sekundarni znaki in podobne stvari. Toda rečem vam, da ta človek čita iz rokopisa kot iz knjige. In takoj vam opiše človeka, da ga prav vidite pred seboj. Pove vam, kakšna je njegova preteklost, kaj misli, kaj skriva, skratka vse. Sam sem bil na tej produkciji.«

»Pojdite no,« je nejeverno mrmral Plečka.

»Povedal vam bom en primer,« je pričel Rubner. »Neki človek — njegovega imena vam ne bom povedal, čeprav je zelo znano — je dal temu Jensenu list z rokopisom svoje žene. Jensen pa je samo pogledal rokopis in pričel: Ta žena je polna laži, nerodna, površna, lena, potratna, blebetava, ima slabo preteklost in pri vsem tem želi ubiti še svojega moža! — Zamislite si! Ta človek je na smrt prebledel, ker je vse to bila čista resnica. In pomislite, z njo je živel dvajset let in nič se mu ni pripetilo! V dvajsetih letih zakona ni v tej ženski spoznal niti desetine tega, kar je videl Jensen na prvi pogled. To je uspeh, ali ne? Gospod Plečka, to mora prepričati tudi vas!«

»Čudi me,« je rekel Plečka, »da tega ta bédak, ta njen mož v dvajsetih letih ni spoznal.«

»Prosim vas,« je hitro nadaljeval Rubner. »Če pa se je ta ženska tako spretno pretvarjala, da je bil njen mož popolnoma srečen. Srečen človek pa sploh ničesar ne vidi. Sicer pa on ni poznal te znanstvene metode. To je tako: kar s prostim očesom vidite belo, ima v znanosti svoje barve. Praksa ne pomeni ničesar. Današnji človek ceni samo točne metode. Ne čudite se temu, da ta človek še slutil ni, kakšno pošast ima v hiši. Enostavno zato, ker jo ni opazoval z znanstveno metodo. Da, prav zaradi tega.«

»In se je zdaj ločil od nje?« se je vpletel v pogovor gostilničar Jančik.

»Tega ne vem,« je brezbrižno odvrnil Rubner. »Za take neumnosti se ne menim. Mene zanima samo to, kako se lahko iz rokopisa prebere tisto, kar sicer nekdo nikakor ne more spoznati. Zamislite si, da nekoga poznate nešteto let kot poštenega in dostojnega človeka in nenadoma — tresk! — spoznate iz njegovega rokopisa, da je tat in pravi podlež. Dragi moj, človek ne sme nikomur ničesar verjeti zaradi lepih oči. Šele podrobna analiza pokaže, kaj se skriva v njem.«

»Glej, glej,« se je čudil Plečka. »Človek se mora potem zares bati, da bi komu napisal pismo.«

»Prav zares,« je dejal Rubner. »Pomislite, kakšen pomen bo imela ta znanstvena grafologija recimo za kriminalistiko. Lahko bodo zaprli človeka, še predno bo kaj ukradel, njegov rokopis bo povedal, da ima ta človek sekundarno lopovsko črto in ga bodo zaprli v Pankrac. Grafologija ima čudovito bodočnost. Pravim vam, to je prava znanost. O tem niti najmanj ne dvomim.« In gospod Rubner pogleda na uro. »Deset. Čas je, da grem domov.«

»Že tako zgodaj?« je presenečeno vprašal Plečka.

»Veste,« je nežno dejal Rubner. »Žena bi se lahko jezila, da jo stalno puščam samo.«

GOSPOD PREDSEDNIK

Pri Cankarjevi založbi v Ljubljani je te dni izšel roman gvatemalskega pisatelja Miguela Angela Asturiasa Gospod predsednik, ki je ena najostrejših obsodb diktature v državah latinske Amerike. Pisatelju je bil za model gvatemalski absolutist in diktator Manuel Estrada Cabrero (1857—1924), ki je z demonično okrutnostjo spravljal izpod nog vse svoje morebitne ali resnične nasprotnike, zapiral in mučil ljudi po zaporih, pri tem pa mu ni bilo mar dežele, ki je tičala v zaostalosti in trpela pomanjkanje. Pisatelj je to opisal z izredno slikovitim in melodioznim jezikom in neprisiljeno prehaja od opisov grozljive mračnosti in okrutnosti do nežnega, pesniškega prikazovanja ljubezni. S tem romanom, iz katerega objavljamo kratek odlomek, smo dobili še eno kvalitetno delo iz pri nas le malo poznane literature latinske Amerike.

Študent in mežnar sta se srečala v isti temnici.

»Gospod, če se ne motim, ste bili vi prvi tukaj. Vi in jaz, ne res?«

Študent je pač spregovoril, samo da ni bil tiho, da se je izvil iz primeža tesnobe, ki ga je čutil na vratu.

»Mislim, da bo tako...« je odgovoril mežnar in v tem iskal obraz tistega, ki je govoril z njim.

»In... veste, hotel sem vas vprašati, zakaj so vas prijeli...«

»Eh, pravijo, da zastran politike...«

Študenta je spreletel srh od glave do peta in s težavo je spravil iz sebe:

»Mene ravno tako...«

Berači so tipali okrog sebe za svojimi neločljivimi malhmi z zalogo, vendar so jim v pisarni pri načelniku policije pobrali vse, še tisto, kar so imeli po žepih, tako da niso prinesli s seboj niti vžigalice. Predpisi so bili ostri.

»Pa vaša obravnava?« je nadaljeval študent.

»Je še nisem imel, kakor vi mislite; jaz sem tukaj na višji ukaz!«

Ko je to rekel, se je podrgnil s hrbtom ob robato steno, da bi potrl uši.

»Pa ne da ste...«

»Nič!...« mi je slabe volje segel v besedo mežnar. »Jaz nisem nič!«

V tem trenutku so zaškripali tečaji na vratih, ki so se odprla, kot bi hotela odleteti, da bi mogel noter še en berač.

»Naj živi Francija!« je zavpil Suha noga, ko je vstopil.

»Prijeli so me...« je potožil mežnar.

»Naj živi Francija!«

»...zaradi hudodelstva, ki sem ga naredil iz gole pomote. Samo pomislite, namesto da bi bil snel z vrat v cerkvi, kjer sem bil za cerkovnika, razglas o Devici Ojski, sem šel in snel razglas o rojstnem dnevu matere gospoda predsednika!«

»Ampak kako je prišlo to na dan...?« je zamomljal študent, medtem ko se je mežnar s konci prstov otiral, kakor bi si vsako solzo posebej kopal iz oči.

»Sam ne vem, kako... Moja nesreča... Samo to vem, da so me prijeli in me odvlekli v pisarno k načelniku policije; ta mi jih je najprej nekaj prisolil, potem pa velel, naj me vržejo v to luknjo, v samico, je rekel, češ da sem puntar.«

Berači so ždeli v temi in iz strahu od mraza in lakote jokali. Še rok niso videli pred očmi. Včasih so utonili v odrevenelost in takrat je tavalo med njimi dihanje noseče mutavke, kakor bi si iskalo izhoda.

Kaj se ve obklej, mogoče opolnoči, so jih spravili iz temnice. Šlo je za to, da bo treba raziskati nekakšno politično hudodelstvo, tako jim je vsaj razložil čokat dedec brazgotinastega obraza, žafranaste polti, z nemarno pristriženimi brki nad šopastimi ustnicami, s potlačenim nosom in z globoko vdrtimi očmi. Navsedanje je vse skupaj in vsakega posebej izmed njih vprašal, ali vedo, kdo je kriv ali kateri so krivi umora pred vrati Gospodovimi, ko je v minuli noči obležal tam ubit aktivni polkovnik.

Luč z velikim senčnikom je razsvetljevala prostor, kamor so jih pripeljali. Bilo je, kakor bi njena brleča svetloba prihajala skozi vodene leče. Kje pa so njihove stvari? In kje so stene? Kje je tisto stojalo za puške, bolj režeče kakor tigrove čeljusti, in kje tisti policijski pasovi z naboji za revoluverje?

Ob nepričakovanem odgovoru beračev je vrhovni vojaški preiskovalnik sodnik, ki jih je zasliševal, kar poskočil na svojem stolu.

»Mi še ne boste po pravici povedali?« se je drl in belo gledal z baziliskovimi očmi izza kratkovidnih naočnikov, pri tem pa s pestjo tolkel po mizi, ki jo je uporabljal za pisanje.

Berači so mu drug za drugim ponavljali, da je umor pred vrati Gospodovimi zagrešil Pepček, in mu s tožečimi glasovi ko duše v vicah pripovedovali o tem, kako se je dogodilo hudodelstvo, ki so ga videli na lastne oči.

Na znamenje preiskovalnega sodnika so policaji, ki so čakali pred vrati in napenjali ušesa, planili noter in začeli mlatiti beračijo in jo pehati v drug prazen prostor. Tam je s prečnega trama komaj vidno bingljala dolga vrv.

»Bebec je bil!« je zavpil berač, razpet na muke, ker je upal, da se bo rešil, če pove po resnici. »Gospod, bebec je bil! Bebec! Bog mi je priča, da je bil bebec! Bebec! Bebec! Bebec! Pepček je bil! Pepček! Pa je bil! Pa je bil! Pa je bil!«

Pod platneno streho

Na zemljo je legel tih poletni večer, se ujel med goste veje smrek in borovcev in se ustavil nad tabornim ognjem, ki je gorel sredi jase. Črički v travi so se s svojo večerno pesmijo pridružili ljubiteljem narave, ki so posedli okoli ognja k prijetnemu pomenku. Na letni oddih so prišli, daleč proč od mestnega hrupa in vsakodnevnih skrbi, v naravo, ki jim vsak dan radodarno razkrije mnogo svojih skrivnosti in lepot.

•

To je le lep, nepozaben spomin na počitnice, s katerih so se vrnili zdravi in zadovoljni. Niso bili gostje dragih hotelov, v katerih razkazujejo zadnjo modo in se v zakajenih barih zabavajo pozno v noč. Želeli so si pravega počitka in miru in kar je še važnejše, šotorjenje je bilo mnogo cenejše in le nekoliko dražje kot življenje doma. Sami so si kuhali, bili ves dan na čistem zraku, okolica in narava je pričakovala od njih le kulturno obnašanje.

Iz leta v leto se množe platnena naselja v katerih mladina in odrasli prežive svoj letni počitek. Da bi poceni oddih omogočili čim večjemu številu delovnih ljudi, so nekatere sindikalne organizacije ob podpori vodstev podjetij in organov družbenega upravljanja začele uresničevati lepo zamisel. Nabavili so šotore in drugo šotorsko opremo, ki jo v sezoni šotorjenja, to je od junija do prve polovice septembra, posojajo svojim članom in njihovim družinam ali posameznim skupinam. Tako so omogočili pravi in poceni oddih tudi vsem tistim članom delovnih kolektivov, kateri bi morali zaradi šibkih finančnih zmogljivosti ostati kar doma.

KJE IN KAKO SI BOMO UREDILI SVOJ PLATNENI POČITNIŠKI DOM?

Najprej se moramo seveda odločiti, kje bi radi šotorili. Ob morju, ob reki, v planinah ali na jasi sredi gozda. Pametno je, če se pred izbiro prostora za šotorjenje posvetujete s člani taborniške organizacije, ki imajo v tem največ izkušenj, ali pa z ljudmi, ki že dolga leta v naravi prežive svoj prosti čas.

Izberemo si kraje, polne naravnih lepot in drugih zanimivosti. Najugodneje je šotorjenje ob rekah in jezerih, kjer je v bližini gozd. Nekoliko težavnejše je šotorjenje ob morju, kjer je pogosto pomanjkanje vode in če si kuhate na ognjišču, so težave tudi s kurjavo. V gorah bomo postavili šotore na prisojnih straneh, če pa se odločite za gozd, si uredimo camping na jasi sredi gozda ali na njegovi južni strani.

Pri izbiri prostora moramo biti zelo pazljivi. Upoštevati je treba kakovost tal, kakšno zavetje ima prostor, kje je pitna voda (da morda studenec sredi šotorjenja ne usahne), zelo važna pa je tudi oddaljenost od naselij zaradi oskrbe z zelenjavo, sadjem in drugimi živili.

Šotorov nikakor ne smemo postaviti na prostor, kjer raste bujna trava. Tu so prav gotovo mokra, vlažna tla, ki ne vpijajo vode. Misliti moramo namreč tudi na to, da nas kdaj obišče dež. Najboljša so suha peščena ali prodnata tla, ki so pokrita s tanko plastjo ruše in na katerih raste redka trava. Taka tla hitro vpijajo vodo in okoli šotorov ni treba kopati jarkov, ki pokvarijo videz tabornega prostora.

Zelo primerno je, če je zemljišče, na katerem bomo postavili šotore, nekoliko nagnjeno, da voda lepše odteka. Najlepši je prostor, ki je na severni ali zahodni strani obdan z gozdom, ker prav s teh strani po navadi prihrume neurja. Tako so šotori v lepem zavetju. Posebno za gorške kraje pa velja, naj šotori ne stoje pod drevjem, ker se tam še dolgo po dežju zadržuje vlaga, prav tako ne med grmovjem ob vodah, ker bodo tam komarji prepogosti gostje.

Pitna voda je zelo važen pogoj za nemoten potek šotorjenja. Zato moramo pri izbiri prostora brezpogojno paziti na to, da je studenec, izvir ali vodnjak v neposredni bližini. Čestokrat se dogodi, da je voda okužena z raznimi bolezenskimi klicami. Vsebuje lahko tudi razne rudninske snovi, ki so človeškemu organizmu škodljive, zato mora biti voda kemično preiskana.

Ko smo našli prostor, ki ustreza vsem pogojem in našim željam, se moramo na občinskem ljudskem odboru, v čigar območje prostor spada, pomeniti, čigavo je zemljišče, dobiti dovoljenje za šotorjenje, z lastnikom zemljišča pa skleniti pogodbo, ki bo vsebovala vse pogoje uporabe. Izvedeti je treba tudi, če je dovoljeno kurjenje ognja in si oskrbeti dovoljenje za nabiranje suhljadi.

Za »kuhinjo« izberemo prostor, ki je pretežni del dneva v senci in tak, da se ogenj ob vetru ne more razširiti. Ognjišča so lahko povsem preprosta. Napravimo podstavek iz skal ali opeke, nanj pa položimo ploščo od štedilnika, železni predpražnik ali pa železne palice. Nad ognjiščem napravimo streho iz desk ali šotork, delovno mizo in nekaj poličk, da se bo kuharica ali kuhar počutila čimbolj doma.

Urediti moramo tudi najnujnejše sanitarne objekte. Na skritem kraju izkopljemo vsaj meter dolgo in globoko jamo za odpadke. Najbolje je, če napravimo zanjo lesen pokrov ali pa jo vsaj zasipavamo z zemljo. Stranišče, ali kot mu pravijo taborniki — latrina mora biti v smeri stalnega vetra vsaj 50 metrov izven šotorišča in čim dalje od vode. V zemljo izkopljemo jamo, ogradimo pa jo z deskami in vejami, še bolje pa je, če napravimo utico iz krajnikov in jute. Latrino je treba vsak dan razkužiti s klorovim apnom.

Sedaj pa še o strehi nad glavo. Šotore bomo postavili v bližini dreves ali gozda, da bodo vsaj med največjo dnevno vročino v senci. Šotor postavljamo tako, da iz zložljivih palic najprej sestavimo ogrodje, nato pa potegnemo čezenj šotor. Dva morata držati pokončni palici, eden ali dva pa zabijata v zemljo količke in nanje pripenjata dolge vrvice. Napenjalce, ki so na vrvicah, uravnavata toliko časa, da dobi šotor pravilno obliko hišice. Sleme mora biti ravno, šotor pa ne sme imeti nobene gube. Količki so zabiti v zemljo tako, da tvorijo z vrvico pravi kot. Ko šotor stoji, pritrdimo na količke še spodnje stene šotora in naša hišica je postavljena. Na večer in pred dežjem moramo vrvice zmeraj popustiti, ker se v vlagi preveč napno in lahko šotor strgajo.

Za skupinsko šotorjenje so najbolj priljubljeni prostori z manjšimi jasami, kjer lahko stoji po eden ali več šotorov in si ga lahko vsak postavi po svoji volji. Najvažnejša je streha nad glavo, zato je treba na njo paziti. »Vrata« šotora se morajo lepo zapirati, med dežjem se ne smemo dotikati strehe, ker začne prepuščati, če pa so na šotoru manjše luknjice jih zakrpamo z voskom. Ob dolgotrajnem dežju se palice rade zarijejo v zemljo, zato jim podstavimo lesene deščice.

V šotoru je seveda najvažnejše udobno ležišče, ki mora biti dvignjeno od tal. Preprosta šotorjenja se poslužujejo še pogradov in slamnjač, moderna tehnika šotorjenja pa je že zelo napredovala in uvaja zložljive postelje, ležalne blazine in spalne vreče. V šotor si lahko postavimo tudi naravne rogovile, ki bodo služile za obešalnik, iz paličic in desk pa si izdelamo poličke, kamor bomo lahko zložili opremo, nahrbtnike in kovčke ter čevlje, vse pa tako, da bodo imeli predmeti vedno svoj stalni prostor. Najbolj pri roki morajo pač biti predmeti, ki jih vsak dan rabimo (čistilni pribor, brisača, kopalke, baterijska svetilka ipd.) Če bosta v četvercu (to je šotor za štiri osebe) spala le dva ali kvečjemu trije, si boste lahko v šotor postavili tudi mizico, za stolčke pa vam bodo naravni štori.

Okoli tabornega prostora si lahko po vzoru tabornikov napravite ograjo iz vej, količkov, vrvi ali podobnega in morda celo vhod, in imeli boste občutek, da ste tu vi doma, bližnjo jaso pa si uredite za športno igrišče.

IN KAJ NAJ VZAMEMO S SEBOJ?

Največ zadreg povzroča vprašanje, kam spraviti vso opremo. Poleg nahrbtnikov so zelo praktične razne potovalne torbe in mornarske vreče, pa tudi kovčki, ker se v njih lepo zložena obleka najmanj zmečka. Skoro nujen je tudi velik zaboj, kamor zložimo kuhinjsko posodo, nekaj orodja, predvsem žeblje, klešče, majhno sekiro, žago itd. Prav je, če vzamemo s seboj tudi nekaj metrov vrvice, ki jo bomo rabili za sušenje perila in ki bo hkrati služila kot rezerva za šotorske vrvice.

Na šotorjenje moramo vzeti s seboj predvsem športna oblačila, vetrovke, za hladna jutra in večere pa je najbolj praktično oblačilo trenirka. Če nameravamo prirejati izlete, moramo vzeti tudi težke čevlje, za »doma« pa ponošene nizke čevlje in več parov nogavic. Pozabiti ne smemo tudi na šivalni in čistilni pribor in seveda na ročno lekarno, ki lahko nudi ob manjših nezgodah prvo pomoč.

Ko pridemo na letni oddih, moramo prijaviti svoj prihod in se ob odhodu odjaviti. Med šotorjenjem moramo upoštevati vse predpise o varstvu gozdov in o čuvanju zaščitenih predelov, ob odhodu pa pustiti prostor tak, kakršnega smo našli ob prihodu.

In na koncu? Želimo, da bi sindikalne organizacije sledile zgledom vseh tistih, ki so omogočili svojim članom prijeten oddih v naravi, vsem pa, ki bodo šotorili, želimo čim več sonca, sončnih juter in prijetnih večerov ob tabornem ognju!

Od tu in tam

NAŠI RIBIČI V MEDNARODNIH VODAH

● *Združena industrija za predelavo rib Hrvatske, Slovenije in Črne gore je sklenila po vzoru japonskih ribičev zgraditi 6 ladij za lov na tune. To ladjevje bi lovilo v mednarodnih vodah Atlantskega oceana.*

Komisija strokovnjakov zaključuje elaborat, ki ga bodo v kratkem predložili Investicijski banki. Tunolovec bi zgradili v japonskih ladjedelnicah do jeseni leta 1961.

Spričo tega bo treba takoj pripraviti elaborate za graditev hladilnic v Splitu, Zadru, Rovinju in Izoli. Po mnenju strokovnega združenja za pomorsko ribištvo bi bilo treba v teh ladjedelnicah zagotoviti tudi prostor za meso in zelenjavo.

NA HAVAJIH JE NAJMANJ HAVAJCEV

● *Na Havajih, skupini otokov v Tihem oceanu, so Havajci kot domačini glede na skupno število prebivalstva šele na petem mestu, saj sestavljajo le 6 % vseh otočanov. Največ je Japoncev, potem pa se zvrstijo Filipinci, Portugalci in Kitajci.*

NAJTOPLEJŠE MESTO

● *Po navadi menimo, da je v bližini zemeljskega ravnika najtopleje na našem planetu, vendar je mnogo krajev z višjo temperaturo severno in južno od tropskega pasu.*

Vse kaže, da je Masava v Eritreji (na obali Rdečega morja) najtoplejše mesto na svetu, saj tam živo srebro v toplomeru poleti nikoli ne zdrkne pod črto, ki označuje 30 stopinj Celzija.

KOVČEK ALI TORBA

● *V Londonu so začeli izdelovati posebne kovčke, dolge 50, široke 33, visoke pa 15 cm, ki jih je mogoče po potrebi spremeniti v pol metra dolge in 15 cm visoke torbe. Tak kovček ali torba stane okoli 10.000 din.*

PODMORNICA ZA DVA

● *V Italiji prodajajo podmornice, ki si jih lahko vsakdo kupi. Mala podmornica za dva človeka je dolga komaj tri metre, tehta okoli 300 kg in zmore pod vodo 7 km, na gladini pa 9 km na uro. Potnika v tej podmornici imata posebno masko s kisikom.*

APARAT ZA POMENEK POD VODO

● *Potapljači se zdaj lahko pogovarjajo pod vodo na daljavo 50 m. To jim omogoča novi podvodni komunikator, ki so ga izdelali v ZDA in ki uporablja za prenos zvoka le vodo. Aparat je sestavljen iz baterije in iz zvočnika v škatli iz lahke kovine, mikrofon pa je vdelan v masko za kisik.*

NAŠ FOTO TEČAJ

Kupil sem si – fotoaparat

»... Zaslonka zapira ali odpira objektiv in s tem v večji ali manjši meri omogoča prodor svetlobnih žarkov v notranjost aparata. Splošno načelo velja, da z zaslonko zmanjšujemo moč zunanje svetlobe. To načelo pa ni popolno!«

»Učili so me, naj pri zelo močnem soncu zaslonko priprem, v meglenem vremenu pa bolj odprem!«

»Učili so te prav, le to je, da ti niso natančno povedali, zakaj to ‚odpiranje' in ‚zapiranje'! Misliš, da samo zaradi močne svetlobe? Ne, predvsem tudi zato, da bi dosegel pravilne globinske ostrine!«

»Dejali smo, da dosežemo ostrino s tem, da natančno odmerimo razdaljo med objektivom in predmetom, ki ga slikamo!?«

»Razen tega pa tudi z zaslonko! Sončni žarki, lahko rečemo tudi svetlobni, vpadajo v objektiv našega fotoaparata z vseh strani, z različnih zornih kotov. Tisti, ki prihajajo na objektiv tako rekoč od predmeta, niso nevarni; nevarnejši so žarki, ki silijo v objektiv z levega ali z desnega kota, od spodaj ali pa od zgoraj. Te žarke moramo korigirati, rekli bi »odrezati«! Odrežemo pa jih z zaslonko, s čimer omogočimo dostop samo tistim žarkom, ki prihajajo v objektiv v pravilnem kotu od predmeta, ki ga fotografiramo!«

»Torej še ne poznamo tako popolne leče, ki bi lahko brez zaslonke ostro risala tudi v globino!«

»Načelo, ki ga mora dober fotoamater osvojiti, je torej — **pravilna uporaba zaslonke za dosego globinske ostrine.** Ob tem si velja še zapomniti: slikajmo s čim krajšim časom! Kratek čas pa zahteva bolj odprto zaslonko; zaprta zaslonka narekuje daljši čas osvetljevanja. Za slikanje s petindvajsetinko sekunde in manj je potrebno stojalo. Priprave za takšno slikanje so večkrat dolgočasne, fotoamaterja ovirajo, zamujajo... Zato je bolj priporočljivo uporabiti krajši čas, od petdesetinke sekunde naprej, z zaslonko pa regulirajmo globinsko ostrino!«

»Najih prihodnji razgovor pa bova namenila — **svetlobi!**«

Četrto načelo:

ODMERJENA OSTRINA NA PREDMET V PRVEM PLANU NI ZADOSTOVALA. SLIKA JE V GLOBINO NEOSTRA, MEGLENA! (BREZ ZASLONKE.) (OSVETLITVENI ČAS 1/500 SEK., ZASLONKA 0, DALJINA 3 M)

Izogibajmo se stranskih žarkov

ŠELE ZASLONKA, KI JE ZAPRLA POT STRANSKIM ŽARKOM, JE OBLIKOVALA GLOBINSKO OSTRINO. SLIKA JE ZDAJ TUDI V SVOJI GLOBINI JASNA! (S PRIMERNO ZASLONKO.) (OSVETLITVENI ČAS 1/250 SEK. ZASLONKA 8, DALJINA 3 M.)

Član himalajske odprave Marjan Keršič-Belač za naš list:

USPEH, POL USPEHA ALI NEUSPEH?

...Čeprav ostane človeku v srcu nekakšen občutek neizpolnjenega in mu še dolge noči ne da zaspati, ga vedno znova pobija trezna misel mož, ki so znali gori v pravem trenutku obrniti hrbet — da so se ji pozneje, v boljših pogojih, še bolje pripravljeni in za nešteto izkušenj bogatejši lahko spet živi približali. Našim ciljem ne dajejo cene naše smrti — temveč naša življenja, ki jih moramo živeti za bolj žive cilje, kot so ledene gmote Alp in Himalaje.

Zajtrk v bazi II. (4600 m) na dan počitka — V ozadju Trisul II.

Ob vrnitvi prve jugoslovanske himalajske alpinistične odprave v domovino smo naprosili udeleženca te odprave tovariša Marijana Keršiča-Belača, da nam pove, kaj misli o rezultatih prvih poizkusov naših alpinistov v himalajskem pogorju.

Takole pravi tovariš Belač:

Gotovo je, da nisem poklican, da o podvigu, ki sem se ga udeležil kot član te odprave, dajem nekakšno oceno. To moramo vsi udeleženci prepustiti predvsem Himalajskemu komiteju pri Planinski zvezi Slovenije, kateremu smo bili v prvi vrsti odgovorni za vse, kar smo počenjali tam v Himalaji. Nič manjša pa ni bila naša odgovornost pred vso našo, ali če hočete pred vso svetovno alpinistično javnostjo, ter ne nazadnje pred vsemi našimi ljudmi v domovini, ki so zbrali denar za to, v primeri s tujimi ekspedicijami, sicer dokaj skromno finansirano odpravo.

O naši odpravi se je v slovenskih časopisih precej pisalo, manj pa v ostalih republikah. Izjema je menda le beograjska »Politika«, ki je prinašala Jerinov himalajski dnevnik, tako kot naše »Delo«, v celoti.

O tem himalajskem dnevniku je bilo baje izrečenih precej deljenih mnenj, med njimi tudi ostre kritike. Jaz ga v celoti še nisem utegnil prebrati. Menim pa, da je njegova zasluga, da se je za naša prizadevanja sploh vedelo in da je nazadnje s tem dnevnikom požela naša odprava med najširšo javnostjo vendarle toliko simpatij, da bi nas ob prihodu v Ljubljano pred Narodnim domom večtisočglava množica skoraj dobesedno zmečkala od navdušenja. Tistim, ki jim ta dnevnik ozir. način pisanja ni bil všeč, naj povem, da je bil delež novinarja Jerina v odpravi večji, kot pa je to kdorkoli od nas pričakoval. Bil je nesebičen in tovariški do nas vseh, čez mero požrtvovalen in je nekajkrat častno zamenjal dolžnost obolelih tovarišev. Škoda, da ni alpinist. Pa je kljub temu s svojo vztrajnostjo dosegel višino 6200 metrov, kar je bilo prav gotovo v prid njegovemu pisanju za časopise. V ilustracijo njegovega nesebičnega obnašanja naj povem, da štiri dni, ki sva jih skupaj preživela v taborišču II na 6200 m visokem sedlu, ni skoraj ničesar jedel, in sicer zato, kot sem ugotovil pozneje, da ne bi preveč oškodoval naših zalog... Kot tovariš v navezi mi bo iz tistih dni ostal samo v dobrem spominu.

O težavnosti naših podvigov si bodo alpinistični strokovnjaki in ljubitelji planin ustvarili vsaj približno predstavo šele takrat, ko bomo pokazali ves slikovni material, nad dva tisoč diapozitivov v barvah in ko bo zmontirana vsa žetev 1600 metrov barvnega filmskega traku, ki ga je snemal Kunaver.

Za nas alpiniste je rezultat naše poti takšen:

V Himalaji smo bili prvič. Nihče do takrat ni vedel, kako se bo naš organizem počutil v višinah, višjih od Mt Blanca; čeprav smo bili skoraj vsi udeleženci na tem vrhu po večkrat. Večina od nas je to preizkušnjo dobro prestala.

Preizkusili smo v glavnem domačo opremo, ki se je presenetljivo dobro obnesla — ob njej je tudi naša industrija prestala ognjeni krst z odlično oceno. Razen nekaj pri transportu poškodovanih konserv se ni od prehrane nobena stvar pokvarila. Oba Šerpa: Angnima in Tensing sta izjavila, da je bila naša oprema enakovredna najboljšim v drugih odpravah in naša prehrana boljša kot v večini odprav, katerih sta se udeležila prvi osemkrat in drugi petkrat. Ob obeh Šerpah smo preizkusili svojo vzdržljivost z njihovo vzdržljivostjo, ki je znana vsemu svetu — pa smo vedno hodili v korak z njimi. Nikoli pa jih nihče od nas ne bo dosegel po neizmerni nesebičnosti in požrtvovalnosti ter neuničljivem humorju, ob katerem so se naši, včasih mrki, obrazi spet razjasnili. Njunih kvalitet nismo mogli plačati z denarjem, ki sta ga po pravilniku Šerp iz Darfeelinga zaslužila v tistih tednih naših skupnih poti.

Odkrili smo doslej neraziskani del Himalaje, masiv Trisulov z južne strani. Če omenimo izjavo Sir Longstaffa, ki je te gore ogledoval z juga leta 1908, in ugotovil: da se mu vzpon v tej smeri ne zdi mogoč, in švicarskega alpinista A. Rocha, ki je ogledoval možnosti pristopa na Trisul I z naše smeri in bil (pred zadnjo vojno) mnenja, da Trisuli s te strani še dolgo ne bodo osvojeni — potem smo lahko z osvojitvijo obeh vrhov Trisul II in Trisul III zadovoljni!

Z osvojitvijo Trisula II je zdaj pristop na glavni sedemtisočak Trisul I odprt in sam vzpon na njegov vrh v naši smeri ne predstavlja nerešljivega problema. Da nismo rešili te poslednje neznanke, je krivih več neizpodbitnih dejstev.

Indijska vlada nam ni dala dovoljenja za prvotno nameravani vzpod na Nanda Devi — za katerega je bila uglašena celotna organizacija odprave in ves študij članov odprave — ter smo dovoljenja za skupino Trisulov dobili s telegramom šele takrat, ko smo bili že na vožnji po morju proti Indiji. Šele na tem potovanju smo iz domovine zaprosili za vso obstoječo literaturo in pičli slikovni material, ki smo ga potem preštudirali šele v Indiji na potovanju proti goram. Brez oklevanja se je celotna ekipa odločila za raziskavo dostopov z juga in se nismo zadovoljili z vzponom s severa na Trisul I, ki je sicer višji (7134 m) od Trisula II (6690 metrov), ki pa bi bil z našim morebitnim vzponom po tej strani že četrtič ponovljen. Menili smo, da je osvojitev dveh južnih. pa čeprav nižjih vrhov, pomembnejši delež v odkrivanju še neosvojenih vrhov Himalaje, kot pa ponavljanje vzponov v poznanih predelih.

Nagajalo nam je izredno muhasto vreme. V mesecu dni smo imeli samo tri dneve jasnega, lepega vremena od jutra do noči. Ostale dneve je slabo vreme nastopilo najkasneje ob enajstih ali opoldne, včasih popoldne z meglo, vetrom in hudim sneženjem, ki je zametlo vse sledove naših poti in je bilo treba vedno znova utirati pot v svežem snegu. Zaradi tega smo morali pristope v sedlo iz tabora I opraviti v nočnih urah — delo v višinah nad 6000 m pa je bilo omejeno v glavnem le na dopoldanske ure pred meglo in viharji, ki so onemogočali smotrno delo v neznanem terenu.

Ko se je zaradi obolenj treh članov odprave (med njimi tudi zdravnika — kar nas je najbolj prizadelo!) končno tik pred glavnim naskokom proti vrhovom število zmanjšalo le na tri (z obema Šerpama na pet) za prenašanje tovorov sposobnih mož, se je približevala nevarna doba monsuma. Ob nastopu monsuma pa mora biti glavnina odprave z vsemi potrebnimi nosači že v dolinah, kjer močni nalivi in viharji ne morejo več ogrožati varnosti ljudi in materiala. Z monsumom nismo imeli nobenih izkušenj. Po izkušnjah Tensinga in po študijah iz literature o teh predelih, nastopi v tej gorski skupini monsum okrog 15. junija — torej pozneje kot v centralni Himalaji.

Zaradi pomanjkanja hrane bi morala celotna skupina, ki je osvajala in osvojila oba vrhova II in III, še enkrat v bazo II po hrano in potem zadostno opremljena tudi z rezervo preko »dvojke« še enkrat naskočiti vrh Trisula I. Tej skupini bi se lahko pridružil do takrat že okrevani Debeljak ter bi se naskok lahko izvršil v dveh navezah, medtem ko bi taborišče V tako okrepljena ekipa prenesla v sedlo med Trisulom I in II, da bi bile naveze v jutru naskoka glavnemu vrhu čim bližje. Vsa ta akcija pa bi zahtevala po prihodu v dolino dva dneva, potrebna za počitek utrujene grupe, ki se je vrnila v bazo z obeh osvojenih vrhov, in za povratek preko sedla do tabora V spet dva dni, en dan za vrh in en dan za sestop, za evakuacijo taborišč spet en dan — torej šest do sedem dni — v idealnem primeru. To pa bi bila preveč tvegana odločitev in pravo izzivanje nesreče — ki se ji je celotna odprava do trenutka našega povratka z osvojenih vrhov v bazo z neizmerno mero sreče tako uspešno izogibala. Vodja je takrat presodil rezultate odprave in podnje potegnil ob pravem času odločilno črto: Vsi živi, vsi zdravi, z Basoltolijem (5200 m) trije novi vrhovi — vse brez nesreče in usodnih zapletljajev — to je zadovoljiv rezultat prve pionirske in po himalajskih tradicijah tako mlade odprave. Čeprav v človeku ostane v srcu nekakšen občutek neizpolnjenega ter mu še dolge noči ne da zaspati, ga vedno znova pobija trezna misel mož, ki so znali gori v pravem trenutku obrniti hrbet — da so se ji pozneje v boljših pogojih, še bolje pripravljeni in za nešteto izkušenj bogatejši lahko spet živi približali. Našim ciljem ne dajejo cene naše smrti — temveč naša življenja, ki jih moramo živeti za bolj žive cilje, kot so ledene gmote Alp in Himalaje. Če smo šli, po tolikih letih želja, v Himalajo končno enkrat tudi jugoslovanski alpinisti, smo si za v bodoče odprli vrata vanje prav s tem rezultatom, v preteklih mesecih opravljenega dela.

Če bodo mlajše generacije v prihodnjih letih poslušale našo živo besedo izkušenj in nasvetov, ki si jih dober Himalajec ne more pridobiti iz vse neskončne zakladnice literature, potem sem prepričan, da jih bodo naši ljudje še podprli v prizadevanju, da prispevamo tudi mi svoj delež k odkrivanju doslej neraziskanih področij najveličastnejše gorske verige na svetu.

Nazadnje pa tudi ni brez pomena zavest, da tam pod himalajskimi vrhovi, v neštetih vaseh, z vsemi sektaškimi ter rasnimi in kastnimi predsodki obremenjeni prebivalci — govorijo o Jugoslovanih s simpatijami in občutki iskrenega prijateljstva. Župan »mesta« Ghes, ki je vodil drugo grupo 90 nosačev proti vznožju Trisula — je v svojem nagovoru vaščanom iz treh vasi dejal: »Nikoli ne bomo pozabili prijateljev iz Jugoslavije, ki so nam prinesli toliko daril. V spominu naših ljudi bo zapisano leto 1960 kot zgodovinsko leto. Čuvali bomo spominsko ploščo na robu vasi z napisom:

YUGOSLAV HIMALAYAN EXPEDITION 1960

Prepričan sem, da bo prav tako s simpatijami govoril o nas tudi naš indijski zvezni oficir, prijatelj, kapetan Venod Badhwar, ki nam je bil nenadomestljiv svetovalec in tolmač naših misli in želja skromnim in vedno nasmejanim domačinom. Prepričan sem, da bosta oba Šerpa iz Darfeelinga govorila o nas samo s simpatijami, kadar ju bodo o prvi jugoslovanski odpravi spraševali člani novih odprav, katerih se bosta prav gotovo še neštetokrat udeležila. Z vsemi temi ljudmi smo postali resnični prijatelji — od katerih se nam ni bilo lahko posloviti na dan slovesa.

Malo je bilo odprav v Himalajo, v katerih ni bilo nobene nesreče ali usodnih zapletljajev, še celo ne takih, ki so bile tam prvič, kot letos naša. Veliko smo vedeli in znali — a še več smo imeli sreče, brez katere se iz tistih gora vrne malokatera odprava. Kako bolj prav je, da smo se po doseženem uspehu, z dveh zahtevnih šesttisočakov in enega pettisočaka vsi vrnili domov čili in zdravi — in kako bi bilo žalostno, ko bi si kot začetniki ob kakem sedem- ali osemtisočaku polomili zobe in se vrnili brez enega ali dveh tovarišev v domovino... Kdor naša prizadevanja in uspehe odprave presoja s tega gledišča, mora pritrditi pravilni odločitvi vodje odprave in treznosti moštva, ki bo morda kdaj v prihodnjih letih pomagalo z bogastvom živih izkušenj sestaviti novo odpravo z večjimi in zahtevnejšimi cilji!

Avgusta 1960.

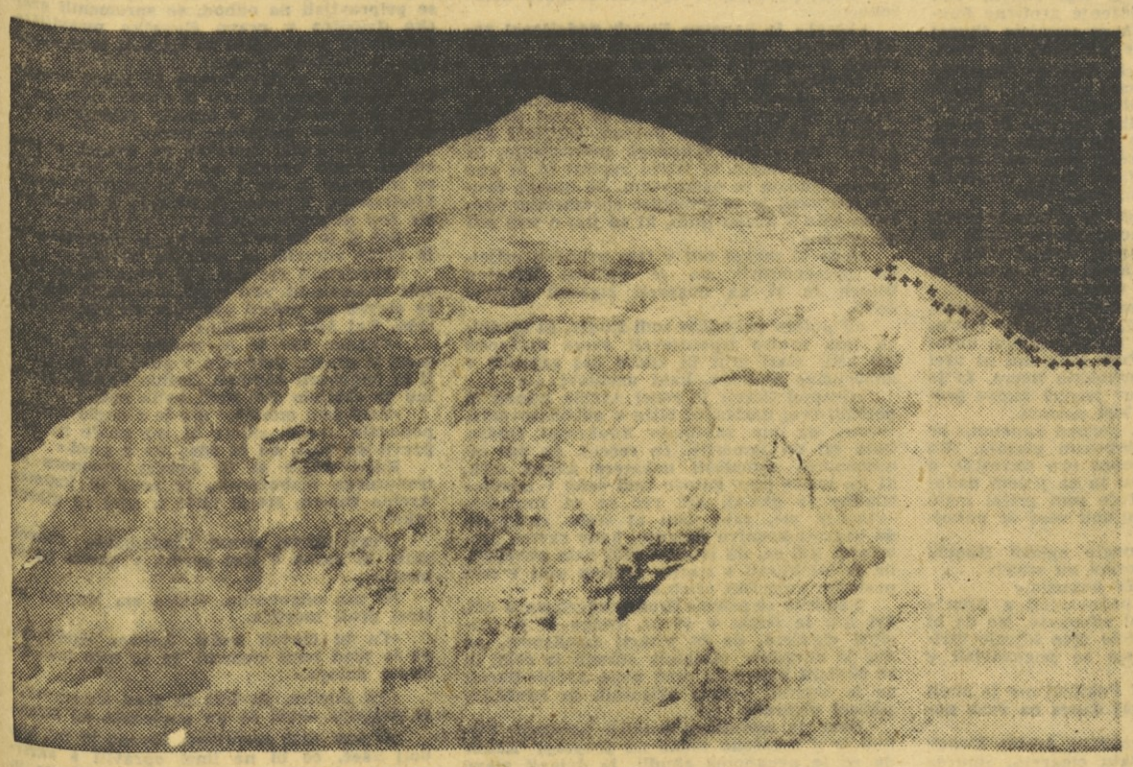

Severna stena Trisula III. (6180 m), s križci je označena smer pristopa. Fotografirano iz taborišča 2 (6000 m)

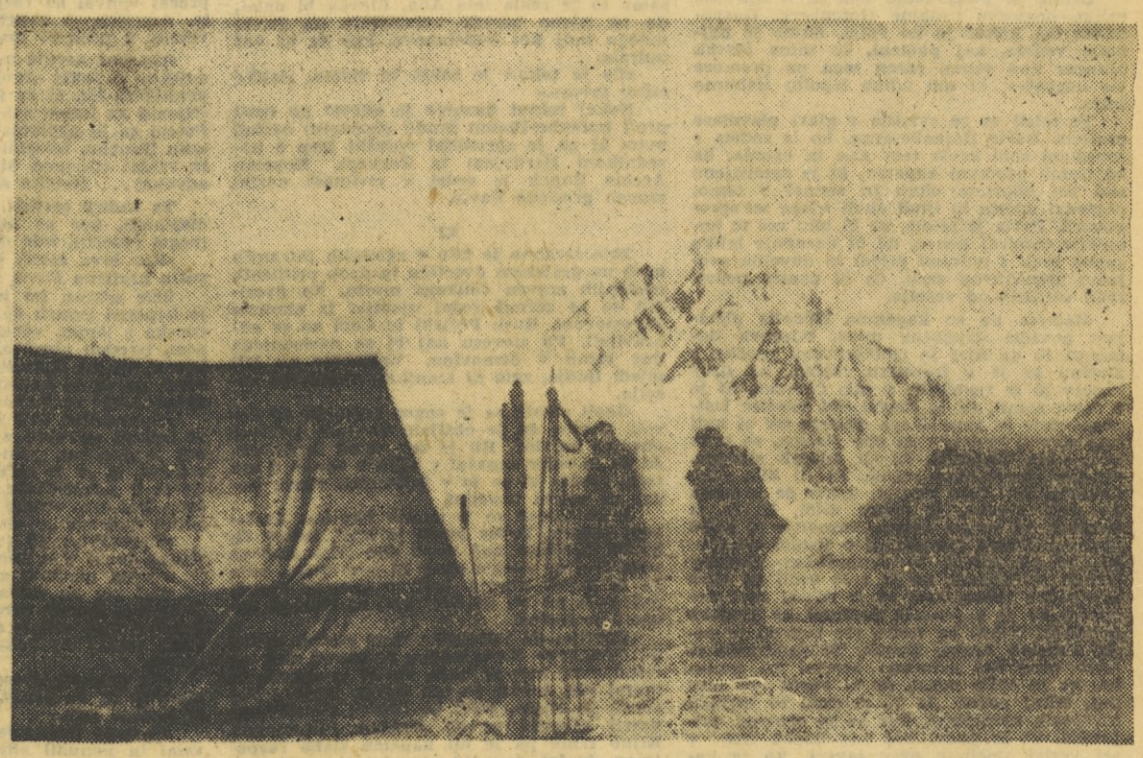

Spet se zbirajo megle — čez nekaj minut se bodo morali člani odprave pred snegom in viharjem zateči v okrilje šotorov

S. BOŽINOVIČ

ZNAMENJA S STOLPA

Dekle in njen spremljevalec sta presenečeno pogledala in obstala, ko sta zagledala pred leso v ograji jeep in dve moški postavi pred hišnimi vrati. Ženska je umaknila roko, s katero se je oklepala spremljevalčevega komolca, in pritekla h kapetanu Bunchu v trenutku, ko so se odprla vežna vrata in se je pojavila med podboji stara Ana Görth.

»To je grofična Pavla,« je Žarko ravno še utegnil zašepetati kapetanu Archiju Bunchu, potem pa je dekle že obstalo tik pred njima.

Najprej se je Pavla ozrla po kapetanu, potem je pogledala teto. Ob Žarku je njen pogled zdrsnil navzgor, proti oknom v prvem nadstropju.

»Koga iščete?« je vprašala mirno, skorajda radovedno.

»Vas in vašega brata, gospodična Hofenberg.«

»Grofična Hofenberg,« ga je malce zviška popravila in si z naglo kretnjo poravnala plave kodre, ki so ji silili na čelo.

»Naj bo, če vam je tako bolj všeč,« se je zasmejal kapetan Bunch.

Šele potem se je približal grofičin spremljevalec. Bil je v uniformi ameriškega majorja.

»Kar brez skrbi,« je rekel major, potem ko sta se oficirja seznanila, »v angleščini povejte, za kaj gre. Nobena izmed teh dveh ne zna našega jezika,« je pokazal na grofično Pavlo in njeno teto.

V nekaj stavkih mu je kapetan Bunch razložil, kaj se je zgodilo prejšnji večer in zakaj je prišel v to vas.

»Ali sumite, da je bila ona?« je zanimalo majorja.

»Iskreno vam povem, tudi njo sumim,« mu je odgovoril kapetan .

»Morda je kakšna posredna krivda, o neposredni pa ne bi mogli govoriti. To dekle je bilo z menoj od treh popoldne do tega trenutka.«

»Ali se nista niti za trenutek ločila?«

»Niti za trenutek,« se je zasmejal major.

»Potem ji ne bo treba biti v skrbeh zaradi alibija,« mu je kapetan Bunch vrnil nasmeh. »Hvala vam, gospod major, vendar vam bom moral dekle ugrabiti, ker nam lahko le ona pripomore, da bomo prišli na sled njenemu bratu.«

»Kakor menite, da je prav,« je prijazno rekel major in stopil h grofični Pavli Hofenberg, da bi se poslovil. »Prosim vas le, ne bodite grobi z njo,« je še rekel kapetanu.

»Medtem ko ste se menili z majorjem,« je zašepetal Žarko za kapetanovim hrbtom, »sta se ženski nekaj pogovarjali v tukajšnjem narečju. Žal nisem razumel.«

»Nič ne de,« mu je tiho odgovoril kapetan. »Prepričan sem, da je tudi njen brat tu, če ne v hiši, pa prav gotovo v bližini. Prav smo storili, ko smo se odločili za nočni obisk.«

Minuto kasneje, ko se je majorjeva vitka postava izgubila v temi na ulici, je kapetan Bunch povprašal po grofu Gerhardu. Ni mogel skriti presenečenja, ko mu je grofična Pavla takoj odgovorila:

»V sobi je, kapetan, v prvem nadstropju. Še nekdo je pri njem.«

Potem so se vsi zvrstili na stopnicah, zavili po hodniku na desno in obstali pred zadnjimi vrati.

Kapetan Bunch je potrkal. Nič. Potrkal je močneje. V sobi in v vsej hiši je bilo tiho, da bi slišal brenčati muho.

Za trenutek je kapetan gledal predse, kakor da razmišlja, potem pa se je umaknil za korak in se s strani zaletel v vrata. Še dva sunka z ramenom in vrata so se s treskom odprla na stežaj. Skoraj istočasno sta zavpili obe ženski: stara teta na ves glas, kakor da je hotela z vso silo svojega glasu premagati strah, ki ji je silil v grlo, grofična Pavla pa si je sredi krika z dlanjo zakrila usta.

Na tleh, z obrazom navzdol je ležal grof Gerhard. Izpod njega se je vila temna črta goste tekočine in se počasi vijugala proti vratom.

Z vrtne strani hiše je prišel skozi odprto okno vznemirjeni glas narednika Hardyja:

»Gospod kapetan, kaj pa počnete tam gori?«

Kapetan Bunch se je sklonil, prijel mrliča za ramo in ga počasi obrnil na hrbet. Po dveh vbodljajih na srčni strani prsi ni bilo treba ugibati, ali je v Gerhardu še iskrica življenja.

»Gospod kapetan,« se je spet oglasil narednik Hardy. Bunch je stopil k oknu. »Tu na tleh, prav pod oknom sta dve globoki stopinji, kakor da je kdo skočil skozi okno.«

»To ni več važno, narednik,« se je počasi oglasil kapetan Bunch. »Zdaj lahko tudi vi pridete gor.«

»Saj se je vse skupaj napletlo bolje, kot bi si mogla želeti,« je razmišljala grofična Palva in si s koncem robčka brisala kotičke nališpanih vek, čeprav ni bilo v njenih očeh niti sledu solz. »Očeta ni več, prvega in edinega moškega dediča pa so pravkar poslali na oni svet.«

Ostala je torej samo ona in z njo vse veliko bogastvo rodbine Hofenberg. Gospodarila bo, kakor jo bo volja. Sama je najbolje vedela, kaj pomeni, če nima človek nikogar nad seboj, razen tega pa premore vir bogastva, ki mu lahko izpolni sleherno željo.

Te misli so se zvrstile v glavi plavolase grofične Pavle Hofenbergove, ko je sedela v prostrani sobi svoje tete Ane in čakala, da bo čedni, postavni kapetan, ki je zamišljeno stal pri odprtem oknu in strmel v temo, pogledal mrliča in ljudi okoli njega ter spregovoril. Pavla je želela, da bi bilo vse te komedije čimprej konec, da bi nazadnje lahko zajela zrak s polnimi pljuči in dovolila svojemu nemirnemu srcu, da bi prosto neovirano utripalo od veselja.

Medtem pa so kapetana Buncha obhajale povsem drugačne misli. Njegova domneva in na njej že izoblikovana zgodba o zločinu se je v trenutku razbila na tisoč koscev in se razblinila v nič. Človeka, ki je o njem menil, da bi mogel biti morilec lastnega očeta in ameriškega oficirja ter bi tudi imel dovolj razlogov za oba zločina, so prav tako ubili neznanci, ki so puščali sledove. Grofova prebrisana sestra, ki ni bila tako nedolžna niti tako naivna, kakor se je zdela na prvi pogled, je imela alibi, ki bi si boljšega ne mogla želeti. Nazadnje je začel kapetan Bunch razmišljati o tistem neznancu, ki je puščal le neuporabne sledove. Bunch je spoznal, se je spet vrnil na tisto izhodiščno točko, kjer se je znašel tisti trenutek, ko je z jeepom pridrvel na grajsko dvorišče. Začeti bo treba vse iznova, je vedel kapetan Archie Bunch. To spoznanje je leglo nanj kot svinčeno breme. Za trenutek ga je obšla misel, da bi pustil vse skupaj, takoj potem pa je pregnal ta utrinek utrujenih možganov, ker se je spomnil prijatelja, ki je padel kot ena izmed žrtev v tej verigi zločinov prav takrat, ko je kazalo, da bo konec njunega skupnega trpljenja v vojni vihri.

Postava stare Ane Görth, ki se je sključila v globok naslanjač ob steni med sobo in hodnikom, je drgetala v bolesti za izgubljenim bratom in nečakom. Še globlje gube so se ji začrtale v obraz, sledovi solz na njenih starih licih so bili dokaz iskrene bolečine. Njene vlažne oči so spremljale živčne korake kapetana Buncha, ki se je skušal zbrati. Res je, kljub iskreni žalosti je tudi staro Ano obšla misel, ki se je oblikovala in večala, da bo tudi ona deležna krepkega grižljaja od tega velikega bogastva. Skoraj razveselila se je ob misli, da je bila tudi pred svojim bratom vedno na strani njegovih otrok ter je neprikrito kazala, da ji je najbolj pri srcu grofična Pavla, živa podoba njenih davnih mladih let. Zdaj, ko je načela že zadnje ostanke svoje nekdanje grofovske dote, ji bo nečakinja Pavla gotovo pomagala, da ji ne bo treba prodati te hiše in se z izkupičkom, kolikor ga bo ostalo od dolgov, zateči v schwerinski dom za starce.

Na divanu ob prečni strani sta sedela Žarko in narednik Hardy. Vlekla sta vsak svojo cigareto. Eden je junaško premagoval spanec, ki se mu je vsiljivo kradel na oči saj že drugo noč ni imel pravega počitka, drugi pa je nestrpno čakal, kaj bo. Z obrazov je skušal razbrati, kaj se dogaja v ljudeh ob mrliču.

Kapetanovega sprehoda je bilo navsezadnje le konec. Mož v uniformi je obstal pred naslanjačem, v katerem je ždela stara teta Ana.

Oči so se ozrle k njemu, starka je nekaj trenutkov vzdržala njegov pogled, potem pa je njena uvela roka spet dvignila robec k očem, ki so iz njih tekle solze.

»Ali se boste lahko toliko zbrali, da boste odgovorili na nekaj vprašanj?« jo je z izrazom sočustvovanja v glasu vprašal kapetan Bunch. »Ne bom vas dolgo nadlegoval.«

Ana Görth je prikimala.

»Kakšen je bil človek, ki je ubil grofa Gerharda? — Gospodična Hofenberg, prosim vas,« se je obrnil h grofični, »skrbno spremljajte opis morilca. Morda boste razbrali, kdo bi mogel biti ... No, saj se bova pomenila, ali ne, gospa Görth?«

»V obraz sem ga videla le tisti trenutek, ko sem mu odprla,« je rekla Ana Görth in zamolčala, da se je to ponovilo še enkrat, ko jo je neznanec zalotil pri vratih, kjer je prisluškovala. »Do vrat Gerhardove sobe sem šla pred njim ... Približno vaše velikosti je, le mnogo bolj suh. Razoglav je bil, kostanjeve lase ima gladko počesane nazaj. Suh obraz, velike, mrzlično zbegane oči ... Nad levim očesom se mu vleče čez čelo do las sveža brazgotina. Drugega nisem opazila, to je vse ...«

»Kaj pa obleka?« jo je vprašal kapetan. »Ali je imel rjave škornje in kariran suknjič?«

»Ne eno ne drugo ... Pravzaprav ne bi mogla reči, kakšen suknjič je imel, ker je bil v dežnem plašču, prav dobro pa se spominjam, da je nosil lahke čevlje.«

Kapetan Bunch je pogledal grofično Pavlo, ki je najprej skomignila z rameni, potem pa odkimala.

»Ali je rekel, da ga peljite h grofu Gerhardu?«

Teta Ana se je zamislila.

»Ne,« je rekla. »Rekel je, da bi rad takoj govoril s Pavlo ali pa z Gerhardom.«

Archie Bunch se je zganil in si v naglici zapisal nekaj stavkov.

»Kako ga je sprejel grof Gerhard? Ali ste imeli vtis, da se poznata?«

»Mislim, da ga Gerhard ni poznal.«

»Zdaj pa še tole, gospa Görth. Ali ste slišali kaj sumljivega? Recimo prepir ali pretep?«

»Ne, ne, gospod ... Ničesar nisem slišala, ker sem šla takoj v svojo sobo.«

Kapetan Bunch se je spet sprehodil po sobi. Novica, da je bilo morilcu vseeno, s kom izmed Hoffenbergovih dveh bi prej govoril, mu je zbudila čudno misel, ki je prav gotovo imela trdne temelje. Morilcu je bilo vseeno, katerega izmed obeh bi to noč spravil na oni svet, poglavitno je le, da je eden izmed otrok starega grofa. Očitno mu je šlo za to, da bi ne ostal živ noben neposredni potomec grofovske družine. In zaključek: Pavla je ostala živa, vendar je edina vaba za morilca, zato bo treba skrbno paziti nanjo.

Kapetan Archie je pogledal grofično. V naslanjač se je zleknila, prekrižala noge in se izgubljala za gostim oblakom cigaretnega dima.

Na to žensko bo treba paziti, če nočemo, da bi morilec opravil do konca in se izgubil v množici sumljivih ljudi, ki jih je bila polna vsa premagana dežela. Tako si je rekel kapetan Bunch, stopil k njenemu naslonjaču in rekel:

»Prosim vas, pospravite najnujnejše! Takoj boste šli z nami v grad!«

»In če ne bom hotela?« ga je predrzno pogledala.

»Morali boste. Sicer pa bo tako bolje za vas, seveda če nočete, da bi se še vam zgodilo, kakor se je vašemu očetu in bratu.«

»Pavla, poslušaj! Ubogati boš morala!« samo to je rekla teta Ana. Človek bi dejal, da so njene besede učinkovale na Pavlo mnogo bolj kot kapetanove, ker se ni več upirala.

»Če je tako,« je rekla in vstala, »lahko takoj gremo.«

Nekaj minut kasneje je zdrvel po cesti proti hofenberškemu gradu eleganten osebni avto, ki ga je spremljal vojaški jeep z narednikom Hardyjem in Žarkom. Kapetan Archie Bunch je sedel v civilnem vozilu zraven grofične Pavle.

XI

Zelo živahno je bilo v zgodnjih jutranjih urah na grajskem dvorišču in dveh pritličnih poslopjih zraven velikega mostu. Na dvorišču so se zbirali vojni ujetniki iz okolice: Jugoslovani, Rusi, Poljaki in Čehi so se odpravljali. Po slovesu naj bi se naslednjega dne vrnili v domovino. Večinoma so bili mladi ljudje, zato ni manjkalo hrupnega veselja.

Okoli osmih se je sonce povzpelo že dovolj visoko, da je obsijalo živahno množico onstran topolov. Bil je tak vrvež in življav, da ga je veter zanašal v bližnjo vas in v vse sobe gradu, ki se je v jutranjem soncu kopal na zeleni vzpetini.

Prav takrat se je zbudil kapetan Archibald Bunch. Težko glavo je imel, kakor da bi bil prejšnjo noč popil dva litra slabega vina. Pet ur spanja sicer ni tako malo, toda če se zvrsti kopica noči, v katerih človek počiva le po tri ali štiri ure, se morajo poznati posledice.

Pravijo, da jutranje vreme močno vpliva na človekovo dopoldansko in včasih tudi na celodnevno razpoloženje. Če bi to držalo, bi moral biti Archie Bunch židane volje, zakaj sonce je sijalo, ptiči so žgoleli in svobode veseli ujetniki so se živahno pogovarjali. Kljub temu pa je bil kapetan slabo razpoložen. Nočni dogodki so tako iznenada podrli njegove načrte in domneve, da v sončnem jutru ni vedel, kje naj začne, česa naj se najprej loti. Zdelo se mu je, da bi izgubljal dragoceni čas, če bi samo čakal in varoval grofično Pavlo kot vabo za zločinca. Prepričan je bil, da bi zločinec, brž ko bi spoznal, da pazijo na Pavlo in da so mu v njej nastavili past, takoj spremenil taktiko in začasno opustil svoje načrte. Toda Archibaldu Bunchu se je mudilo. Iz izkušenj je vedel, da je nalogo vselej uspešno rešil, kadar so se dogodki naglo vrstili in se je še živo spominjal vseh dejstev. Zavlačevanje mu je žrlo živce, v takem primeru se je že večkrat prenaglil, pa tudi napakam se ni mogel izogniti.

Strežnik Gottlieb je bil spet ustrežljiv. Brž ko je slišal, da je kapetan vstal, je potrkal in prinesel izdaten zajtrk.

»Grofična Hofenberg vas čaka v svoji sobi, gospod,« je rekel in položil pladenj z zajtrkom na mizo. »Pri njej je tudi Siegfried Beer, advokat pokojnega grofa.« Ne da bi čakal odgovora, se je priklonil prav tako, kakor se je dan poprej klanjal grofu Avgustu, in šel.

»Temu dekletu pa se mudi,« je pomislil Archie Bunch, ko je srknil mleko ter prigriznil kruh, namazan z maslom in obložen s šunko. »Niti očeta in brata še ni pokopala, že je poklicala družinskega advokata. Čudno je to ljudstvo, brez čustev!«

Potem ko se je obril, je smuknil pod hladno prho, ki ga je poživila. Glava ga ni

več bolela, samemu sebi se je zdel čil in spočit kot človek, ki redno spi dovolj dolgo.

Očitno je bilo, da je lep, sončni dan precej vplival na razpoloženje grofične Pavle. Ameriškega kapetana je sprejela skoraj veselo, v pozdrav mu je ponudila obe roki.

»Gospod Archie Bunch, kapetan ameriške vojske,« je rekla okroglemu možakarju kakih petdesetih let, ki se je dvignil iz naslanjača. »Njemu se imam zahvaliti, da sem še živa,« Potem se je nasmejanih lic obrnila h kapetanu Bunchu, iztegnila roko proti možakarju in rekla: »Gospod Siegfried Beer, družinski advokat ... Izvolita sesti, gospoda!«

Ta zadnji stavek jima je očitno prinesel olajšanje, ker se nobeden izmed njiju ni mogel odločiti, kdo naj prvi ponudi roko.

»Kar brez mene se bosta pogovorila,« je rekla grofična Pavla in vstala.

Šele takrat, ko je stopala proti vratom, je kapetan Bunch opazil, da je imela Pavla, ženska z lepim, vendar nesimpatičnim obrazom, izredno postavo. Prav tako mu ni ušel komaj opazni nasmeh advokata Beera, ki je videl, da se je kapetanov pogled malce predolgo mudil na Pavlini lepi postavi.

»Presenečen sem bil, gospod kapetan,« se je oglasil advokat z globokim glasom, »ko me je grofična pred dobro uro obvestila o zločinu, ki se je začel tu in se potem nadaljeval v Adolfsdorfu. Zato sem prišel malo prej, kot sem včeraj obljubil zdaj že pokojnemu gospodu grofu.«

»Oprostite,« se je naglo oglasil Bunch. »Koga imate v mislih, očeta ali sina?«

»Očeta, gospoda grofa Avgusta.«

»Ali ste se včeraj pogovarjali z njim?« je Archie Bunch vprašal advokata. Ne da bi vedel, zakaj, mu je začelo srce hitreje utripati. »Kdaj in kako ste se pogovarjali z njim?«

»Po telefonu seveda! Poklical me je okoli enajstih in me prosil, naj danes na vsak način pridem sem.«

»Gospod Beer,« je kapetan Archie Bunch vstal in ponudil advokatu cigareto, »morda je tisto, kar vam je sporočil zdaj pokojni grof, poslovna ali zasebna skrivnost. Toda po vsem, kar se je zgodilo, nam je dragocen vsak podatek, da bomo hitreje prišli zločincu na sled. Zato vas prosim, da mi poveste, o čem sta se menila.«

»Zelo rad,« je takoj odgovoril advokat. »Gospod grof me je poklical sem, da bi danes sestavila novo oporoko.«

»Novo oporoko!« Kapetan Bunch si je priklical v spomin zgorelo kepo zmečkanega papirja v velikem pepelniku. »Ali vam ni povedal vzroka? Kolikor mi je znano, je bila oporoka sestavljena in potrjena.«

»Ni povedal, zakaj hoče novo oporoko. Po glasu se mi je zdelo, da je bil zelo razburjen. Skušal sem kaj izvedeti, pa mi ni uspelo.« Advokat je za trenutek umolknil. »Vtis sem imel, da sta se s sinom spet sprla in da me je zaradi tega klical. Iskreno vam povem: ko sem izvedel, da so starega grofa ubili, mi je prvi trenutek prišlo na misel, da je to storil njegov sin. Zdaj pa ...«

»Kaj menite, gospod Beer, kdo bi mogel biti morilec? Kot družinski advokat veste marsikaj, ob čemer bi se vam morda utrnila misel, da bi mogel biti morilec določen človek.«

»Težko je kar tako izreči obtožbo, gospod kapetan, kljub temu pa si res ne morem misliti, kdo naj bi ubijal člane Hofenbergove družine.«

»Prav. Vrniva se k oporoki! Kolikor sem nekaj bral o nemškem pravu, podeduje po očetovi smrti vse nepremičnine najstarejši sin, bratje in sestre pa dobijo le nekaj denarja. Ali ni tako?«

»Tako je, če ni v oporoki drugače določeno.«

»Torej,« je kapetan Bunch nadaljeval začeto misel, »stari grof torej ne bi mogel vnesti v oporoko bistvenih sprememb.«

Advokat Beer se je z dlanjo udaril po kolenu. »Seveda bi lahko, pa še velike spremembe bi lahko vnesel. Če bi imel dovolj vzrokov, bi lahko sina povsem izključil kot dediča. Na račun skupnega premoženja, ki bi ga dobil dedič, bi lahko zapisal to in ono raznim ljudem in ustanovam. Še mnogo drugih možnosti je za temeljito spremembo oporoke, celo v korist ljudi, ki se jim o tem niti ne sanja.«

»Kdo bi mogel biti v tem primeru prijetno presenečen?« ga je vprašal kapetan Bunch in si na dogoreli cigareti prižgal novo.

»V poštev prihajajo tudi ljudje, ki so dolga leta zvesto izpolnjevali svoje dolžnosti pri hiši. Stari grof bi lahko kaj zapustil v dobrodelne namene, kaki ustanovi ...«

»Gospod Beer,« je rekel Archie Bunch in potisnil svoj naslanjač bliže k advokatovemu, »veste, da me zanimajo konkretni ljudje. Zato mi ne zamerite, če rečem, da ste mi namenoma zamolčali nekatere izmed njih, ki jih imate prav gotovo tudi sami v mislih.« Hladno je gledal, nič več se ni smehljal. »Pravnik ste, zato vam ni treba razlagati, da zagreši kaznivo dejanje, kdor zavira preiskavo. Zdi se, da moram tudi vam povedati, da je bil hkrati s starim grofom ubit v tem poslopju ameriški oficir.«

Nemirne so postale drobne advokatove oči, kri mu je šinila v obraz. Dolgo si je prižigal cigareto, da bi prikril zmedenost, pa mu je nazadnje vžigalnik zdrsnil iz roke in se skotalil kapetanu pred noge. Archie Bunch se je sklonil, pobral vžigalnik in advokatu prižgal cigareto.

Beer je nekajkrat krepko potegnil. Strmel je v določeno točko na preprogi. Kakor da se je nenadoma zbudil, je dvignil glavo in rekel:

»V tej zvezi vam zares ničesar ne prikrivam.« Še globlji je postal njegov glas. »Le nečesa vam nisem povedal, vendar ne zato, ker bi vam hotel kaj prikriti, temveč zaradi tega, ker to po mojem mnenju ne bi prav nič pripomoglo k uspehu vaše preiskave, jaz pa bi prelomil obljubo, ki sem jo bil dal grofu Avgustu.« Utihnil je, še dvakrat potegnil dim vase, ostanek cigarete pa je zmečkal v pepelniku. »Povedal vam bom, vendar vas prosim, ne pripovedujte tega grofični Pavli, če ne bo nujno potrebno.«

»Obljubljam vam,« je odgovoril kapetan Archie Bunch in vzel zvezek iz žepa.

»Grof je imel nezakonskega sina.«

»Imel? Če ga zdaj nima več, ga res ni treba omenjati.«

»To sem vam tudi že sam povedal,« je pohitel advokat. »Če bi sin ne bil padel pred dvema letoma, bi morda ... Saj razumete, tako pa ...«

»Kako pa veste, da je padel?«

»Vojaške oblasti so pošiljale staršem padlih vojakov posebno obvestila. Bil sem pri njegovi materi, ko je dobila takšno sporočilo.«

»Vsega tega ne razumem popolnoma,« je Archie Bunch namrščil obrvi.

»Razložil vam bom. Razmerje med grofom Avgustom in lepim dekletom iz vasi se je začelo pred dobrimi dvajsetimi leti, končalo pa se je tako, da je dobila sina. Družina jo je zavrgla, okolica obsojala, morala je iz domačega kraja. Dekle se je pisalo Rosemarie Tallheimer. Ni hotela povedati, kdo je oče njenega otroka. Šla je, vendar se ji ni slabo godilo. Denarja, ki ji ga je grof pošiljal, včasih pa tudi osebno nesel, je bilo dovolj za več kot skromno življenje. Deček je doraščal pri materi, ki je začela bolehati. Ni bilo pravega nadzorstva, fant je bil bolj in bolj prepuščen samemu sebi in ulici. Podrobneje ne bi pripovedoval, samo tole: ko je skoraj že dorasel, je izvedel, kdo je njegov oče in kaj se je zgodilo njegovi materi. Šel je od doma. Mislil je, da mu bodo nacisti dali vse tisto, kar mu je vzelo življenje in za kar ga je prikrajšala takratna družba. Postal je eden izmed zagrizenih pristašev nacizma. To je bil hud udarec za mater, še posebej pa za grofa Avgusta, ki je na skrivaj sovražil naciste od prvega dne, ko so prišli na oblast. Na razne načine si je prizadeval, da bi sina vrnil materi, pa ni zaleglo. Nazadnje se ga je odrekel. Do Friedrichove matere — tako je bilo fantu ime — je postal še bolj nežen in jo je tako vsaj delno potolažil spričo izgube, ki jo je doletela. Jaz sem ji tudi še pozneje nosil denar. Konec leta 1942 sem bil pri njej na obisku. Prav takrat je prejela brzojavko iz Berlina. Sporočili so ji, da je poročnik esesovske divizije, številko sem pozabil, padel kot junak. Nekaj dni potem so ji izročili železni križec.«

Advokat Beer je utihnil in pogledal kapetana Archibalda Buncha.

»Kje živi ta mati zdaj?«

»Umrla je med bombardiranjem Schwerina lansko jesen.«

Ves čas si je Archie Bunch zapisoval podatke.

»Koliko let je bilo fantu, ko sta ga zadnjič videli?«

»Šestnajst ali sedemnajst.«

»Ali je imel kakšno posebno znamenje, na primer na obrazu?«

Advokat se je zamislil, potem pa je odkimal. »Mislim, da ne, zagotovo pa ne bi mogel reči. Lep fant je bil, čisto polt je imel kot kako dekle.«

»Samo še nekaj me zanima, gospod Beer. Ali je razen vas še kdo vedel za razmerje med grofom in to žensko?«

»En sam človek.«

»Kje je?« se je Archie Bunch nagnil naprej.

»Tu, v gradu. Magda Lindemann. Njej je grof popolnoma zaupal. Tudi ona je šla kdaj pa kdaj k Tallheimerjevi. Pripravljala je njune sestanke. Z izgovorom, da je mali Friedrich njen sin, je dečka, dokler je bil še majhen, večkrat pripeljala v grad, kjer je ostajal nekaj tednov.«

»Hvala vam, gospod Beer! Nekaj je pa le.«

»Tu imate moj naslov s telefonsko številko, gospod kapetan,« je rekel advokat, vstal in mu ponudil vizitko. »Če se vam bo zdelo, da bi vam lahko povedal še kaj, me pokličite!« Pogledal je na uro. »Bodite, prosim, tako prijazni in sporočite grofični Hofenbergovi lepe pozdrave. Žal mi je, vendar ne morem več čakati. Ob desetih sem zmenjen s klientom. Na svidenje, gospod kapetan! Varujte grofično in spravite tega zločinca čimprej tja, kamor spada!«

*

Kapetana Buncha je spet spreletel eden tistih občutkov, ki se kar na lepem prikradejo v človeka in mu zlepa ne dajo miru. Vsiljevala se mu je misel, da se morilec skriva v bližini, morda celo v tem poslopju, polnem hodnikov in skritih sob, ter mogoče on sam ali pa kak njegov pomočnik pazljivo zasleduje vse, kar se dogaja. Kapetanu Bunchu je prišlo na misel, da bi bilo dobro, če bi ga kdo peljal po grajskih hodnikih, po vseh prostorih od kleti do podstrešja. Imelo ga je, da bi pogledal v vsak prostorček in šel po vseh hodnikih. Potem bi bil prav gotovo mirnejši, kot pa je bil tisti trenutek, ko se mu je zdela stavba prav tako skrivnostna kot ljudje, ki so živeli v njej.

Spomnil se je Magde Lindemann. O njej so mu rekli, da je preživela v tem gradu nad dvajset let, iz pogovora z advokatom pa je izvedel še marsikaj, o čemer bi se rad pogovoril z njo. Magda Lindemann bi lahko pomagala razvozlati klobčič dogodkov, ki se je sicer začel odmotavati, vendar so se nitke mešale. Vstal je, stopil po hodniku in potrkal na njena vrata.

V sobi je ni bilo. Nekdo iz skupine ljudi, ki so pripravljali pogreb, je rekel, da je šla na dvorišče.

Archie Bunch je šel iz gradu in obstal pred jarkom, polnim rib. Nekaj kamenčkov je vrgel med ribe, ki so motovilile ob bregu, poraslem s travo in plevelom. Ribe so se po vsakem kamenčku razpršile, takoj potem pa so se spet zbrale na istem mestu.

Novica o umoru grofa in njegovega sina se je razširila po okolici. Na dvorišču so se ustavljale kočije, kolesa in avtomobili. Moški v cilindrih in ženske v črnem so hiteli v grad. Vsi prišleci in bivši ujetniki, ki so se pripravljali na odhod, so spremenili grajsko dvorišče v pravo človeško mravljišče, kakršnega smo vajeni na najbolj prometnem trgu v velikem mestu.

Kapetan Archie Bunch je nekaj trenutkov nemo opazoval ves ta vrvež, nato pa je zavil čez mostiček v brsteče zelenje in zadržano tihoto grajskega parka.

Že po nekaj korakih je zaznal z leve strani nagle korake po peščeni stezi. Ozrl se je, stopil še korak, dva in zagledal Magdo Lindemann. Z levico je stiskala k životu velik šop poljskih cvetic.

Šel ji je naproti. Ko ga je zagledala, se je vidno zdrznila in zadržala korak.

»Prestrašili ste me,« je rekla in se skušala nasmehniti. »Po vsem, kar se tu dogaja, se človek ne počuti več varnega niti v svoji sobi, kaj šele v gozdu.«

»Vendar vas to ni motilo, da bi ne šli sami iz gradu. Celo dlje v gozd ste si upali,« ji je odgovoril kapetan Archie Bunch. Sonce mu je obsijalo dve vrsti belih zob.

»Zato sem morala,« mu je z naglo kretnjo pokazala cvetje. »Sicer bi me nihče ne pripravil do tega, da bi zdaj šla v gozd.«

Kako naglo si ta ženska opomore od trenutnega razburjenja, je pomislil kapetan Archie Bunch, stopil bliže k njej in glasno rekel:

»Prav imate, gospa Lindemann. Človek zares ni varen v tem gradu, v parku pa še manj.«

Ni mu odgovorila. Molče sta stopala po stezi proti mostiču.

»Če bi človek vedel, kakšne skrivnosti so še med temi stenami, bi se laže lotil težavne naloge.«

»Ali mislite, da ima ta grad skrivnosti?« je dvignila obrvi in ga pogledala od strani.

»O tem sem prepričan, čeprav bi mi bilo bolj všeč, če bi ne imel opraviti s skrivnostmi.« Pohitel je, odprl vhodna vrata in jo spustil naprej: »Prosim vas za uslugo, gospa.«

Obstala je in molče čakala, da bo izgovodil željo.

»V tem gradu ste že dlje kot dvajset let, ali ne?«

Spored Radia Ljubljana za teden od 15. do 21. avgusta

PONEDELJEK

15. avgusta

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.25—5.45 Nekaj domačih
6.30—6.40 Reklame
8.05 V ritmu tanga
8.20 Počitniško popotovanje od strani do strani
8.35 Odmevi na letošnje mladinske pevske revije
9.00 Zvočni mozaik
10.10 S sprejemnikom na dopust
11.00 Dvospevi iz Beethovnovega Fidelia
11.15 Naš podlistek
11.35 Skladbe za harfo
12.00 Opoldne z Vaškim kvintetom
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Zabaven opoldanski spored
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Pesmi in plesi raznih narodov
14.00 Glasbene razglednice
14.30 Prireditve dneva
14.35 P. I. Čajkovski: Mozartiana, orkestralna suita
15.15 Reklame in zabavna glasba
15.40 Dalmatinske in hrvatske pesmi
16.00 Naši popotniku na tujem
16.20 Igra violinist Rok Klopčič
16.40 Parada plošč
17.10 Šoferjem na pot!
18.00 Operne melodije
18.40 Kulturni globus
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Trikrat deset
20.30 L. M. Škerjanc: Sonetni venec, kantata za soli, zbor in orkester v treh delih
22.15 Iz naših studiov
23.10 Nočni akordi
23.50 Prijeten počitek!
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

TOREK

16. avgusta

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.10—5.30 Po domače
6.30—6.40 Reklame
8.05 Jutranji spored solistične glasbe
8.30 Od valčka do cha-cha-cha
9.00 Poje Planinski oktet iz Maribora
9.20 Cesar Franck: Simfonija v d-molu
10.10 Glasba z Elizejskih poljan
11.05 V ritmu Latinske Amerike
11.30 Oddaja za otroke
12.00 Iz folklorne skicirke Tončke Maroltove
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Pet pevcev — pet popevk
12.40 Pisani zvoki z Dravskega polja
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Naši pevci v raznih operah
14.10 Komorni zbor RTV Ljubljana
14.30 Prireditve dneva
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.15 Reklame in zabavna glasba
15.40 V duru in molu
16.00 Listi iz domače književnosti
16.20 Predstavljamo vam znamenite orkestre
17.10 Razgovor z volivci
17.20 Parada plošč
18.00 Zanimivosti iz znanosti in tehnike
18.15 Od plesišča do plesišča
18.50 Človek in zdravje
19.00 Obvestila reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Poje zbor primorskih študentov »Vinko Vodopivec«
20.30 Radijska igra — Gerhard Rasmussen: Stotnik je bil temeljit
21.38 Ivo Petrič: Divertimento
21.48 Majhni zabavni ansambli
22.15 Popevke se vrstijo
22.40 Jazz! Z orkestrom Duke Elington
21.10 Nočni komorni koncert
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

SREDA

17. avgusta

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.25—5.45 Po domače
6.30—6.40 Reklame
8.05 Črnske duhovne pesmi
8.20 Počitniško popotovanje od strani do strani —
8.35 S sprejemnikom na dopust
10.10 Velike simfonije — IX. oddaja
10.42 Johann Sebastian Bach: Brandenburški koncert št. 4 v G-duru
11.00 Zvočna panorama
11.30 Odlomki iz opere Majska noč
12.00 Josip Ipavec — Filip Bernard: Možiček, baletna suita
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Mehiški napevi
12.40 Otroci pozdravljajo
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Nekaj domačih napevov
13.50 Nekaj popularnih melodij iz orkestralne glasbe
14.30 Prireditve dneva
14.35 Zabavni potpuri
15.15 Reklame in zabavna glasba
15.40 Italijanske popevke
16.00 Novost na knjižni polici — J. Bédier: Roman o Tristanu in Izoldi
16.20 Koncert po željah
17.10 Deset minut iz naše beležnice — Po tujih revijah in časopisih.
17.20 Parada plošč
18.00 Kulturna kronika
18.20 Mali koncert dveh solistov: klarinetist Igor Karlin in flavtist Fedja Rupel
18.45 Radijska univerza — Stjepan Han: Humanizacija delovnih odnosov
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Antonin Dvořak: Rusalka
22.15 Plesna glasba z vsega sveta
23.10 Igramo za vas
23.50 Prijeten počitek!
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

ČETRTEK

18. avgusta

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.10—5.30 Po domače
5.30—6.40 Reklame
8.05 Leo Delibes: Silvija, baletna suita
8.30 Naši glasbeni uspehi v preteklem šolskem letu
9.00 Izbrali smo za vas
9.40 Zbor in ansambel Joža Vlahović iz Zagreba
10.10 Od melodije do melodije
11.30 Oddaja za cicibane
12.00 Poje ženski vokalni kvartet
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Zabaven opoldanski spored
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Popularne skladbe
13.50 Vedri zvoki
14.30 Prireditve dneva
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.15 Reklame in zabavna glasba
15.40 Violončelist Oton Bajde igra skladbe domačih in tujih avtorjev
16.00 Iz svetovne književnosti
16.20 Kopalcem v zabavo
17.10 Petdeset minut turizma in melodij
18.00 Iz oper, ki jih malo poznamo
18.30 Namesto Šport in športniki, pravilno: Športni tednik.
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Četrtkov večer domačih pesmi in napevov
20.50 Novi prevodi iz Lermontova
21.30 Iz Schubertove skicirke
22.15 Znani pevci zabavne glasbe
22.40 Moderna plesna glasba
23.10 Nočni koncert
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

PETEK

19. avgusta

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.25—5.45 Po domače
6.30—6.40 Reklame
8.05 Trije orkestralni operni odlomki
8.20 Počitniško popotovanje od strani do strani
8.35 Iz filmov in glasbenih revij
9.00 Glasbeni variete
10.10 Preludij za klavir
10.40 Od popevke do popevke
11.00 Kvintet Potepuhi
11.15 Naš podlistek — M. Maltz: Doktor Pygmalion — II.
11.35 Stanko Premrl: Simfonietta
12.00 Dobra volja je najbolja
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Plesni zvoki z orkestrom Michael Jaky
12.40 Domači napevi izpod zelenega Pohorja
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Melodije po vašem okusu
14.30 Prireditve dneva
14.35 Arije iz Puccinijevih oper
15.15 Reklame in zabavna glasba
15.40 Zbor RTV Zagreb
16.00 Humoreska tega tedna
16.20 Parada plošč
17.10 Razgovor z volivci
17.20 L. van Beethoven: Koncert za klavir in orkester št. 1 v C-duru
18.00 Ciganski napevi
18.15 Lovski kvintet godbe LM
18.30 Iz naših kolektivov
19.00 Obvestila reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Zabavni orkester Roberto
20.15 Tedenski zunanjepolitični pregled
20.30 Balet skozi stoletja
21.15 Oddaja o morju in pomorščakih
22.15 Od comba do big banda
23.10 Deset minut z orkestrom Eddia Barclaya
23.20 Pojte z nami!
23.50 Prijeten počitek!
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

SOBOTA

20. avgusta

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.10—5.30 Po domače
6.30—6.40 Reklame
8.05 Dunajski valčki
8.20 Pionirski tednik
8.40 Ferdo Juvanec! Mala suita za violo in klavir
9.00 Zbor France Prešeren iz Kranja
9.20 S sprejemnikom na dopust!
11.30 Družina in dom — Vera Prus: Zelenjava za zimo.
11.40 Vesela godala
12.00 Narodne pesmi ob spremljavi harmonike
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Zabaven opoldanski spored
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Domači zvoki
13.50 Od arije do arije
14.30 Prireditve dneva
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.15 Reklame in zabavna glasba
15.40 Natko Devčić: Istrska suita
16.00 Na platnu smo videli
16.20 Kopalcem v zabavo
17.10 Parada plošč
18.00 Poje Ljubljanski komorni zbor
18.20 Pozdrav z gora
18.45 Okno v svet
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 »Od Ribnice do Rakitnice«...
20.25 Sobotni mozaik
22.15 Oddaja za naše izseljence
23.10 Zaplešimo še enkrat!
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje
II. program
22.15—23.00 Plesna glasba

NEDELJA

21. avgusta

6.00—6.30 Nedeljski jutranji pozdrav
6.30—6.40 Reklame
6.40—6.45 Prireditve dneva
6.45 Vesele orglice
7.15 Izletnikom na pot
8.00 Mladinska radijska igra — Argillia-Parka: Kaj je doživel mali vijaček
8.40 Mladi pevci — mladim poslušalcem
8.55 L. van Beethoven: Leonora št. 3, uvertura (Orkester Philharmonia dirigira Otto Klemperer)
9.10 Z glasbo v novi teden
10.00 Se pomnite, tovariši...
a) Franc Cerar: V deroči Ljubljanici
b) Vid Jerič: Samo dva sva se prebila
10.30 »Škrjanček poje, žvrgoli...«
Pisan spored slovenskih narodnih pesmi: zbori in samospevi
10.50 Radi jih poslušate (spored zabavne glasbe)
11.20 Miloje Milojević: Legenda za violončelo in klavir — Izvajata: Bogomil Čehovin in Marijan Lipovšek
11.30 Mitja Kreft: Srebrni trak (reportaža)
12.00 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I.
13.15 Obvestila
13.30 Za našo vas
13.45 Koncert pri vas doma
14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II.
15.15 Reklame
15.30 Za prijetno popoldne
16.00 Melodije za vas
17.00 Radijska igra — Vlada Vukmirović: Mož, ki je ukradel čas — Režija: Maša Slavčeva
17.41 Stare angleške napeve igra orkester S. Bowman
18.00 Šport in glasba
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.05 Nedeljski razgovor
21.00 Športna poročila
21.10 Fjodor Ivanovič Šaljapin: I. oddaja
22.15 Erwin Lehn z orkestrom Južnonemškega Radia
23.10 Koktajl pred polnočjo
23.50 Prijeten počitek!

Za razvedrilo in kratek čas

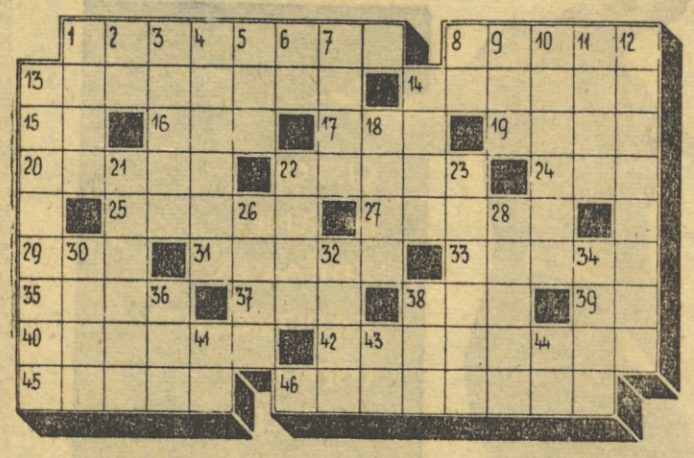

KRIŽANKA ŠTEV. 30

Vodoravno: 1. naselje, naselbina, 8. del pisalnega stroja, 13. poklicna bolezen rudarjev, ki nastane zaradi vdihavanja kremenčevega prahu, 14. slovnična množina, 15. vrsta zemlje, 16. trenje, 17. redka tkanina, 19. jastrebi, 20. hiter, brz, 22. zamotan, 24. oznaka našega zavarovalnega podjetja, 25. operne pesmi, 27. osnovni merski del, 29. pojem v geometriji, 31. učenec, 33. redka kovina, po svojih kemičnih lastnostih podobna žveplu in selenu, 35 očiščen z vodo, 37. zbodljaj, 38. stara črka cirilice, 39. kemični simbol za nikelj, 40. očesna mrežnica, 42. kratkotrajen, bežen, 45. krajevno ime za grško deželo, 46. vrsta vina.

Navpično: 1. krajši naziv za utežno enoto, 2. pivo, 3. votla mera, 4. soseščina, 5. neumen, 6. predlog, 7. skupina ptic, 8. začetnici prvega slovenskega dramatika (»Županova Micka«), 9. tuj izraz za »pravo«, 10. del mize, 11. igralna barva, 12. vrsta organskega barvila, 13. lahka, dobro plačana služba, 14. redka snov, 18. lesni drobec, 21. mašiti, 22. zelene rastline, 23. indijanske oznake rodov, 26. del ženske obleke, 28. področje, ozemlje, 30. gornji sloj zidu, 32. anglosaška ploskovna mera, 34. ponikovalnica na Notranjskem, 36. indijski hrast, 38. uživam hrano, 41. predlog, 43. nota v solmizaciji, 44. izraz pri igri.

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKE

Vodoravno: 1. drevak, 6. odnosi, 11. Ra, 12. analogen, 15. Ob, 16, iks, 18. trebež, 19. ive, 20. lipa, 22. ogor, 23. oder, 24. akt, 25. Ur, 26. asi, 27. Krka. 29. umik, 31. tlak, 34. ime, 35. trinog, 37. aha, 38. ta, 39. grenadir, 41. ad, 42. anilin, 43. agenti.

Kombinirajmo

Beli na potezi doseže prednost.

Beli: Kg1, Dg3, Tb1, Te1, Ld2, a3, c3, d4, e5, f2, g2, h5 (12).

Črni: Hh8, Dc7, Tc8, Te8, Ld7, a7, b7, c4, d5, f5, g7, h6 (12).

Oglejmo si pozicijo: Črni kralj je v kotu in (za zdaj) daleč od bojišča, samo ena njegova trdnjava je na pol odprti liniji, njegovu belopoljcu pa so lastni kmetje v napoto. Edina tolažba zanj sta raznobarvna lovca. Beli ima obe trdnjavi na pol odprtih linijah, kmet na e5 je kot kost v grlu za nasprotnika, vtem ko kmet na h5 tišči okope črnega kralja in omogoča v danem trenutku razne matne kombinacije. Beli je očitno v pozicijski prednosti in jo z navidez nerazumljivo žrtveno kombinacijo spremeni v odločilno prednost enega, toda prostega kmeta. Kje le?

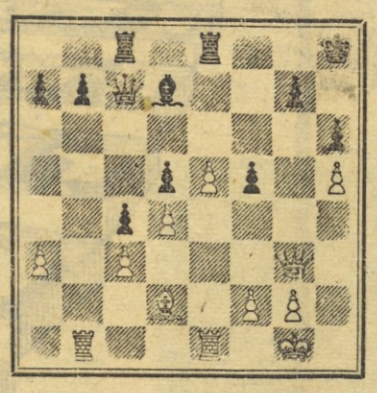

Rešitev: 1. e6! (daje prostega kmeta!), D:g3 2. f:g, T:e6 (črni likvidira material, zanašajoč se na raznobarvna lovca) 3. T:e6, L:e6 4. T:b7 in črni a-kmet pade, saj je za črnega Ta8 še mnogo slabše.

BREZ BESED

— Dobro, če nočeš reči »a«, pa sedi na ta stol!

TURISTIČNA ATRAKCIJA
— Tovariši turisti! Oddaljenost je tri metre, zaslonka 11 in osvetlitev 1/100 sekunde!

ČE JE ŽENA NA DOPUSTU

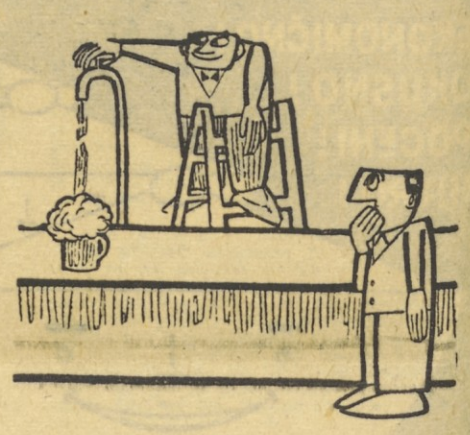

BREZ BESED

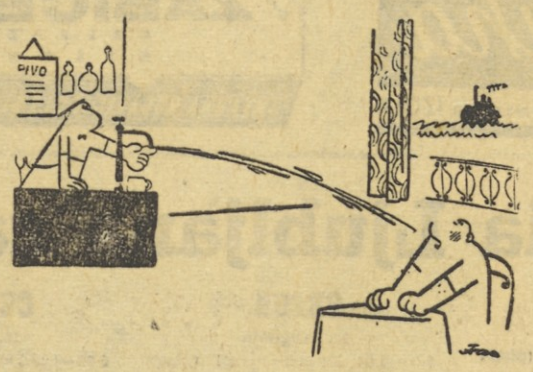

DOMAČI TURIST

ŠTIPENDIST